

Fra troløs til trofast

En analyse av ekteskapelig samliv i Sigrid Undsets
Fru Marta Oulie (1907) og *Den trofaste hustru* (1936)

Sunniva Kleive

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP350

Masteroppgave i nordisk litteratur

Vår 2017

Forord

En stor takk til min dyktige, inspirerende og oppmuntrende veileder Christine Hamm. Takk for all hjelpen jeg har fått!

Takk til familien min for støtte, og storebroren min Sindre som har lest korrektur av de viktigste kapitlene. Sist, men ikke minst, takk til samboeren min Frode for gode middager og fjellturer.

Bergen

15. Mai 2017

Sunniva Kleive

Innholdsliste

1 Innledning: Undset om det å være troløs og trofast i et ekteskap	5
2 Teorikapittel: Stanley Cavell og dagligspråksfilosofi	10
2.1 Ekteskapets utfordringer i lys av dagligspråksfilosofi	10
2.1.1 Skeptisisme	10
2.1.2 Skeptikerens utvikling	11
2.1.3 Aktiv og passiv skeptisisme: Mann og kvinne	14
2.2 Språket i hverdagen: Livsform, kriterier og regler i språket	14
2.3 Gjengiftekomedie og den ukjente kvinnens melodrama	17
2.3.1 Hva er ekteskap?	17
2.3.2 Gjengiftekomedie	18
2.3.3 Krav innenfor gjengiftekomedie	18
2.3.4 Den ukjente kvinnens melodrama	19
2.3.5 Melodrama	19
2.3.6 Kvinnens utvikling: Metamorfose	20
2.4 Ralph Waldo Emerson: Fortsatt en skeptiker, men ikke et konformt menneske	21
2.5 Å overvinne skeptisisme	22
3 Resepsjonen av <i>Fru Marta Oulie</i>	26
3.1 Sympatisk kvinneforkjemper eller fullblods egoist?	26
3.2 Ellisiv Steen (1982): Lykkedrøm og virkelighet	27
3.3 Susanne Knudsen (1985): Kritiske blikk på Undsets bruk av metaforer	28
3.4 Solveig Aareskjold (1985): Kaos og kosmos i <i>Fru Marta Oulie</i>	29
3.5 Liv Bliksruds idehistoriske forståelse av <i>Fru Marta Oulie</i>	30
3.6 Elisabeth Solbakken (1992): En strukturalistiske lesning av <i>Fru Marta Oulie</i>	32
3.7 Halldis Myrset (1997): Religiøs forståelse av <i>Fru Marta Oulie</i>	33
3.8 Ingrid Nestås Mathisen (2011): <i>Fru Marta Oulie</i> i vitalistisk perspektiv	34
3.9 Christine Hamm (2013): Dagligspråksfilosofi og psykoanalyse i <i>Fru Marta Oulie</i>	35
3.10 Oppsummering	36
4 <i>Fru Marta Oulie</i>: Fra troløs til trofast i et moderne ekteskap	39
4.1 Dagbokromanen: Martas blikk på seg selv	40
4.2 Martas forståelse av ekteskapet i utvikling	42
4.2.1 Marta og Otto: By og bygd – sosioøkonomiske bakgrunner	43
4.2.2 Henrik og Marta	46
4.3 Hvorfor forstår ikke Otto Marta?	48
4.3.1 Otto og Marta: Et ekteskap uten samtale	51

4.4 Marta gir opp håpet: Otto dør	52
4.5 Metamorfofen: Fra spøkelse til et selvstendig individ, men fortsatt en skeptiker	55
4.6 Marta og Ottos forståelse av å være trofast	57
4.7 <i>Fru Marta Oulie</i> – en melodramatisk roman?	59
4.8 Oppsummering	60
5 Resepsjonen av <i>Den trofaste hustru</i>	63
5.1 Fra selvstendig karrierekvinne til adoptivmor: Mister Nathalie friheten?	63
5.2 Willy Dahl (1965): Sigrid Undsets trofaste hustru som tendensroman	64
5.3 Dagrun Kolberg Omholt (1967): Sigurd som Undsets talerør – hva er et menneske?	64
5.4 Bente Heltoft (1985): Reduksjonsanalyse av <i>Den trofaste hustru</i>	66
5.5 Elisabeth Solbakken (1992): Strukturalistisk lesning av <i>Den trofaste hustru</i>	68
5.6 Trude Gabrielsen (1993): Funksjonsanalyse og karakteranalyse i <i>Den trofaste hustru</i>	69
5.7 Liv Blikrud (1997): Idehistorisk forståelse av <i>Den trofaste hustru</i>	71
5.8 Haldis Myrset (1997): Religiøs forståelse av <i>Den trofaste hustru</i>	72
5.9 Christine Hamm (2013): Melodrama med gjengiftemotiv i <i>Den trofaste hustru</i>	73
5.10 Oppsummering	75
6 <i>Den trofaste hustru</i>: Fra illusjonen om et ekteskap til virkelighet	78
6.1 Nathalies forståelse av ekteskapet i utvikling	80
6.1.1 Nathalie og Sigurd: Et ekteskap uten samtale	82
6.1.2 Nathalies utvikling fra å erkjenne til å anerkjenne: Ekteskapets oppløsning	86
6.2 Sigurds utroskap: Når drømmene blir realistisk	90
6.3 Sverre og Nathalie: Et erotisk forhold	93
6.4 Nathalie og Sigurd gifter seg på nytt	96
6.5 <i>Den trofaste hustru</i> : En ”gjengiftekomedie” med elementer fra melodrama?	99
6.6 Nathalies trofasthet	102
6.7 Oppsummering	104
7 Sammenligning og oppsummering	107
7.1 Marta og Nathalie: Fra å erkjenne til å anerkjenne de ekteskapelige problemene	107
7.2 Fra troløs til trofast: Marta og Nathalie	109
Litteraturliste	113
Sammendrag	116
Abstract	117
Profesjonsrelevans	118

1. Innledning: Undset om det å være trofast og troløs i et ekteskap

Gjennom studietiden har jeg fått stor interesse for hvordan kvinner har blitt beskrevet i nordisk litteratur. Særlig la jeg merke til romaner om gifte kvinners liv. En forfatter som har skrevet om kvinner, og særlig den gifte kvinnens posisjon i samfunnet, er Sigrid Undset. I 1928 fikk hun nobelprisen i litteratur, og ble med hennes middelalderromaner kjent over hele verden.¹ Det jeg finner mest interessant ved Undsets forfatterskap er samtidsromanene om ekteskap. Hun starter nemlig med *Fru Marta Oulie* i 1907 der kvinnen er utro, og avslutter med *Den trofaste hustru* i 1936 der ektemannen er utro. Undset ser ut til å ville utpeke hva det vil si å være troløs og trofast i et ekteskap. Romanene fokuserer på samspillet mellom mannen og kvinnen, og begge verkene beskriver et ekteskap som er truet. Enten fordi kvinnen har vært utro, eller fordi ektemannen har gått bak kvinnens rygg.

Undset debutroman *Fru Marta Oulie* starter med den berømte åpningsreplikken: ”Jeg har været min mand utro. – Jeg skriver det ned og sidder og stirrer paa de ord – de er alle mine tanker. – Saadan skrev jeg engang Ottos navn og stirret paa det: Otto Oulie, Otto Oulie, Otto Oulie. – ”² Bokens hovedperson Marta åpner med å bekjenne at hun har vært troløs mot ektemannen. Derimot mener Marta at ektemannen Otto er trofast mot henne: ”At vi [Marta og Henrik, S.K.] havde forraadt ham, der selv har været saa tro – pinlig tro i hver smaating. Siden vi blev gift, har jeg jo seet, hvor han bare har levet for sit hjem, mig og barna.”³ I *Den trofaste hustru* antyder tittelen at kvinnen kalt Nathalie er trofast. Ektemannen beskriver henne slik: ”Og ogsaa at du er trofast av naturen.”⁴ Han mener Nathalie er trofast mot alt: ”Ja – du er da meget villigere til at være saan som du synes det er rigtig, og gjøre det som du tror at du bør gjøre, enten du har lyst til det eller ikke?”⁵ Nathalie tenker at ektemannen er like lojal mot henne, som hun mener å være mot han: ”Aa ja, Sigurd er trofast, tænkte hun [...] Men han er trofast.”⁶

Mitt prosjekt tar utgangspunkt i at begrepet trofast må ses i direkte samspill med idealene som var gjeldende på Undsets tid. Den nye friheten kvinner fikk på 1900-tallet gjorde at nye idealer ble utfordret av gamle. Det oppsto blant annet en ny type kvinne, dette var den moderne kvinnen. Skulle kvinner nå være mor, kone eller en selvstendig og moderne kvinne?

---

¹ Bliksrud, Liv. *Sigrid Undset*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag ASA, 1997. 7.

² Undset, Sigrid. *Fru Marta Oulie*. Kristiania: Aschehoug, 1907. 3.

³ *Ibid.*, 6.

⁴ Undset, Sigrid. *Den trofaste hustru*. Oslo: Aschehoug, 1936. 107.

⁵ *Ibid.*, 330.

⁶ *Ibid.*, 68.

Og kunne en kvinne inneha flere roller? Troløsbegrepet forklarer det motsatte, og innebærer forståelsen av å gå mot krav og idealer. Splittelsen som fulgte det å måtte velge mellom ulike idealer vil jeg hevde ledet til at kvinnen ble taus: Hvordan kunne en kvinne fortelle om hva hun følte, dersom hennes mening stred imot samfunnets blikk på kvinnen? Et viktig spørsmål ble så: Skulle en kvinne være trofast mot seg selv, så å si, sine egne følelser og tanker, eller idealene som var etablert i samfunnet?

Fru Marta Oulie er en dagbokroman og er skrevet av hovedpersonen, Marta Benneche. Marta skriver om ekteskapet med Otto Oulie. Hun er ulykkelig i forholdet, men forteller ikke til ektemannen hva hun føler. Istedenfor skriver hun ned alle sine tanker. Dagbokromanen beskriver en trekantkonflikt: Marta er gift med Otto, men innleder et forhold med fetteren Henrik. Henrik er også venn og forretningspartner av Otto. Forholdet mellom Henrik og Marta utvikler seg bak Ottos rygg, men blir avsluttet når Otto blir lungesyk og senere dør. Han dør uvitende om at Martas siste og fjerde barn, Åse, er Henriks datter. Etter Ottos død mener Henrik at de bør gifte seg. Selv om Marta ikke orker tanken på å leve alene sier hun nei til giftemålet og forlater Henrik. På det tidspunktet har hun funnet ut at hun aldri har elsket Henrik, slik han har elsket henne. Dagboken er kronologisk, og Marta skriver ned dato og årstall for alle hendelsene hun beskriver. Likevel får leseren vite hvordan Otto og Marta møttes for første gang. Marta viser altså til noen tilbakeblikk på fortiden. I *Fru Marta Oulie* kommer det tydelig frem at Marta og Otto har ulike bakgrunner. Mens Marta er fra byen og har akademisk utdanning som lærer, er Otto fra bygden. Otto er *bare* en forretningsmann, slik Marta beskriver det.

Undsets siste samtidsroman *Den trofaste hustru* handler om ekteskapet til Nathalie og Sigurd Nordgaard. De er begge i 40-årene og er bosatt i Oslo. Ekteparet er barnløst, noe de syntes er svært beklagelig. Nathalie er leder i firmaet "Hytter og Hus", mens Sigurd er ingeniør og har en underordnet stilling i et elektrisk firma. Frampek i begynnelsen av romanen setter spørsmålstegn ved ekteskapet. Sigurd er blant annet lite hjemme om kveldene, og det medfører at Nathalie kjenner på en bekymret følelse. Etter å ha vært gift i 16 år innleder Sigurd et forhold med en ung kvinne. Hun heter Anne Randine Gaarder, og blir kalt for Adinda. Anne blir gravid, hvilket resulterer i at Nathalie bryter ekteskapet med Sigurd. Nathalie innleder så et erotisk forhold med sin barndomsvenn og beundrer Sverre Reistad. Fremtiden for Anne ender likevel tragisk, og hun dør kort tid etter fødselen. Av den grunn oppsøker Nathalie sin tidligere ektemann, og hun avslutter forholdet med Sverre. Sverre dør

også, men i en flyulykke. Romanen slutter med en gjenforening av Sigurd og Nathalie. På det tidspunktet har Nathalie blitt adoptivmor. Hennes kollega Alfhild Totland dør nemlig kort tid etter fødselen, og Nathalie tar over ansvaret for Totlands sønn Knut. Sigurd overtar ansvaret for sin datter, som han kaller for Anne. På slutten av romanen lever Sigurd og Nathalie sammen med sine to barn, Anne og Knut. Verket har et stort persongalleri og leseren blir blant annet også kjent med Sigurds bror Asmund, samt Nathalies søster, Gerda.

Det er interessant at Undset starter forfatterskapet med den utroe Marta og avslutter samtidsromanene med den trofaste Nathalie. Anne Birgitte Rønning og Astrid Sæther forklarer i *Nordisk kvindelitteraturhistorie* at tittelen *Den trofaste hustru* peker på at sirkelen i Undsets verk er sluttet: ”Samtidsforfatterskapet begynte med Marta Oulies bekendelse: ”Jeg har været min mand utro”, og det afsluttes med den trofaste hustru. Det moderne kvindelivs problemer – erotisk kærlighed, frihedslængsel og troskab – er gennemskrevet.”⁷ Rønning og Sæther mener *Den trofaste hustru* presenterer en ny vinkel på ”[...] den moderne kvindes livsproblemer.”⁸ Et interessant spørsmål er hvorfor Undset avslutter med at mannen er utro, mens kvinnen er trofast. Kan dette forklare hvorfor *Den trofaste hustru* har fått betydelig mer kritikk enn *Fru Marta Oulie*? I resepsjonskapittelet kommer jeg til å vise at forskere har lest og forstått Undsets siste samtidsroman svært ulikt.

Fru Marta Oulie og *Den trofaste hustru* har tidligere blitt sammenlignet av Halldis Myrset. Myrset leser romanene ut fra religiøse motiver i sin hovedoppgave fra 1997. Hun mener verkene speiler hverandre og står i et komplementært forhold.⁹ Myrset hevder at dagboksjangeren er i slekt med bekjennesskriftet. Hun mener bekjennelsen har sin rot i Augustins verk *Bekjennelser*, og forklarer verket som et skriftemål og en lovprisning til Gud.¹⁰ I *Den trofaste hustru* trekker Myrset koblinger til reformasjonen i 1536. Hun betrakter året romanen kom ut og reformasjonen som et slags jubileum.¹¹ Etter Myrsets avhandling har ikke romanene blitt sammenlignet i sin helhet. Jeg vil derfor undersøke ekteskapene i Undsets første og siste samtidsroman på nytt, og spør: Hvordan fremstilles ekteskapet i *Fru Marta Oulie* og *Den trofaste hustru*, og hvordan gir romanene uttrykk for aktørens forståelse av å

---

⁷ Rønning, Anne Birgitte og Astrid Sætre: «I lidelsens lys. Om Sigrid Undset» I: Elisabeth Møller Jensen (red.): *Nordisk kvindelitteraturhistorie*, bind 3. København: Rosinante, 1900-1996. 203.

⁸ Ibid., 203.

⁹ Myrset, Halldis. *Den religiøse dimensjon i Sigrid Undsets Fru Marta Oulie (1907) og Den trofaste hustru (1936). En sammenligning*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Oslo, 1997. 1.

¹⁰ Ibid., 17.

¹¹ Ibid., 45.

være trofast? Hva betyr det å være trofast hos Undset? Er Marta og Nathalie trofast på forskjellige måter?

Det er åpenbart at ekteskap blir et viktig tema i begge romanene. Religionen kan derfor ikke være altomfattende for Undsets verk, slik Myrset forklarer det. Av den grunn velger jeg å holde det religiøse utenfor, og tolker ikke trofastbegrepet på bakgrunn av religion. Jeg vil arbeide ut i fra en hypotese om at kvinnene endrer forståelse av å være trofast. Kvinnenes mening rundt trofastbegrepet forandrer synet på ekteskapet, og dette henger igjen sammen med hvilke ideal som er viktige for dem. Når leseren først møter Nathalie og Marta retter de seg etter samfunnets syn på kvinnen. På slutten av romanene bryter de med idealene. I *Fru Marta Oulie* ønsker ikke Marta å gifte seg på nytt, og forteller ikke om hva hun føler til ektemannen. Hennes følelser er det bare hun som kjenner til, og hun velger å leve uten en mann. I *Den trofaste hustru* snakker Nathalie med Sigurd etter fire år med separasjon. De snakker ut om utroskapen og deres tanker rundt det tidligere ekteskapet. Marta og Nathalie forstår altså trofastbegrepet forskjellig. Det ser ut som at trofastbegrepet kan knyttes til kvinnenes bruk av verbalspråket, og om de i det heletatt velger å kommunisere.

Jeg velger å bruke Stanley Cavells dagligspråksfilosofi for å se nærmere på samtalene i romanene. Dagligspråksfilosofi blir svært aktuell til min avhandling fordi Cavell vektlegger nettopp ekteskap, og særlig kvinnens posisjon i forholdet. Dette kommer frem i verkene *Contesting Tears* og *Pursuits of Happiness*. I disse bøkene skriver han om filmer som handler om samlivet mellom menn og kvinner. Ved å trekke inn Cavells forståelse av ekteskap kan jeg undersøke nærmere hvorfor en av partene er utro. Han mener at et ekteskap trenger både seksuell, men også sosial kontakt. Den sosiale kontakten blir forstått som verbalspråket. Partene må kunne fortelle hva de føler og mener. I mine tolkninger av Undsets verk blir det tydelig at behovet for samtale er høyst nødvendig. Dersom den dagligdagse samtalen er utelukket i ekteskapet kan det tenkes at noe er galt med forholdet.

I bøkene *Contesting Tears* og *Pursuits of Happiness* presenterer Cavell to filmsjangrer for å beskrive kvinnens posisjon i ekteskapet. Filmsjangrene kaller han for ”gjengiftekomedie” og ”den ukjente kvinnens melodrama”. Filmene som han analyserer er alle Hollywood-filmer fra 1930- og 40-tallet. Kvinnene føler at de verken blir hørt eller sett av sine ektemenn. Dette gjør at kvinnene tviler på språket og dens bruk. Her trekker Cavell inn begrepet skeptisisme, og nærmere forstått språkligskeptisisme. Han presenterer to ulike måter for hvordan kvinnene

kommer seg ut av den språkløse tilstanden: Enten bruker de språket, eller så isolerer de seg selv fra andre mennesker. Filmsjangerne blir derfor aktuell når jeg ser nærmere på kvinnenes utvikling, og deres ulike forståelse av å være trofast. På bakgrunn av Cavells filosofi vil det bli synlig hvordan kvinnene går frem for å utvikle seg selv, og til å etablere en egen stemme.

Når jeg setter frem en hypotese om at kvinnene endrer forståelsen av å være trofast, impliserer det en tolkning av at de også endrer livene sine. Jeg tar her utgangspunkt i Cavells essay ”The Availability of Wittgenstein’s Later Philosophy”. Der forklarer Cavell at dagligspråket ikke er styrt av regler som finnes uavhengig av deres bruk. Det finnes altså regler for begreper og deres anvendelse, men deres funksjon vises bare i den aktuelle situasjonen. Cavell skriver følgende: “That everyday language does not, in fact or in essence, depend upon such a structure and conception of rules, and yet that the absence of such a structure in no way impairs its functioning, is what the picture of language drawn in the later philosophy is about.”¹² Ordet trofast vil derfor bære med seg en bestemt mening i en gitt situasjon. Det kan derfor ikke defineres en gang for alltid, men er avhengig av hvem som bruker ordet og i hvilken situasjon.

Jeg vil presentere Cavells dagligspråksfilosofi nærmere i kapittel 2. Her vil jeg legge vekt på Cavells forståelse av ekteskap og filmsjangerne. Jeg vil også forklare begrepet skeptisisme, og hvordan den eventuelt kan bli overvunnet. Skeptisismeproblematikken vil henge sammen med kvinnenes bruk av verbalspråket. I begge analysekapitlene vil deretter dagligspråksfilosofi bli hentet inn for å undersøke kvinnenes blikk på ekteskap, og forståelse av trofastbegrepet. Kapittel 3 og 5 er resepsjonskapitler, der kapittel 3 er av *Fru Marta Oulie*, og det sist nevnte av *Den trofaste hustru*. Resepsjonskapitelene viser hvordan romanene er blitt tidligere lest, før jeg tar fatt på mine egne analyser. I resepsjonskapitlene begynner jeg med de eldste tolkningene og følger så mottakelsen kronologisk. Det viser at forståelsen av romanene har endret seg, samt at forskere har tolket verkene basert på ulike perspektiver og teorier. I lesningen av *Fru Marta Oulie* i kapittel 4, og *Den trofaste hustru* i kapittel 6, blir Cavells forståelse av ekteskapet flettet sammen med romanpersonenes utroskap og deres bruk av verbalspråket. Trofastbegrepet blir bærende i begge analysene. Begrepet reflekterer kvinnenes forståelse av ekteskap, og hvordan de skal være som kvinne. I kapittel 7 vil jeg oppsummere og sammenligne mine tolkninger og funn.

---

¹² Cavell, Stanley. *Must we mean what we say? A Book of Essays*. Updated edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 48.

2 Teorikapittel: Stanley Cavell og dagligspråksfilosofi

2.1 Ekteskapets utfordringer i lys av dagligspråksfilosofi

Når vi bruker språket i hverdagen fungerer det vanligvis uproblematisk. Dersom vi ikke forstår hverandre i en dagligdags samtale, forsøker vi å finne ut hvorfor misforståelsen oppsto, og hva vi eventuelt kan gjøre med den. Poenget er at språket er et godt kommunikasjonsgrunnlag. Dersom det oppstår problemer skyldes det som oftest at vår holdning til saken står i veien for forståelsen, ikke at det er noe galt med språket. Filosofene Ludwig Wittgenstein, John Langshaw Austin og Stanley Cavell hører til dem som tar dette som utgangspunktet for å filosofere over vårt forhold til andre mennesker, til verden og til språket.

Stanley Cavell sin dagligspråksfilosofi er en videreføring av Ludwig Wittgensteins filosofi, slik han utarbeidet den i *Filosofiske undersøkelser*. Wittgenstein tar utgangspunkt i at tradisjonelle filosofer tviler på muligheten til å kommunisere generelt, og for eksempel på å kunne definere ord en gang for alltid. Ifølge Cavell viser Wittgenstein at filosofen finner på å tvile på språket, fordi han løsriver det fra en dagligdags situasjon der det kunne gi mening. Et ords betydning blir alltid synlig først i en situasjon, eller en kontekst. Fordi verden og språket henger sammen, lærer vi språk og verden *sammen*.¹³ Dersom man skiller ord og verden fra hverandre, går man vekk i fra hverdagslivet. Cavell er opptatt av når et menneske vil forlate den dagligdagse konteksten, og på hvilken måte det kan skje i hverdagen. Hvordan begynner et menneske å filosofere, og bli skeptiker?

2.1.1 Skeptisisme

Ifølge Cavell sikter begrepet *skeptisisme* seg mot en tvil, der man nekter alt som ikke kan vise til sikker kunnskap. Det å utvikle skeptisisme innebærer at et individ stiller seg tvilende til verden eller andre mennesker. Det er normalt og menneskelig å utvikle tvil, men dersom man tviler på *alt*, oppleves det nok som kritisk, mener Cavell. På den måten kan man ikke gjøre seg kjent igjennom språket. I Cavells hovedverk *The Claim of Reason* beskriver han *skeptisisme overfor andre*. Han forklarer en slik skeptisisme som en systematisk tvil et individ har utviklet over andre mennesker. Det resulterer i at man tviler på andres uttrykk – man går da prinsipielt ut fra at det som blir fortalt, kan være feil eller falskt, forklarer Cavell. Språket

---

¹³ Cavell, Stanley. *Erfaring og det hverdagslige*. Oversatt av Agnete Øye. Oslo: Pax Forlag A/S, 1998. 41.

mister derfor sin verdi. Det kan ikke lenger formidle tanker og det blir umulig å forstå andre. Filosofen og matematikeren René Descartes presenterte nettopp en slik skeptisisme i hans verk *Meditasjoner over filosofiens grunnlag* (1641). Skeptisisme overfor andre ble altså radikalisert av Descartes.¹⁴ Han fremla en tvil på sine egne sanser, og ønsket sikker viten. Descartes mente at siden man kunne oppnå sikker kunnskap i matematikk, var det mulig å overføre den samme teorien på andre områder.¹⁵ Selv om man kunne tvile på sine egne sanser, kunne man ikke tvile på at man tvilte, derfor *cogito ergo sum* – jeg tenker derfor er jeg.¹⁶ Descartes kan bli sett på som grunnleggeren av moderne filosofi.

Skeptisisme overfor andre blir bærende i ekteskapet slik Undset beskriver det i *Fru Marta Oulie og Den trofaste hustru*. I de to filmsjangrene som Cavell omhandler i henholdsvis *Pursuits of Happiness* og *Contesting Tears* blir denne skeptisisme tilsvarende belyst. En av partene i ekteskapet utvikler tvil på å kunne forstå den andre, eller å bli forstått selv.

2.1.2 Skeptikerens utvikling

Skeptisisme overfor andre kan lede til et aktivt ønske om å vite alt om et annet menneske, mener Cavell. Skeptikeren vil blant annet argumentere for at man ikke kan vite noe om andres smerte, fordi man ikke kan se og kjenne på smerten.¹⁷ Wittgenstein viser i verket *Filosofiske Undersøkelser* til bildet av vann som koker i en kjele for å understreke skeptikerens tvil: ”Det er sant at når vannet i kjelen koker, stiger dampen opp av kjelen, og også bildet av dampen opp av bildet av kjelen. Men hva nå om man ville si at det i bildet av kjelen også måtte være noe som kokte?”¹⁸ Vårt krav om sikker viten leder oss til å fortvile over at kjelen ikke er gjennomsiktig. Det er i det øyeblikket at individet av en eller annen grunn tror at de må med sikkerhet vite hva som koker. Av erfaring vil man mene at dersom noe koker er det noe oppi kjelen, men det går ikke an å se hva det er. Skeptikerens ønske om å kunne se inn i kjelen er altså et resultat av en holdning, der han allerede har begynt å tvile. Først da oppstår et ønske om umiddelbar kontakt. Akkurat som at kjelen er malt, er ikke menneskekroppen gjennomsiktig. Det er altså ikke slik at kjelens væremåte i utgangspunkt igangsetter skeptisismen. Det er snarere tvert om: Fordi skeptikeren har begynt å tvile på alt, ønsker han seg at kjelen kan være gjennomsiktig. På grunn av problemet oppstår det en situasjon der

---

¹⁴ Hamm, Christine. *Medlidenhet og melodrama. Amalie Skrams romaner om ekteskap*. Oslo: Unipub, 2006. 8.

¹⁵ Tranøy, Knut og Ore, Øysten. ”René Descartes”, Store norske leksikon. 21.12.2016.

https://snl.no/Ren%C3%A9_Descartes

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Cavell, *Must we mean what we say?*, 246.

¹⁸ Wittgenstein, Ludwig. *Filosofiske undersøkelser*. Oversatt av Mikkel B. Tin. Oslo: Pax Forlag A/S, 1997. 131.

individet ønsker fullstendig viten. Han vil derfor finne ut hva som befinner seg i kjelen. Ifølge Cavell ligger det naturlig for mennesker å ikke kunne se alt av et objekt, eller inn i et annet menneske: Mennesket er endelig og begrenset og vil derfor alltid se ting og mennesker fra en konkret vinkel.

Skeptikeren har altså løsrevet seg fra den dagligdagse aksepten av menneskelig begrensning. Han har over tid mistet troen på verden og andre mennesker, mener Cavell. Ingenting er sikkert lenger, og skeptikeren tviler på alt. Cavell forklarer at skeptikeren tenderer til å etablere et isolert tilfelle, som kan avgjøre om skeptikeren kan vite om andre eller ikke. Dette isolerte tilfellet kaller Cavell for "best case". Dersom "best case" bryter eller viser seg å være falskt, vil individet som har etablert det utvikle en større tvil. Skeptikeren vil føle at ingenting er sikkert lenger, og man kan tvile på alt, hevder Cavell.¹⁹

Cavell forklarer at et menneske ikke trenger å utvikle en skeptisk holdning. Det er faktisk mulig å motstå den skeptiske fristelsen. I *The Claim of Reason* skriver Cavell følgende: "[...] if there is a fallacy in the traditional conception or repudiation of knowledge, it is betrayed not by a hasty generalization from "some" cases to "all" cases."²⁰ Cavell forklarer altså at selv om ens tidligere forståelse blir brutt, foreligger det ikke en nødvendighet å utvikle skeptisisme. Han understreker dette ved å fortelle om en situasjon der han selv opplever et problem. Cavell beskriver hvordan han forholder seg til det: "I was left a telephone message which consisted of the name of an old friend, a noting of the time he had called, the name of the hotel he was stopping at, a telephone number, and the request to ring him at a certain hour."²¹ I starten tror Cavell at nummeret han har fått, er nummeret til hotellet. Han prøver likevel å ringe, men her oppstår problemet. Cavell tror at han har kommet til feil person, og at nummeret han har ringt er hotellet sitt. Han ringer nummeret en gang til, og legger på enda en gang. Cavell antar derfor at telefonnummeret *må* være feil. I stedet for å gi opp med en gang, søker han opp hotellet. Han finner ut at hotellet har et helt annet nummer enn det han har fått notert ned. Derfor ringer han for tredje gang, og spør etter personen han ønsker å snakke med. Cavell går derfor tilbake til situasjonen og prøver å løse problemet. Han finner ut at hans forestilling og holdning til situasjonen var i starten feil. Hendelsen til Cavell understreker hvor lett og menneskelig det er å utvikle tvil, men også å unngå skeptisisme.

---

¹⁹ Cavell, Stanley. *The Claim of Reason. Wittgenstein, Skepticism, Morality and Tragedy*. Oxford og New York: Oxford University Press, 1999. 432.

²⁰ Ibid., 134.

²¹ Ibid., 140.

Problemet for skeptikeren som har løsrevet seg fra dagligspråket, er muligheten til å se for seg en situasjon. Her en situasjon som kan gi skeptikeren et annet blikk på problemet: "[...] the *going over* of a situation to see where an unnoticed inference or assumption may have been made; the sense that something in this one incident contains a moral about knowledge as a whole."²² Det blir derfor vanskelig for skeptikeren å finne en måte å komme seg bort fra problemet. Cavell mener at skeptikeren utvikler tvil på noe, fordi han har isolert et fenomen eller et ord i en filosofisk situasjon. Skeptikeren ville ikke ha utviklet tvil dersom han hadde holdt seg til dagligspråket, hevder Cavell. I *Filosofiske undersøkelser* skriver Wittgenstein følgende: "Når filosofene bruker et ord – "viten", "væren", "gjenstand", "jeg", "setning", "navn" – og forsøker å gripe tingenes *vesen*, må man bestandig spørre seg: Blir ordet noensinne virkelig brukt slik i språket, der det hører hjemme? – *Vi* fører ordene tilbake fra deres metafysiske til deres hverdagslige anvendelse."²³ Poenget til Wittgenstein er at en skeptiker har gått bort fra det hverdagslige, og inn i det metafysiske.²⁴ Ifølge Wittgenstein blir det å forestille seg en situasjon der dagligspråket blir brukt, en slags terapi for å overvinne skeptisisme.

Cavell deler Wittgensteins syn om å returnere til dagligspråket og skriver følgende: "Putting it in the ordinary context forces one to ask: Is that what I meant to say *here*? And often, perhaps usually, it is obvious that, calling its ordinary use to consciousness, you realize that that is not what you wished to say, it does not express *your meaning*."²⁵ Det å finne tilbake til en situasjon der språket fungerer er terapeutisk for filosofen²⁶, som snakker uten en slik kontekst. Da vet han hva ordene betyr, men ikke hva han mener med dem. Det leder til at filosofens utsagn oppleves som "merkelig", slik Cavell påpeker.

Cavell forklarer at skeptikeren befinner seg i en situasjon der han er fremmedgjort fra dagligspråket og føler seg utestengt fra verden. Det man ikke kan se, vil en skeptiker mene at ikke eksisterer. Ifølge Cavell sidestilles det å vite om tingenes eksistens med det å se: "[...] – or, as Wittgenstein would put it, a position in which one *must* speak "outside language games" – it is as though the philosopher, in that position, is left only with his eyes, or

---

²² Ibid., 141.

²³ Wittgenstein, *Filosofiske undersøkelser*, overs. Tin, 79.

²⁴ Metafysikk blir her forstått som tradisjonell filosofi. Wittgenstein går i mot den tradisjonelle filosofien med tanke på at den tar ord ut av sin kontekst, og mener at språket har regler.

²⁵ Cavell, *The Claim of Reason*, 136.

²⁶ Jeg betegner her en filosof som en skeptiker innenfor tradisjonell filosofi. Filosofen stiller spørsmål som er vanskelig å besvare, ettersom individet filosoferer og har tatt ord ut fra dagligspråket.

generally, the ability to sense.”²⁷ Det betyr ytterlig at skeptikeren kan se hva som foregår fremfor han, men er ikke en del av det han ser. Alt starter med en moderne undring av ord, til følelsen av å være utestengt fra fellesskapet.

2.1.3 Aktiv og passiv skeptisisme: Mann og kvinne

I *Contesting Tears* forklarer Cavell at både menn og kvinner kan utvikle skeptisisme. Han beskriver en ”maskulin” og en ”feminin” skeptisisme, som forklarer ulike måter å befinne seg i en skeptisk tilstand. Cavell sikter ikke mot en biologisk essens når han deler skeptisisme inn i kjønn. Han refererer til det han oppfatter som en historisk utvikling, til måter skeptisismen har vist seg på tradisjonelt. I fremstillinger av ekteskap har det da gjerne vært slik at ektemannen begynner å tvile på kvinnen, forklarer Cavell. Ektemannen drives av et ønske om å få tak i viten han innbiller seg at kvinnen har. Samtidig vil han ikke ha denne viten, han vil ikke få noe fra kvinnen, hevder Cavell. Det å få tilgang til kvinnens kunnskap, kan gi ektemannen en følelse av at de ikke lenger er adskilt. På den måten vil mannens eksistens være utsatt.

Cavell forklarer mannen som en *aktiv* skeptiker ved at mannen anser kvinnen som en gåte. Han utvikler en tvil på å kunne få vite noe om henne. Derimot har kvinnen i et ekteskap tradisjonelt blitt vist frem som en *passiv* skeptiker, fordi hun forholder seg taus. Ifølge Cavell tviler kvinnen på at den viten hun har, og at hennes eksistens, kan bli erkjent av en mann. Dersom en mann nekter kvinnen en stemme, resulterer det i at hun i neste omgang kan føle seg isolert fra resten av verden. Ifølge Cavell mister kvinnen da troen på seg selv, sin eksistens og stemme.

2.2 Språket i hverdagen: Livsform, kriterier og regler i språket

Wittgenstein skriver i *Filosofiske Undersøkelser* følgende: ”Og å forestille seg et språk betyr å forestille seg en livsform.”²⁸ Vår livsform skiller seg for eksempel fra dyrenes, hevder dagligspråksfilosofene. Wittgenstein bruker en løve som et eksempel: ”Selv hvis en løve kunne tale, ville vi ikke forstå den.”²⁹ Poenget til Wittgenstein er at vi har en annen kropp enn en løve, noe som gjør at løven lever på en annen måte enn oss. Den er en del av en livsform som er forskjellig fra vår. Det forklarer hvorfor vi ikke ville ha forstått løven, selv om den hadde delt det samme språket. Mennesker deler altså det samme språket, og har den samme

---

²⁷ Cavell, *The Claim of Reason*, 224.

²⁸ Wittgenstein, *Filosofiske undersøkelser*, overs. Tin, 41.

²⁹ *Ibid.*, 253.

menneskekroppen. Det gjør at vi ser på verden på lik måte. Wittgenstein forklarer videre at det er i språket menneskene stemmer overens – det foreligger ikke en overensstemmelse i meninger, men i livsform.³⁰ Fordi mennesker lever i den samme livsformen har vi lik forståelse av hva tilgivelse er, hva det vil si å le og gråte, og når en ytring er en påstand.³¹ Selv om mennesker lever i den samme livsformen, kan vi ha ulike meninger og oppfatninger i konkrete situasjoner: Det å dele en verden er altså grunnforutsetningen for å kunne ha ulike meninger om den.

Cavell forklarer at språket er avhengig av bruken av kriterier, og beskriver dem som språklige bestemmelser. Det er nettopp disse kriteriene som gjør at vi har en slik forståelse av ord eller begrep som muliggjør kommunikasjon. Det er selve bruken av et uttrykk som viser om vi deler kriteriene, mener Cavell. Kriteriene er et resultat av at man lever i samme verden.

Wittgenstein forklarer i *Filosofiske Undersøkelser* et barn som opplever smerte og betydningen av ordet: ”Vi lærer slike uttrykk som ”smerte” og ”hodepine” i situasjoner hvor vi har vondt. Vi utviser da naturlig en type adferd som er karakteristisk for personer med smerte, og andre – for eksempel våre foreldre – vil reagere på vår adferd gjennom å trøste oss og spørre oss om vi har vondt.”³² Et barn lærer hvordan man reagerer på smerten. Det etableres derfor en forbindelse mellom uttrykket ”smerte” og opplevelsen av å være i smerte. Barnet har derfor forstått kriteriet av ordet smerte: ”Å forstå et uttrykk er å kjenne regelen og kriteriene for den korrekte bruken, dvs. å beherske teknikkene som utgjør bruksmåten, dvs. å delta i den livsform som språkspillet er nedfelt i.”³³ Ved å bruke språket i fellesskapet lærer man betydningen av selve ordet. Når et barn lærer hva smerte er, og hva som skjer når det har smerte, lærer det ytterligere at smerte er noe annet enn glede. Kriteriene tjener altså til å kunne skille gjenstander i verden fra hverandre: De er kriterier for identitet.

I *The Claim of Reason* forklarer Cavell at kriteriene ikke kan gi oss sikker viten om eksistens. Kriterier kan ikke hjelpe oss til å fastslå om noe virkelig eksisterer: ”Criteria are ”criteria for something’s being so”, not in the sense that they tell us of a things existence, but of something like its identity, not of its *being* so, but of its being *so*.”³⁴ Kriterier forklarer alt i livsformen som vi lever i, hva smerte og glede er, forskjellen på et bord og en bok. Derimot forklarer

---

³⁰ Ibid., 118.

³¹ Cavell, *Erfaring og det hverdagslige*, overs. Øye, 80.

³² Ibid., 14.

³³ Ibid., 14.

³⁴ Cavell, *The Claim of Reason*, 45.

ikke kriterier om personen virkelig føler smerte eller glede. Derfor er det mulig å utvikle skeptisisme overfor eksistens.

I essayet "The Availability of Wittgenstein's Later Philosophy" minner Cavell om at språket som brukes i hverdagen ikke er konstruert. Det foreligger ikke et bestemt sett med regler som er gitt på forhånd, som alle må følge. Språket vi bruker i hverdagen, er likevel styrt av regler. Derimot kan vi bruke språket uten å måtte konsekvent henvise til reglene, mener Cavell. Reglene blir synlig gjennom det at vi lever i den samme livsformen. Det er nettopp dette som forbløffer filosofen Wittgenstein: Vi klarer å bruke språket i henhold til regler uten å måtte henvise til reglene. Cavell sammenfatter det slik: "At dagligspråket, faktisk eller grunnleggende sett, ikke er avhengig av en slik struktur og en slik oppfatning av regler, og at fraværet av en slik struktur likevel ikke hemmer det i å fungere, er nettopp det bildet som Wittgensteins senfilosofi gir oss av språket."³⁵ Wittgenstein sammenligner språkbruk og spill for å tydeliggjøre at språket våres ikke er avhengig av regler. Sammenligningen viser til noen likheter: Det å spille et spill og språkbruk forklarer nemlig en aktivitet. Det viktige er at en aktivitet ikke har *uttømmende* regler, blant annet forklarer ikke reglene *hvordan* det er å spille et spill. Det er ikke regler som forteller oss hvordan det er å vinne i et spill, eller hvilke følelser du kjenner på dersom du taper. Språket er altså en aktivitet, og vi kan ikke forutse hva som skal skje i hver situasjon vi bruker språket.

Ord og begreper som vi bruker i dagligspråket kan ikke defineres en gang for alltid. Wittgenstein sammenligner språk med en gammel by i *Filosofiske Undersøkelser*: "Man kan se språket som en gammel by: en samling trange gater og plasser med gamle og nye hus, og hus med tilbygg fra ulike perioder; og utenom det hele en mengde nye forsteder med rette og regelmessige gater og ensartede hus."³⁶ Språket vi bruker i hverdagen vil derfor alltid kunne forandre seg. Nye ord og begreper vil komme inn i vårt dagligdagse språk. Akkurat som den gamle byen har både gamle og nye hus, vil språket bestå av gamle og nye ord. Ordet "trofast" som er viktig for min undersøkelse, kan altså i henhold til dagligspråksfilosofien heller ikke defineres generelt. Vi kan bare utarbeide forståelsen av ordet, når vi undersøker hvordan Undset bruker det i forhold til romanpersonens spesifikke situasjon. Ordene man bruker avhenger av *hvem* som bruker det, og i *hvilken* situasjon.

---

³⁵ Cavell, *Erfaring og det hverdagslige*, overs. Øye, 76.

³⁶ Wittgenstein, *Filosofiske undersøkelser*, overs. Tin, 41.

Slik vi har sett ovenfor lever mennesker i den samme livsformen, og deler de samme kriteriene rundt ord. I min analyse blir ekteskap viktig, mann og kvinne skal derfor bruke språket til å gjøre seg forstått, og igjen forstå den andre. Dersom kommunikasjonen stopper helt opp er det ikke språket som mislykkes. Det foreligger heller en nektelse av den andre som en annen, for eksempel benekter ektemannen den andres rett til å fortelle om seg selv. Det tilsier også at mannen benekter at han kan være en relevant annen. Ulike verdier i et ekteskap kan heller ikke bli altomfattende for å forklare hvorfor partene ikke forstår hverandre. For prinsipielt lever mann og kvinne i et gitt ekteskap i den samme verden. Partene har altså evnen til å kunne spille de samme språkspillene. I min analyse av *Fru Marta Oulie* vil dette bli belyst

2.3 Gjengiftekomedie og den ukjente kvinnens melodrama

Undsets samtidsromaner *Fru Marta Oulie* og *Den trofaste hustru* er blitt ansett som ekteskapsromaner. I innledningen har jeg forklart at Cavells dagligspråksfilosofi blir aktuell til min avhandling. Han vektlegger nettopp ekteskap og kjønn i *Contesting Tears* og *Pursuits of Happiness*. Det blir derfor viktig å se nærmere på Cavells forståelse av ekteskap og filmsjangrene ”gjengiftekomedie” og ”den ukjente kvinnens melodrama”.

2.3.1 Hva er ekteskap?

I innledningen til *Pursuits of Happiness* hevder Cavell at et ekteskap er basert på det sosiale, altså kommunikasjon, og det seksuelle. Denne kombinasjonen er ikke uproblematisk. Det ligger altså innbakt i samlivet mellom mann og kvinne at forholdet kan blir truet: ”The joining of the sexual and the social is called marriage. Something evidently internal to the task of marriage causes trouble in paradise.”³⁷ I utgangspunkt kan man tenke seg at partene i et ekteskap forsøker å forstå hverandre ved hjelp av språket. De skal også kjenne hverandres kropp igjennom fysisk kontakt. Dersom det sosiale eller det seksuelle mangler, eller et av tilfellene dominerer over det andre, er det problematisk å skulle kalle samlivet for et ekteskap, mener Cavell. Ifølge Cavell trenger derfor et ekteskap bekræftelse på å være et ekteskap. Dersom det oppstår et problem i forholdet må det løses ved å bruke språket. På den måten kommer forhåpentligvis ektefellene seg ut av den skeptiske trusselen, som lar dem tvile på hverandre. Ordene blir i samtalen ført tilbake fra det metafysiske til den hverdagslige anvendelse. Ifølge Cavell skal samtalen mellom mannen og kvinnen føre til en anerkjennelse

---

³⁷ Cavell, Stanley. “Introduction Words for a conversation” .I: *Pursuits Of Happiness. The Hollywood Comedy of Remarriage* (s 1-42). Cambridge og London: Harvard University Press, 1981. 29.

av den andre: ”The conversation of what I call the genre of remarriage is, judging from the films I take to define it, of a sort that leads to acknowledgment.”³⁸ Cavell kaller samtalen for ”the conversation of love”, der mannen og kvinnen tar opp en rekke spørsmål: Hvem er den aktive og passive, hva er lykke og kan de forandre seg? Det er ofte kvinnen i filmene han undersøker som starter samtalen. Ifølge Cavell er det mannen som skal løse konflikten.

2.3.2 Gjengiftekomedie

I *Pursuits of Happiness* presenterer Cavell filmsjangeren ”gjengiftekomedie”. Sjangeren er basert på Cavells erfaring av syv filmer laget i Hollywood mellom 1934 og 1949. Disse filmene handler om ekteskap som i hvert tilfelle er truet: Det har oppstått et problem mellom mannen og kvinnen. Filmene referer også til undersøkelser av ideer om samtaler. Ifølge Cavell er selve plottet i filmsjangeren å få partene tilbake til hverandre igjen.³⁹ Derfor er skilsmisse en trussel for gjenforeningen.⁴⁰ Gjennom anerkjennelse av den andre som annen, kan mannen og kvinnen finne tilbake til hverandre, mener Cavell.

2.3.3 Krav innenfor gjengiftekomedie

Cavell forklarer at i ”gjengiftekomedie” omskapes kvinnen til et selvstendig individ i samspill med mannen. På den måten får kvinnen lov til å hevde sin eksistens. Det kan tolkes slik at det er mannen som står for kvinnens utvikling og utdanning ”[...] the woman’s education by the man.”⁴¹ Cavell plasserer likevel filmen *Kramer vs. Kramer* innenfor filmsjangeren. I denne filmen forlater en kvinne barna og ektemann for å reise etter en søken på seg selv, nemlig sin kvinnelige identitet. Hun mener åpenbart at ektemannen ikke kan stå for denne utviklingen. Likevel reiser kvinnen tilbake igjen til ektemannen og barna, som et resultat av at hun ønsker å være med sine barn. Et slikt tilfelle strider i den generelle forståelsen av filmsjangeren ”gjengiftekomedie”. Det er nemlig ektemannen som skal stå for kvinnens utvikling. Cavell forklarer at nye filmer kan forandre eller endre sjangeren.⁴² Det kan argumenteres for at filmsjangeren ”gjengiftekomedie” av den grunn ikke er statisk. Selv om det ikke foreligger et krav om at alle egenskapene må bli oppfylt, er det viktig at partene i filmen går tilbake til hverandre igjen. Cavell forklarer at gjengiftingen er selve plottet med filmsjangeren.

---

³⁸ Ibid., 17.

³⁹ Cavell, *Pursuits of Happiness*, 2.

⁴⁰ Ibid., 2.

⁴¹ Cavell, Stanley. *Contesting Tears. The Hollywood Melodrama of the Unknown Woman*. Chicago og London: The University of Chicago Press, 1996. 5.

⁴² Cavell, *Pursuits of Happiness*, 26.

I analysen av *Den trofaste hustru* vil jeg argumentere for at romanen kan tolkes som en variant av filmsjangeren ”gjengiftekomedie”. Undsets tekst har tydelige gjengiftemotiver, men på grunn av den kvinnelige hovedpersonens utvikling, retter jeg også blikket mot Cavells andre filmsjanger ”den ukjente kvinnens melodrama”. Utviklingen i *Den trofaste hustru* skjer nettopp i fraværet av ektemannen. Av den grunn kan ikke min tolkning av romanen ene og alene plasseres innenfor ”gjengiftekomedie”. Min analyse fastholder likevel plottet i filmsjangeren ”gjengiftekomedie”.

2.3.4 Den ukjente kvinnens melodrama

I *Contesting Tears* presenterer Cavell filmsjangeren ”den ukjente kvinnens melodrama”. Han utarbeider filmsjangeren gjennom en lesning av filmene *Gaslight*, *Letter form an unknown woman*, *Now Voyager* og *Stella Dallas*. I alle filmene dreier det seg om en kvinnens søken etter en historie, eller hennes rett til å fortelle en historie.⁴³ Denne filmsjangeren står i et tett forhold til gjengiftekomedie. Ifølge Cavell har begge sjangrene sin opprinnelse i Shakespeares romantiske komedier og Ibsens drama *Et Dukkehjem*. Som vi har sett foreligger det ikke et krav hos Cavells filmsjanger ”gjengiftekomedie” at en film må følge de samme egenskapene som tidligere filmer. Dette er også tilfellet med Cavells andre filmsjanger ”den ukjente kvinnens melodrama”. I begge filmsjangrene skapes så kvinnen, men på ulikt vis. Cavell forklarer at filmsjangeren ”den ukjente kvinnens melodrama” viser frem en kvinne som skaper seg selv, uavhengig av sin ektemann. Det er nettopp dette som skiller sjangrene fra hverandre. Det at en kvinne er ukjent og melodramatisk, forklarer hennes isolasjon fra ektemannen.

2.3.5 Melodrama

Ifølge den norske professoren Toril Moi viser Cavell at melodramaets register er stemmens register.⁴⁴ Moi forklarer videre at melodrama er en form ”[...] med insisterende, overdrevet teatraliskhet, der det menneskelige uttrykket presses til sine ytterste grenser.”⁴⁵ Den melodramatiske modusen resulterer i en følelse av at ord ikke strekker til. Det vil si fra en tvil på ord som kan tolkes som en form for skeptisisme. Ofte er det en kvinne som plasseres innenfor en slik melodramatisk rolle, mener Cavell. Det at en kvinne ønsker å uttrykke alt, men ikke klarer det, blir til en vond sirkel hun ikke kommer ut av: ”[...]”the desire to express

---

⁴³ Cavell, *Contesting Tears*, 3.

⁴⁴ Moi, Toril. “Å miste troen på språket: Fantasier om fullkommen kommunikasjon i Rosmersholm”. I: *Ibsens modernisme*. Oversatt av Agnete Øye. Oslo: Pax, 2006. 381.

⁴⁵ *Ibid.*, 381.

all”, namely the terror of absolute inexpressiveness, suffocation, which at the same time reveals itself as a terror of absolute expressiveness.”⁴⁶ En kvinne føler at hun ikke blir hørt, og begynner å tvile på språklige uttrykk. Hun forkaster til slutt språket i forakt, forklarer Cavell. Kvinnen ønsker å nettopp uttrykke *alt* fordi hun ikke klarer å bruke språket. Det resulterer i at kvinnen blir hysterisk. Istedenfor å bruke det verbale språket viser hun til overdrevne og kroppslige uttrykk gjennom gråt og skrik. Kvinnen uttrykker derfor noe som er utenfor dagligspråkets kriterier, mener Cavell. I situasjoner der det oppstår tvil, blir melodrama et forsøk på å hevde sin eksistens. Melodrama kan ses på som en reaksjon på den skeptiske trusselen. Gjennom melodrama får et menneske en stemme i situasjoner der det mangler evne, eller retten til å uttrykke seg.⁴⁷

Melodramatiske filmer har tradisjonelt fått negativ omtale, fordi kvinner utelukkende fremstår som offer for det patriarkalske samfunnet. Cavell viser at filmene er av betydning, på den måten at samtale mellom mann og kvinne er høyst nødvendig. Han henviser til den engelske poeten John Miltons teori som understreker nødvendigheten av samtale. Miltons teori baserer seg på ”a meet and happy conversation.”⁴⁸ Han forklarer at i samtalen skal mannen og kvinnen være likestilt. Det betyr ytterligere at partene må lytte til hverandre og godta den andres individualitet. I melodrama er en slik samtale blitt problematisk, forklarer Cavell. Kvinnen i dette tilfellet føler at hun ikke har en stemme, og tviler på sin stilling i forholdet. Ekteskapet i filmsjangeren ”den ukjente kvinnens melodrama” befinner seg derfor i en krisesituasjon.

2.3.6 Kvinnens utvikling: Metamorfose

I både ”gjengiftekomedien” og ”den ukjente kvinnens melodrama” distanserer kvinnen seg fra andre mennesker. Det er et resultat av mannens avising av hennes eksistens:”[...] that the man is blind to the fact the what he is presently doing is abducting the woman into his image of marriage.”⁴⁹ Slik beskriver Cavell den mannlige hovedpersonen i filmen *It Happened One Night*. Mannen tar altså bare hensyn til sine egne behov og verdier av hva et ekteskap er. Når ektemannen aviser kvinnen føler hun seg språkløs, og mener at hun ikke blir forstått. Hun uttrykker seg så gjennom det kroppslige, ved gråt og skrik. Når en kvinne anerkjenner sin melodramatiske situasjon ønsker hun å hevde sin eksistens. En kvinne gir så opp forsøket i å

---

⁴⁶ Cavell, *Contesting Tears*, 43.

⁴⁷ Hamm, *Medlidenhet og melodrama*. 8.

⁴⁸ Cavell, *Contesting tears*, 5.

⁴⁹ *Ibid.*, 23.

gjøre seg forstått gjennom en mann, derfor må kvinnen utvikle seg selv, forklarer Cavell. Hun får ikke det hun ønsker i ekteskapet: "[...] she wants is to be known, or to know that her separateness is acknowledged."⁵⁰

Cavell kaller kvinnens utvikling for en metamorfose og beskriver det slik: "[...] some radical, astonishing, one may say melodramatic change of the woman, say of her identity. But this change must take place outside the process of a mode of conversation with a man."⁵¹ En metamorfose er altså en utvikling av kvinnens identitet som skjer i fraværet av en ektemann, eller en annen mann. Cavell forklarer at kvinnen har gitt opp troen på å kunne løse konflikten ved hjelp av samtale. Metamorfosen synliggjør altså en personlig utvikling uten sosial utveksling, forklarer Cavell. Gjennom metamorfosen hevder derfor en kvinne seg selv og viser sin eksistens. Melodrama kan ses på som en tolkning av Descartes *cogito* og omvendt kan *cogito* bli sett på som et melodramatisk eksistensbehov. Hos Cavell blir det viktig å bekrefte og vise sin eksistens, både overfor andre, men også seg selv. Han refererer også til filosofen Ralph Waldo Emerson, som også vektlegger at mennesker må hevde seg selv.

2.4 Ralph Waldo Emerson: Fortsatt en skeptiker, men ikke et konformt menneske

Filosofen Emerson hevder i sin artikkel "Self Reliance" (1841) at mennesker ikke stoler på seg selv. Emerson mener åpenbart at det foreligger et behov for mennesker å hevde sin eksistens gjennom språket. I essayet "Being Odd, Getting Even" undersøker Cavell synspunktene til Emerson. Ifølge Cavell "arver" Emerson Descartes eksistensbevis, som er *cogito ergo sum* – jeg tenker derfor er jeg.⁵² Ved å bruke språket kan man hevde sin eksistens og vise at man er adskilt fra andre mennesker. Ifølge Emerson bruker ikke individer språket på denne måten – vi våger ikke å skille seg ut: "Man is timid and apologetic; he is no longer upright; he dares not say "I think," "I am," but quotes some saint or sage."⁵³ Det viktige for Emerson er at mennesker ikke eksisterer dersom de ikke tenker selv. Problemet er at mennesker kan være redd for hvordan andre reagerer dersom de skiller seg ut. Det kan resultere i at individer forholder seg taus, eller kopierer tidligere synspunkt, hevder Emerson. Ifølge Emerson blir man et *konformt* menneske dersom man kopierer noe som allerede er sagt. Han forklarer et konformt menneske for et usynlig menneske. Dersom man kopierer hva

---

⁵⁰ Ibid., 19.

⁵¹ Ibid., 6.

⁵² Cavell, Stanley. "Being Odd, Getting Even" .I: *In Quest of the Ordinary. Lines of Skepticism and Romanticism*. Chicago: University of Chicago Press, 1988. 106.

⁵³ Emerson, Ralph Waldo. "Self-Reliance" .I: *Selected Essays*. New York: Penguin Classics, 1985. 22 – 23.

andre har sagt foreligger det et tilfelle der man har brukt språket, men velger ikke å skape debatt. Det forklarer at man kan bruke språket, samtidig som man ikke viser individualitet, forklarer Emerson. Mennesker som ikke hevder seg selv lever som spøkelses.⁵⁴

Cavells filmsjanger ”den ukjente kvinnens melodrama” synliggjør Emersons argument om å hevde seg selv gjennom språket. Som tidligere nevnt hevder en kvinne sin eksistens i metamorfosen, og lever isolert fra fellesskapet. Likevel er hun ikke lenger et konformt menneske, og lever ikke som et spøkelse. Kvinnen deltar ikke i fellesskapet og heller ikke i språket som er delt mellom mennesker. Cavell forklarer i *Contesting Tears* at relasjonen til oss selv blir teatralisk: ”[...] the price of Emerson’s proof of human existence, our exposure to the consciousness of otherness [...] is that our relation to ourselves is theatricalized.”⁵⁵ Gjennom melodrama får kvinnen en stemme, til tross for de teatraliske overdrivelsene, forklarer Cavell. Selv om kvinnen er drevet av de overdrevne uttrykkene, har hun gått fra å bare eksistere til å bli et menneske. Ifølge Cavell kan kvinnen hevde seg selv og gir seg selv til å kjenne. Dette til tross for at hun ikke møter anerkjennelse av fellesskapet.

2.5 Å overvinne skeptisisme

Wittgenstein forklarer i *Filosofiske undersøkelser* at ”Den egentlige oppdagelsen er den som setter meg i stand til å avbryte filosoferingen når jeg vil. – Den som bringer filosofen til ro så den ikke lenger blir hjemsøkt av spørsmål som stiller spørsmål ved *den selv*.”⁵⁶ Problemet er altså at man har gått for ”langt” med filosoferingen. Dersom man kunne ha stoppet filosoferingen ville det ikke ha foreligget et problem, og individet ville ikke blitt en skeptiker. Wittgenstein tar likevel skeptisisme på alvor, og mener at tvil kan oppstå i hverdagen til mennesker. Cavell deler samme synspunkt som Wittgenstein, og trekker opp momenter som forklarer at vi ikke kan benekte skeptikerens argumenter fullstendig.

Cavell forklarer at en skeptiker har funnet ut noe vesentlig med mennesker: Vi kan ikke med sikkerhet vite hva andre mennesker føler. Mennesker er adskilt fra hverandre på grunn av kroppene, noe som gjør at tvil kan oppstå. Skeptikeren mener på bakgrunn av det at han har gjort en stor oppdagelse. Cavell stiller seg spørrende til hvorfor skeptikeren utvikler tvil, for vårt forhold til verden er ikke basert på sikker viten, men på anerkjennelse. I det dagligdagse

---

⁵⁴ Cavell tolker Emersons synspunkter i artikkelen ”Being Odd, Getting Even”. Når mennesker ikke viser individualitet gjennom språket lever vi som spøkelses, mener Cavell. Derfor må vi slik Emerson forklarer det, stole på oss selv og bruke språket til å ytre våres meninger.

⁵⁵ Cavell, *Contesting tears*, 72.

⁵⁶ Wittgenstein, *Filosofiske undersøkelser*, overs. Tin, 83.

går vi nemlig ikke rundt og krever sikker viten av medmenneskene og objektene rundt oss. Vi forholder oss til andre mennesker ved å bruke språket og kroppslige uttrykk. Ifølge Cavell må man forsøke å forstå skeptikerens tankegang, som betyr at vi må forstå skeptikeren fra innsiden.⁵⁷ Cavell forklarer at vi må ikke være enige i det skeptikeren sier, men forstå hvorfor han utvikler tvil. Cavell er opptatt av *hvor* og i *hvilken* situasjon en person utvikler skeptisisme.

Skeptikeren argumenterer for at vi ikke kan vite om andres smerte, fordi vi ikke kan dele den samme smerten: "He has, or seems to himself to have, discovered that unless we can share or swap feelings, we can't know what that person is experiencing."⁵⁸ Dersom man opplever smerte, vil det være umulig å overføre smerten til et annet menneske. Cavell stiller seg spørrende om det gir mening å snakke om den samme smerten, noe man ofte har ment var en forutsetning om å kunne formidle den til andre. Han mener at fordi mennesker er adskilte har individer nødvendigvis hver sine smerte. Derfor kan man altså ikke snakke om den *samme* smerten, hevder Cavell.

Dersom et individ har smerte mener skeptikeren at dette må uttrykkes verbalt: "At some stage the skeptic is going to be impressed by the fact that my knowledge of others depends upon their *expressing themselves*, in word and conduct."⁵⁹ Mennesker kan ikke se inn i andres kropp for å få kunnskap om smerten. Skeptikeren har derfor rett i at vi ikke kan vite med sikkerhet at personen er i smerte, dersom det ikke blir formidlet. Da blir den lidende sin smerte fremmedgjort for oss. Dette fordi vi ikke vet at individet har nettopp denne følelsen, forklarer Cavell. Et individ som opplever smerte kan likevel uttrykke seg ut i fra kroppsspråket: "For what it pictures is the fact that behavior is *expressive* of mind; and this is not something we know, but a way we *treat* "behavior"."⁶⁰ Ifølge Cavell vil en skeptiker mene at vi ikke har grunn til å ta hensyn til kroppslige uttrykk. Skeptikeren vil argumentere for at disse uttrykkene ikke kan vise til sikker kunnskap.

I vanlige tilfeller vil vi vise medfølelse overfor personer som føler smerte. Ved å vise medlidenhet anerkjenner vi basert på oppførsel, hevder Cavell.⁶¹ Vi anerkjenner altså den

---

⁵⁷ Cavell, *Must we mean what we say*, 239.

⁵⁸ *Ibid.*, 247.

⁵⁹ *Ibid.*, 254.

⁶⁰ *Ibid.*, 262.

⁶¹ *Ibid.*, 263.

andres kropp. En skeptiker starter derimot med å ikke vise medfølelse. Det betyr at skeptikeren ikke anerkjenner smerten. Et resultat av å ikke anerkjenne gjør at skeptikeren oppfører seg som om den lidende ikke eksisterer, mener Cavell. For personen som lider kan akkurat denne smerten være representativ for hennes indre. Dersom en kvinne føler at ektemannen ikke forstår og ser hennes indre smerte, kan hun føle å ikke bli sett som individ av mannen. En kvinne kan på den måten utvikle skeptisisme, som et resultat av at hennes ord ikke møter anerkjennelse. Et slikt tilfelle har blitt fremstilt hos Cavell, når han omtaler filmsjangeren ”den ukjente kvinnens melodrama”.

Når vi uttrykker smerte verbalt gjør vi ikke krav om at den andre skal få en sikker viten om den, hevder Cavell. Derimot krever vi anerkjennelse av smerten i form av medfølelse. Anerkjennelse går derfor lenger enn erkjennelse: ”[...] Acknowledgment goes beyond knowledge.”⁶² Ved å anerkjenne ser vi den andre som et annet individ. Ved å se på kroppslige uttrykk kan en person uttrykke smerte som forklarer kriteriene rundt et ord, blant annet gjennom gråt og skrik. Det ligger naturlig for mennesker å anerkjenne andres uttrykk, selv om vi ikke kan ha sikker kunnskap om den andres indre liv, mener Cavell. Problemet for skeptikeren er at han har forkastet kriteriene og ønsker ikke å dele språket med andre mennesker. Dersom skeptikeren returnerer til dagligspråket og fellesskapet kan han utvikle troen på kriteriene igjen. ”[...] I must *acknowledge* it, otherwise I do not know what” (your or his) being in pain” means. Is.”⁶³ Det er viktig å bemerke at skeptikeren ikke kan anerkjenne smerten på samme måte som den lidende.⁶⁴ En skeptiker kan heller ikke tilbakevise skeptisismen, tvilen må aksepteres og leves med, hevder Cavell.

Jeg har tidligere forklart Cavells inndeling av aktiv og passiv skeptisisme. Det forklarer som nevnt ulike måter å befinne seg i en skeptisk tilstand. Likeledes forklarer det også ulike måter å overvinne skeptisismen: I aktiv skeptisisme kan man gjøre seg kjent ved å bruke språket. Derimot vil en passiv skeptiker søke etter anerkjennelse, slik Cavell forklarer det. Ofte ønsker kvinnen at mannen skal akseptere hennes ord. For å overvinne både aktiv og passiv skeptisisme må partene forstå at de er adskilt. Det å anerkjenne den andre som en annen resulterer det å bruke språket, og føre ordene tilbake til den hverdagslige anvendelsen. I et ekteskap kan mannen og kvinnen altså utvikle tvil ovenfor hverandre på grunn av

---

⁶² Ibid., 257.

⁶³ Ibid., 263.

⁶⁴ Ibid., 236.

menneskekroppen. Partene må akseptere at de aldri kan vite med sikkerhet hva den andre personen føler og tenker. Dersom man tar i bruk språket foreligger det altså omvendt en aksept av å være to individer og ikke ett. På den måten kan man overvinne skeptisismen.

3 Resepsjonen av *Fru Marta Oulie*

3.1 Sympatisk kvinneforkjemper eller fullblods egoist?

Debutromanen *Fru Marta Oulie* innledet til et av landets betydeligste og mest berømte forfatterskap.⁶⁵ Ifølge Bliksrud peker romanen frem mot hva som kom til å stå sentralt hos Undset. Dette var ”[...]kjærlighet mellom mann og kvinne, dens karakter av skjebnebestemmende faktor i menneskelivet og kjærlighetens vilkår under skiftende livsbetingelser.”⁶⁶ Etter at Undset debuterte med *Fru Marta Oulie* har hun skrevet en rekke romaner. Hennes romandiktning representerer en videreføring av europeisk fortellertradisjon fra det 19 århundre, slik som realisme, psykologisk analyse, miljøskildringer, sosiale perspektiver og etisk engasjement.⁶⁷ Det foreligger ikke en tydelig konsensus om plasseringen av Undsets forfatterskap. Et eksempel er at Undset har blitt sett på som en romantiker. Derimot hevder Bliksrud at Undsets intensjon har vært å overvinne det 19 århundres romantiseringen av menneskelivet.⁶⁸ Forskere har derfor lest Undsets verk på ulike måter, noe som blir synlig i dette resepsjonskapittelet av *Fru Marta Oulie*.

Hovedpoenget med det følgende resepsjonskapittelet er å presentere ulike lesninger av *Fru Marta Oulie*. Analysene er skrevet av forskjellige forskere på ulike tider, og er datert fra 1982 til 2013. Jeg velger å konsentrere meg om *lesninger* i samtiden av *Fru Marta Oulie*, derfor ser jeg vekk i fra eventuelle avisanmeldelser og korte tolkninger av verket. Seksualiteten og da utroskapen har blitt forstått på ulik måte av forskerne: Enten blir utroskapen til Marta sett på som destruktiv, eller en menneskelig utvikling. Flere av lesningene vektlegger også at det er de sosiale ulikhetene mellom Marta og Otto som forårsaker utroskapen. Dette blir blant annet tydelig i Elisabeth Solbakkens analyse. Imidlertid er synet på Marta delt: Noen synes hun er sympatisk, mens andre så en fullblods egoist.⁶⁹ De siste analysene som tar for seg debutromanen, forklarer snarere *hvorfor* ekteskapet ikke fungerer, og hvorfor Marta blir utro: Mangel på kommunikasjonen mellom mann og kvinne blir et omdreiningspunkt.

---

⁶⁵ Bliksrud, Liv. «Innledning» .I: Berg, Gry og Liv Bliksrud (red.): *Fru Marta Oulie*. Oslo: Aschehoug, 2007. 9.

⁶⁶ Ibid., 9.

⁶⁷ Bliksrud, Liv, *Sigrid Undset*, 8.

⁶⁸ Ibid., 8.

⁶⁹ Berg og Bliksrud, *Fru Marta Oulie*, 22.

3.2 Ellisiv Steen (1982): Lykkedrøm og virkelighet

Undsets tidlige samtidsskildringer blir et helt forfatterskap, skriver Ellisiv Steen. Til disse hører romanene *Fru Marta Oulie*, *Jenny*, *Våren* og novellene *Den lykkelige alder* etterfulgt av *Fattige skjebner*, *Spliten av trollspeilet* og *De kloke jomfruer*.⁷⁰ I artikkelen ”Omkring Sigrid Undsets tidlige samtidsskildringer” analyserer Steen de ulike romanene og novellene.

Verkene er fra Undsets førkatolske tid, men Steen mener den religiøse livsholdning blir synlig i de overnevnte romanene. Romanene og novellene har likhetstrekk: Mennene har ”mellomslagsyrker” i bank eller kontor, og kvinnene er hjemme med barn og hus. Ifølge Steen har personene i Undsets samtidsfortellinger en ”[...] klar fornemmelse av sin stands plassering, hvem som står over og under dem sosialt, økonomisk og i dannelses.”⁷¹

Et tema i Undsets samtidsskildringer er ”[...] konfrontasjonen mellom lykkedrøm og virkelighet”⁷² skriver Steen. Lykkedømmen i *Fru Marta Oulie* er ”l’amour sans phrase”. Begrepet er fransk og betyr ”kjærlighet uten ord”. Ifølge Steen vil alt være godt for Marta så lenge: ”[...] hun har dette sterke, virile mannfolket for sine føtter i beundring og tilbedelse.”⁷³ Derimot utvikler Otto seg fra en stormende elsker til en omsorgsfull familieforsørger. Steen mener at ekteskapet til Marta og Otto trenger drama og erotikk for å fungere. Marta savner dramaet når Otto slår seg til ro ved å bli familiefar. Steen forklarer at Marta har et selvbilde å leve opp til, hun setter krav til seg selv og sin mann. En ektemann må fremstå som dominerende, eksotisk og autoritær, hvis ikke faller forholdet fra hverandre. Steens analyse understreker altså at kvinnene i Undsets samtidsskildringer har behov for en tydelig mann. Dersom mannen ikke fremstår som den dominerende part tar kvinnen over ”makten”, forklarer Steen.

Lykkedømmen som Steen presenterer i analysen skal realiseres fra mannen. En kvinne skal ikke ta initiativ til lykken. Hun skal underkaste seg mannen som sin ”herre” og sin autoritet.⁷⁴ Lykken skal også ”[...] gi mulighet for den fulle selvtvoldelsen av evner, talenter og ”det beste” i deres kvinnelighet, det selvbilde de i sin aristokratisme har bygget opp.”⁷⁵ En mann kan bestemme over en kvinnes evner og talenter. Han kan derfor kontrollere at kvinnen ikke blir den dominerende part.

---

⁷⁰ Johnson et al., *Sigrid Undset i dag*. Oslo: Aschehoug, 1982. 37.

⁷¹ Ibid., 44.

⁷² Ibid., 47.

⁷³ Ibid., 51.

⁷⁴ Ibid., 57.

⁷⁵ Ibid., 57.

Lykken hos menn blir "[...] å eie en kvinne for hvem de er den første og eneste."⁷⁶ En kvinne skal være jomfru når hun gifter seg. Derimot kan en mann ha hatt seksuell erfaring før ekteskapet. Steen skriver at seksualmoralen hos Undset er ingen hanskemoral "[...] den er av gammelt."⁷⁷ En kvinne skal være tro mot idealene, men de kan gjøre en kvinne ensom. Ensomhet og lengsel kan føre til brudd på idealene, som for eksempel utroskapen i *Fru Marta Oulie*. Steen forklarer at utroskapen resulterer destruktivt på Martas selvilde. Ifølge Steen ødelegges altså Marta av et uheldig samspill mellom selvbildet og realiteten.

3.3 Susanne Knudsen (1985): Kritiske blikk på Undsets bruk av metaforer

Der Steen mener at Undset beskriver ekteskapet for kvinner på begynnelsen av 1900-tallet, er Susanne Knudsen kritisk til forfatteren. Hun beskriver Undset som antifeminist og mener *Fru Marta Oulie* er en farlig tekst. I artikkelen "Om at bedrive metafor" kritiserer hun Undsets bruk av metaforer. Ifølge Knudsen vil bruken av metaforene i debutromanen fremme et reaksjonært kvinnesyn. Det å bruke metaforene betyr å "[...]"settes lighedstegn mellem områder, som vi i andre sammenhænge ville adskille."⁷⁸ Bruk av metaforer kan gjøre at et ord mister sin opprinnelige betydning. Knudsen knytter det opp til kvinnen som hun mener "[...] er andet end biologi, når hun til stadighed bliver en naturmetafor."⁷⁹ Når ordet kvinne blir en metafor, kan kvinneidentiteten bli svekket: En kvinne går fra å være et subjekt til å bli et objekt.

Knudsen fokuserer på naturmetaforer hos Undset. Naturmetaforene fører hun tilbake til en psykoseksuel driftsproblematikk hos kvinnene. Knudsen trekker for eksempel frem paraplyen til Marta som metafor. Marta får ikke opp paraplyen når hun står i regnværet utenfor sanatoriet. For Knudsen blir paraplyen til et bilde av en penis slik den fungerer i psykoanalysen. Bildet understreker at det mangler seksualitet mellom ekteparet. Marta griner ikke bare over mannens sykdom, men også over at Otto har mistet fysisk tiltrekning, mener Knudsen. Naturen er altså med som bakgrunn når Marta beskriver den seksuelle tiltrekningen. Under bryllupet er naturen blitt en metafor for den kommende seksualiteten.⁸⁰ Ekteparet skal tilbringe bryllupsnatten på en hytte. Når de går gjennom skogen til hytten blir naturen brukt i

---

⁷⁶ Ibid., 57.

⁷⁷ Ibid., 57.

⁷⁸ Granaas et al., *Kvinnesynt – tvisynt. En antologi om Sigrid Undset*. Oslo: Novus, 1985. 49.

⁷⁹ Ibid., 49.

⁸⁰ Ibid., 57.

seksuelle metaforer. Ifølge Knudsen kan man si at: ”Iøvrigt omkranses rejsen af brusende elv, skumsprøjt og våde træer og buske.”⁸¹

Knudsen mener Marta ikke er ”[...] en seksualforskrækket kvinde”⁸², men at hun avsløres for å ha for mange seksuelle drifter. Marta ser på Otto som bondsk, og føler seg selv overlegen. Hun blir tiltrukket av Ottos ytre. Otto sin røde hårfarge signaliserer seksuell utstråling, mener Knudsen. Ifølge Knudsen kan den røde hårfargen forklare begrensninger i Ottos seksualitet og manndom.⁸³ Fargen kan relateres til sykdommen tuberkulose. Knudsen forklarer at Otto har fått en sykdom som pleier å forekomme blant kvinneskildringer. Det kan ses på som en kastrasjon av Otto, han som mann får en ”kvinnesykdom”. Han kan heller ikke tilfredsstille sin kone nå som han er syk. Knudsen mener Otto har for mange kvinnelige trekk, noe som gjør at Henrik overtar ektesengen. Etter Ottos død vinner han over Martas styrke forklarer Knudsen. Marta underlegger sin skyld i en kvinnelig tilstand.⁸⁴

Metaforene i *Fru Marta Oulie* understreker hvordan problemet i ekteskapet er Ottos mangelfulle maskulinet, og Martas overdrevne egosentrisitet. Slik blir teksten et uttrykk for Undsets reaksjonære kvinnesyn, hevder Knudsen.

3.4 Solveig Aareskjold (1985): Kaos og kosmos i *Fru Marta Oulie*

I artikkelen ”kaos og kosmos hos Sigrid Undset” diskuterer Aareskjold begrepene *kaos* og *kosmos*. Begrepene kommer fra antikken og ble videreutviklet av kirken. Kosmos ble den verden som Gud hadde skapt, og kaos ble det motsatte og var djevelens tilholdssted.⁸⁵ Ifølge Aareskjold blir kaos og kosmos delvis synonymt forstått som natur og kultur. I *Fru Marta Oulie* er det kosmos når Marta og Otto bor som nygift i et hus i skogen, mener Aareskjold. Når huset blir revet må de flytte til byen. Martas person blir nå splittet, hun blir nemlig et objekt dersom hun innordner seg som hustru og mor. Aareskjold spør: ”Korleis skal dei biologisk sårbare kvinnene unngå å bli fordumma på den eine sida og øydelagd på den andre?”⁸⁶ Dersom man avgrenser seg til trygghet, blir en innskrenket og dum, forklarer

---

⁸¹ Ibid., 57.

⁸² Ibid., 58.

⁸³ Ibid., 58.

⁸⁴ Ibid., 60.

⁸⁵ Ibid., 104.

⁸⁶ Ibid., 105.

Aareskjold. På den andre siden vil et intimt møte med de mørke og mystiske kreftene "[...] gjera ende på eit menneske."⁸⁷

Det å ha en balanse mellom kaos og kosmosmaktene virker umulig for Aareskjold. Marta gjør ting hun ikke hadde sett for seg, som å være utro mot Otto. Ifølge Aareskjold fører Marta sitt møte med kaosmaktene til mye vondt, men også til menneskelig utvikling. Aareskjold peker på siste side i *Fru Marta Oulie*: "Men under skimter jeg en skygge – noget jeg ikke kan gripe, ikke engang vet, hvad jeg skal kalde – en kraft. –"⁸⁸ Aareskjold mener Marta får øye på dynamikken i kaoskreftene. Kvinner må være forsiktig med kaosmaktene, ellers "[...] blir dei fanga av den kvinnelege biologien og nådelaust straffa."⁸⁹ Kvinner i Undsets romaner oppfatter sin kropp som ufri, men tenker at de er tankemessig fri. Det er reglene i samfunnet som gjør kvinnekroppen ufri. Tankene blir kaosmaktene, og kvinner lengter etter noe annet som er en helere tilværelse.⁹⁰ Aareskjold mener at Marta er tankemessig fri når hun tenker på Henrik. Hun leser altså den biologiske forankrede seksualiteten hos Marta positiv og frigjørende for kvinnene.

3.5 Liv Blikruds idehistoriske forståelse av *Fru Marta Oulie*

Liv Blikrud skriver i boken *Natur og normer hos Sigrid Undset* følgende: "Begrepet "natur" inneholder noen av de mest fundamentale idéer om menneskets visjon av seg selv og sin plass i verden [...] Å henviser til naturen kan brukes i reaksjonens tjeneste, som når man for eksempel taler mot endring av "naturlige" kjønnsroller."⁹¹ Naturbegrepet blir viktig i Blikruds forståelse og analyse av *Fru Marta Oulie*. Naturen reflekterer til mer enn bare skog, mark og blader. Den viser også til legitimeringsgrunnlag for bestrebelser av moralsk, religiøs eller politisk art.⁹² Ifølge Blikrud handler *Fru Marta Oulie* om skildringer av rene og sterke sanseerfaringer i forbindelse med erotikk. Hun peker på sluttscenen i debutromanen, elven er tørket inn og solen steiker. Den stekende heten blir et bilde på Martas utbrente og forpinte sinn. Marta er knust innvendig av fall på fall og orker ikke å reise seg. Blikrud skriver likevel at det er håp for Marta: "Her kommer den ennå fuktige og grønne mosen og den lille lyden av rinnende vann inn som en protest mot heten."⁹³ Naturbildet blir et hint om hva som venter

---

⁸⁷ Ibid., 105.

⁸⁸ Ibid., 123.

⁸⁹ Ibid., 123 - 124.

⁹⁰ Ibid., 124.

⁹¹ Blikrud, Liv. *Natur og normer hos Sigrid Undset*. Oslo: Aschehoug, 1995. 21.

⁹² Ibid., 21.

⁹³ Ibid., 43

Marta i fremtiden – et liv uten stormkast og lidenskap, men ”[...] i en fred som har noe av granskogens sommerstillhet i seg.”⁹⁴

Dagboksjangeren avslører Martas selvoppfatning og forholdet til Otto og Henrik. Gjennom skrivingen prøver Marta å kvitte seg med skyldfølelsen, mener Bliksrud. Ifølge Bliksrud legger Marta all skyld på seg selv. Romanen er av den grunn blitt oppfattet som et moraliserende verk. Martas skyldfølelse kommer av utroskapen. Bliksrud diskuterer utroskapen ut i fra Marta og Ottos sosiale forskjeller: ”Marta representerer den moderne, liberale, urbane og – etter tidens mål – velutdannede kvinne.”⁹⁵ Derimot er Otto ”[...] snever og konservativ, og hans eneste mål i livet er å etablere en solid, borgerlig tilværelse.”⁹⁶ Otto mangler den kulturelle kapitalen som Marta er i besittelse av.⁹⁷

Bliksrud sammenligner *Fru Marta Oulie* med *Et Dukkehjem*. Hun viser til scenen hvor Otto lykkelig iakttar Marta gjennom vinduet og misunner seg selv som ektemann. Scenen sammenlignes med tredje akt i *Et Dukkehjem*: ”[...] Helmer betror Nora hvordan han nyter å betrakter henne på avstand.”⁹⁸ I begge verkene blir ektemannens erotiske tilnærmelser avvist av kvinnen. Ibsen tar kvinnens parti mot mannen. Bliksrud skriver at Undset ikke tar kvinnen eller mannens parti. Jeg stiller meg spørrende til hvorfor Undset ikke velger en side. Bliksrud diskuterer i artikkelen ”feminisme og antifeminisme i Sigrid Undsets forfatterskap”, at Undset ikke stod for et kvinnesyn eller kvinneoppfatning.⁹⁹ Dersom Undset hadde tatt parti med Marta ville hun ha ment Otto handlet feil i ekteskapet. Bliksrud forklarer at Undset var opptatt av å skildre livet til kvinner gjennom ulike tider, og at man måtte se seg selv i historisk sammenheng.¹⁰⁰ Friheten kvinner fikk på begynnelsen av 1900-tallet var problematisk for dem. Disse ”problemene” kan speiles i *Fru Marta Oulie* når Undset viser vanskelighetene kvinner gikk igjennom, istedenfor å kritisere romanpersonene.

Man kan kanskje si at Bliksrud følger mer i Steens fotspor enn i Knudsen og Aareskjolds. Istedenfor å avgjøre om romanen er feministisk eller ikke, ser hun hva slags problemer feminismen skaper for den enkelte kvinnen i Undsets tid.

---

⁹⁴ Ibid., 43.

⁹⁵ Berg og Bliksrud, *Fru Marta Oulie*, 17.

⁹⁶ Ibid., 18.

⁹⁷ Ibid., 19.

⁹⁸ Ibid., 19.

⁹⁹ Bliksrud, Liv. ”Feminisme og antifeminisme i Sigrid Undsets forfatterskap”. I: *Norsk litterær årbok*. Oslo: Samlaget, 1981. 36.

¹⁰⁰ Ibid., 39.

3.6 Elisabeth Solbakken (1992): En strukturalistiske lesning av *Fru Marta Oulie*

”By virtue of the action being so tightly concentrated, this early novel is very well suited to introduce the practical application of the Greimasian actantial model” skriver Elisabeth Solbakken i artikkelen *Searching For Female Integrity. Fru Marta Oulie*.¹⁰¹ Solbakken bruker modellen slik den ble utviklet av Greimas når hun leser debutromanen.¹⁰² Den innebærer en inndeling av aktørene i *subjekt, objekt og mottaker*, og den beskriver et prosjekt. I tilfellet *Fru Marta Oulie* er subjektet Marta, mens Henrik blir objekt for Martas seksuelle lyst. På aksen blir lyst en hjelper på utroskapen, og religion en motstand.

I analysen til Solbakken blir sosioøkonomiske bakgrunner viktig for å forklare forholdet mellom Marta og Otto. Solbakken skriver at Undset ”[...] used the difference between country and city to characterize discrepancies of personality.”¹⁰³ Marta er oppvokst i byen, og har en akademisk utdannelse. Derimot er Otto oppvokst på en gård, og er ”bare” en forretningsmann. Den sosiale klassen og geografiske tilknytninger blir grunnleggende for å beskrive ulikhetene mellom ektefellene, mener Solbakken. Ulikhetene forårsaker avvikende meninger, blant annet med henblikk på spørsmål som: Hvordan skal en kvinne være, hvilket ansvar har en kvinne når hun blir gift? Ifølge Solbakken kan Otto ”[...] neither be her ”master” nor can he inspire her in her personal development.”¹⁰⁴ Otto klarer ikke å være herre over sin kone, eller stimulere henne intellektuelt. Marta blir den dominerende part i ekteskapet når Otto blir både fysisk og psykisk svak, mener Solbakken. Han klarer ikke å oppfylle Martas ønsker, noe som resulterer i avsky overfor ektemannen: ”Instead of admiring a ”master” in Otto, she associates him with a dog!”¹⁰⁵ Solbakken peker på episoden der Otto drar Marta etter en slede.

Solbakken knytter som Knudsen og Aareskjold seksualiteten i romanen til Undsets naturskildringer. Ifølge Solbakken er Undsets naturskildringer aktuell for freudianske tolkninger. Hun refererer til Otto og Martas første møte alene hjemme hos han. Det er dampende regn ute, noe som gjør at kinnene til Marta blir røde, ”[...] as if she were sexually

---

¹⁰¹ Solbakke, Elisabeth. *Redefining Integrity: The Portrayal of Women in the Contemporary Novels of Sigrid Undset*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1992. 61.

¹⁰² Algirdas Julien Greimas var en kjent språkforsker og blant annet kjent for arbeidet innen strukturell språkvitenskap.

¹⁰³ Solbakken, *Redefining Integrity*, 66.

¹⁰⁴ *Ibid.*, 61.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 73.

aroused.”¹⁰⁶ Marta har kruset hår og det utvikler seg en seksuell spenning mellom dem. Naturskildringene endrer seg når Otto dør: ”The river has almost dried out and the plants are being scorched.”¹⁰⁷ Solbakken forklarer at bildet peker på hvordan Marta gjennomgår et helvete: Elven har tørket inn og solen steiker og brenner. Blikrud og Solbakken har derfor ulik forståelse av den stekende solen. Som tidligere nevnt forklarer Blikrud den stekende heten som et bilde på Martas utbrente og forpinte sinn. Ifølge Blikrud foreligger det likevel et håp hos Marta. Hun knytter den grønne mosen til håpet om å leve et fredfullt liv. I Solbakkens analyse blir naturskildringene mer et uttrykk for Martas fortapelse, enn et håp om noe nytt. Solbakken følger altså opp et syn på Martas seksualitet som destruktiv.

3.7 Halldis Myrset (1997): Religiøs forståelse av *Fru Marta Oulie*

Halldis Myrsets masteroppgave (1997) ser på *Fru Marta Oulie* i lys av Undsets omvending til katolisisme i 1924. Ifølge Myrset eksisterer det religiøse momenter i hele forfatterskapet til Undset, til og med før Undsets konvertering til katolisisme. En religiøs virkelighetsforståelse kan derfor spores i debutromanen, mener Myrset. Hun forklarer at *Fru Marta Oulie* hører til Undsets samtidsskildringer. Samtidsskildringene handler om kvinner i vanskelige situasjoner, og fører kvinner inn i en søken fordi de føler seg splittet. Kvinner i samtidsskildringene til Undset søker etter noe fullstendig, for alt annet er delt og fragmentert, mener Myrset. Et viktig tema i Myrsets analyse er derfor ”[...] *bevisstheten om en manglende dimensjon i menneskelivet.*”¹⁰⁸

Som nevnt i innledningen mener Myrset at dagboksjangeren er religiøs, og at den er i slekt med bekjennesskriftet. Hun forklarer at bekjennelsen har sin rot i Augustins verk *Bekjennelser*, og forklarer verket som et skriftemål og en lovprisning til Gud.¹⁰⁹ Myrset henviser til andre kjente bekjennelser som Jean-Jacques Rousseaus *Les Confessions* (1781-88), Steen Steensen Blichers novelle *Bruddstykker av en landsbygdens dagbok* (1824) og Søren Kierkegaards *Forførerens dagbok* (1843).

”Kvinnenavnet Marta symboliserer i kristen tenkning en bestemt kvinnetype”¹¹⁰, skriver Myrset. Myrset viser til bibelhistoriefortellingen om Jesus og hans venner i Betania. Det er

---

¹⁰⁶ Ibid., 77.

¹⁰⁷ Ibid., 77.

¹⁰⁸ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 19.

¹⁰⁹ Ibid., 17.

¹¹⁰ Ibid., 22.

fortellingen om Marta, Maria og Jesus. Maria hører på hva Jesus forteller, mens Marta er opptatt med å rydde huset. Maria symboliserer den *rene, ærebare madonna*, Marta blir knyttet til det jordiske. Ifølge Myrset blir en kvinne kalt for ”en Marta” når hun bare bryr seg om det materielle.¹¹¹ Martas tanker gir ”[...] ikke plass for de åndelige ting. Hun tenker ikke på Gud.”¹¹² Marta sitt syn på religion blir en fortrengeing, hun vil ikke tro på Gud, mener Myrset.

Myrset leser Martas skikkelsen i lys av psykoanalyse, og særlig narsissisme blir en viktig term for å beskrive Marta. Hun legger vekt på Martas egosentrisme og at hun er opptatt av speilet. I analysen til Myrset er det Otto som er offeret, men Marta blir fremstilt som lat. Hun mener Marta blir ”[...] nærmest båret på hendene av Otto.”¹¹³ Det blir vist scenen der Otto er ute og klipper plenen, mens Marta er på verandaen med en bok. Huset er rotete, men det angår ikke Marta.¹¹⁴ Derfor mener Myrset at ekteskapet til Marta og Otto ikke er likestilt. Martas narsissisme fører til at hun ikke bryr seg om andre og annet enn seg selv. Dagboken blir en psykisk helbredelse når den lar henne forstå verden hun har lært, hevder Myrset.

3.8 Ingrid Nestås Mathisen (2011): *Fru Marta Oulie* i vitalistisk perspektiv

Masteravhandlingen til Ingrid Nestås Mathisen ”Den aldri stansende livets strøm” (2011) tar for seg verkene *Albert og Jakob* (2004) og *Fru Marta Oulie* (2007). Hun undersøker om forfatterne til verkene tar i bruk vitalistisk idegrunnlag. Mathisen mener at kvinner har hatt en avgrenset oppgave i vitalistisk litteratur: Å føde. I masteravhandlingen blir det lagt vekt på to undersøkelser i *Fru Marta Oulie*: På den ene siden modernitet og den andre vitalismen sin romantiske fremstilling av menneskene og naturen.

Mathisen diskuterer svakheten ved forholdet til Marta under kapittelet ”Forholdet mellom Marta og Otto, eit forhold utan språk.”¹¹⁵ Mathisen skriver at Otto ikke klarer å uttrykke seg verbalt i følelsesmessige situasjoner. Forholdet baserer seg derfor på det fysiske og erotiske. Ifølge Mathisen innser Marta at hun skal skilles fra sin ektemann når han forteller om sykdommen. Otto forteller at han har fått tuberkulose og han griner fremfor Marta. På dette tidspunktet har Marta allerede vært seksuelt utro med Henrik.

---

¹¹¹ Ibid., 23.

¹¹² Ibid., 23.

¹¹³ Ibid., 33.

¹¹⁴ Ibid., 33.

¹¹⁵ Mathisen, Ingrid Nestås. ”Den aldri stansende livets strøm”. *Ei utforskning av vitalismen i Sigrud Undset og Cora Sandel sine debutromanar*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen. 2011. 88.

Identitetskonflikten hos Marta er innlysende, men Mathisen skriver at Otto også går inn i en identitetsproblematikk: ”Det kan sjå ut til at han opplever eigen maskulinitet truga av Marta. Han konfronterer Marta med å hevda at ho ikkje oppfyller rolla som mor.”¹¹⁶ Mathisen peker på scenen hvor hunden til Otto og Marta blir påkjørt. Det antyder Martas omsorgssvikt og uttrykker tydelig hvilke oppgaver en kvinne skal ha: Mannen skal forsørge familien økonomisk, mens kvinnen skal ta hånd om familien på andre måter.¹¹⁷ Mathisen forklarer at innenfor vitalisme blir kvinner sett på som ”[...] umiddelbare, instinktiv og ureflektert.”¹¹⁸ I følge Mathisen representerer Otto en tettere relasjon til naturen, og barna enn Marta.

Mathisen forklarer at *Fru Marta Oulie* avslører et standpunkt som var radikalt i Undsets samtid ”[...] ei kvinne *må* ikkje vera gift, ho *må* ikkje ha ein mann. Og dette er eit val ho maktar å gjera på bakgrunn av røynslene med livsstraumen.”¹¹⁹ Marta velger sine barn fremfor Henrik. Hun velger den frigjorte og intellektuelle kvinnen, og er ikke avhengig av en mann. Ifølge Mathisen er Marta på mange måter positiv til moderniteten, og til moderne løsninger. Hvis Marta skal ta vare på barna og følge opp et tradisjonelt verdisett, må hun ta et moderne valg.¹²⁰ *Fru Marta Oulie* er altså en tekst som både er preget av vitalisme, og som løsriver seg fra den, mener Mathisen.

3.9 Christine Hamm (2013): Dagligspråksfilosofi og psykoanalyse i *Fru Marta Oulie*

Christine Hamms bok *Foreldre i det moderne* (2013) inneholder den siste utgitte analyse som tar for seg romanen *Fru Marta Oulie*. Hun bruker dagligspråksfilosofi, men også psykoanalyse når hun leser *Fru Marta Oulie*. Identitetskonflikten blir et tema i Hamms lesning av *Fru Marta Oulie*. Marta kan ikke forene idealbildene ”[...] av den unge, frigjorte lærerinnen, elskerinnen, konen og moren.”¹²¹ Hamm går i mot tidligere analyser som diskuterer utroskapen i romanen: ”Mens tidligere lesere – og Marta selv! – ser utroskapen som den utløsende faktor for den eksistensielle krisen hun befinner seg i, vil jeg her argumentere for at det er hennes mislykte forsøk på å splitte seg opp i elskerinne, mor og hustru som er det egentlige problemet.”¹²² Identitetskonflikten som Hamm diskuterer skriver seg fra samfunnsforholdene slik de artet seg i begynnelsen av 1900-tallet. I hennes lesning av

---

¹¹⁶ Ibid., 90.

¹¹⁷ Ibid., 91.

¹¹⁸ Ibid., 91.

¹¹⁹ Ibid., 104.

¹²⁰ Ibid., 104.

¹²¹ Hamm, Christine. *Foreldre i det moderne. Sigrid Undsets forfatterskap og moderskapets grammatikk*. Trondheim: Akademika, 2013. 13.

¹²² Ibid., 58.

Fru Marta Oulie spør hun allerede i tittelen ”Hva er en kone?” Hamm ønsker å få frem at ordet ”kone” på 1907 ikke lenger har en fast og avgrenset betydning. Kvinner skulle ikke være økonomisk avhengig av en mann. Det ble heller ikke forventet at kvinner måtte gi menn barn. Økonomisk avhengighet og forplantningskravet blir derfor tatt ut av ordet ”kone”, mener Hamm.¹²³ Hun trekker frem et utsagn skrevet av Undset ”[L]ad kvinderne faa Lov til at udvikle sig frit!”¹²⁴ Ifølge Hamm er hovedpoenget til Undset at kvinner er forskjellige, det som er bra for noen trenger ikke å være bra for andre. Med debutromanen viser Undset hvilke konsekvenser den nye valgfriheten fikk for kvinner på 1900-tallet. Kvinner er og blir driftsvesener, også de har seksuell lyst fra naturen sin side, mener Hamm.

Hamm leser romanens narrative særtrekk i lys av psykoanalytisk teori. Martas dagbok blir en psykisk renselsesprosess, med veksling mellom fortid og nåtid.¹²⁵ Subjektet Marta føler seg tom, og anklager seg selv for å være verdiløst. Hamm mener Marta havner i to omganger i en melankolsk tilstand. Først etter tapet av idealbildet av den intellektuelle kvinnen, og senere idealbildet av den elskende konen. Det sist nevnte forklarer tapet om å være ”[...] én av to i en symbiotisk enhet.”¹²⁶ Når Otto dør erkjenner Marta at to aldri kan bli ett, fordi døden skiller dem, forklarer Hamm. Ifølge Hamm er det nå Marta går inn i en reell sorgprosess, som hun kanskje kan komme seg ut av.¹²⁷

3.10 Oppsummering

De eksisterende lesningene av *Fru Marta Oulie* viser til ulike tematikker. Blant dem finner vi religiøse, psykoanalytiske, vitalisme og strukturalisme og dagligspråksfilosofi. Analysene fra 1980-tallet konsentrerer seg mer om den seksuelle handlingen: Utroskapen. Knudsen forklarer at Marta har for mange seksuelle drifter, og Steen mener utroskapen ødelegger Martas selvbilde. Knudsens blikk på seksualiteten skiller seg fra Hamms forståelse. Ifølge Hamm forklarer Undset at kvinner ofte glemmer sin egen seksualitet. Hennes forståelse er overbevisende når hun henter inn et utsagn skrevet av Undset: ”[L]ad kvinderne faa Lov til at udvikle sig frit!”¹²⁸ Knudsens syn på Martas seksualitet blir konservativt og ”gammeldags”, dersom det blir sett ut i fra samtidens øyne. Blikrud og Solbakken senterer seg også mot den

---

¹²³ Ibid., 74.

¹²⁴ Ibid., 74.

¹²⁵ Ibid., 63.

¹²⁶ Ibid., 66.

¹²⁷ Ibid., 66.

¹²⁸ Ibid., 74.

seksuelle handlingen. I deres analyse blir seksualiteten i noen tilfeller sammenlignet med Undsets naturskildringer.

Ifølge Knudsen vinner Otto over Martas styrke når han dør. Hamm mener derimot at Marta erkjenner at to aldri kan bli ett, fordi døden skiller dem fra hverandre. Erkjennelse av å være dødelig og atskilt fører til skrivingen av dagboken, hevder Hamm. Aareskjold skriver om kaos og kosmos. Hun har forklart at kosmosmaktene kan føre til mye vondt, men også til menneskelig utvikling. Marta velger å være både mor, men også å inntre i kvinnerollen som den moderne og selvstendige kvinnen. Mathisen skriver at Marta trenger ingen mann, noe som var radikalt i Undsets samtid. Blikruds lesning av *Fru Marta Oulie* knytter naturskildringer til Martas tilstand på siste side i romanen. Det er et håp om noe nytt, og Blikrud sammenligner det med den grønne mosen. Solbakken knytter derimot naturskildringene til tilstanden Marta går igjennom: Et helvete. Romantolkningene beveger seg slik fra en fordømmelse av Martas utroskap, hen mot en større aksept av hennes valg.

Fortellerteknikken i *Fru Marta Oulie* har blitt lest på ulike måter. Som tidligere nevnt fokuserer Myrset på den religiøse dimensjon i debutromanen. Ifølge Myrset er dagboksjangeren religiøs og mener sjangeren er i slekt med bekjennesskriftet. I hennes avhandling viser hun til andre kjente bekjennelser. Det styrker hennes argument om teksten som religiøst prosjekt. Hamm tolker derimot dagbokromanen som en psykoanalytisk studie. Vekslingen mellom nåtid og fortid forstås psykoanalytisk: Den viser at Marta er psykisk påvirket av fortiden. Utroskapen forårsaker skyldfølelse, noe som gjør at Marta ikke klarer å se fremover.

I Myrsets avhandling blir Martas syn på religion en fortrenning, og hun mener Marta vil ikke tro på Gud. Ifølge Hamm er Marta en skeptiker og hun stiller seg "[...] skeptisk til at hun med alle sine feil skulle være skapt i Guds bilde."¹²⁹ Hamm forklarer at Marta har problemer med å forstå at noe skal vare evig når det har en begynnelse. Det foreligger derfor ulikt syn på Martas forhold til religion. Jeg mener at Marta ikke fortrenger en tro på Gud, hun er ikke religiøs. Det religiøse kommer frem i romanen gjennom Otto. Fortellerteknikken er derimot knyttet til Marta og hennes følelser. Det religiøse kommer derfor for svakt frem, når det bare

---

¹²⁹ Ibid., 68.

kommer til syne i romanen gjennom ektemannen. Av den grunn velger jeg å holde religiøse motiver utenfor min tolkning av *Fru Marta Oulie*

Det kan se ut som at Steen, Solbakken og Blikrud har lik forståelse av hvorfor ekteskapet ikke fungerer, og hvorfor Marta er utro. De mener det kommer av partenes ulike bakgrunner. Blikrud diskuterer utroskapen ut i fra Marta og Ottos sosiale forskjeller. Marta er utdannet lærer, derimot er Otto en forretningsmann. Videre forklarer Solbakken at de geografiske og sosiale forskjellene forårsaker konfliktene i samlivet. Hun mener at Otto ikke klarer å være ”herre” over sin egen kone, eller utvikle henne intellektuelt. I Solbakkens analyse blir derfor Marta den dominerende part. I Steens analyse er fokuset på de sosiale ulikhetene svakere enn hos Blikrud og Solbakken. Steen forklarer at kvinnene i Undsets samtidsromaner hadde behov for en tydelig mann. Som nevnt skriver hun også at kvinnene i disse romanene hadde en fornemmelse av sin standsplassering. De var bevisste om hvem som stod under eller over dem i det sosiale hierarkiene, med hensyn til det økonomiske og intellektuelle kapital. Steen argumenterer åpenbart for at klasseforskjellene er hovedgrunnen for at Marta blir den dominerende i ekteskapet. Marta tar over ”makten” når hun tror at Otto står under henne sosialt. Jeg vil i min analyse ikke på samme måte vektlegge partenes ulike bakgrunner som en årsak til ekteskapsproblemene. Klasseforskjellene kan ikke alene forklare hvorfor Marta er utro. Jeg vil dessuten vektlegge Otto som den dominerende part, når jeg analyserer romanen.

Hos Mathisen og Hamm beskrives ekteskapet som språkløst. En slik forståelse av ekteskapet vektlegger også jeg i min analyse av *Fru Marta Oulie*. Jeg blir fasinert av mangelen på bruk av verbalspråket. Skriver Undset egentlig frem behovet for samtale i et ekteskap? Der Mathisen leser romanen i lys av vitalisme, nærmer Hamm seg Undset både med elementer fra dagligspråksfilosofi, og psykoanalyse. I Hamms analyse står imidlertid moderskapet frem som det viktigste begrepet. Jeg vil også hente inspirasjon hos dagligspråksfilosofi, men snarere rette blikket mot ekteskapet.

4. *Fru Marta Oulie: Fra troløs til trofast i et moderne ekteskap*

”Jeg har været min mand utro. – Jeg skriver det ned og sidder og stirrer paa de ord – de er alle mine tanker. – Saadan skrev jeg engang Ottos navn og stirret paa det: Otto Oulie, Otto Oulie, Otto Oulie. – ”¹³⁰ Utsagnet er åpningsreplikken i Sigrid Undsets debutroman *Fru Marta Oulie* (1907). Romanen ser ut til å tematisere utroskap og ekteskap, og tar bevisst opp moderne problemstillinger. Undset skrev romanen i sinne etter at forleggeren hennes ville ha noe mer ”moderne”, forteller biografen Winsnes.¹³¹ Hun hadde levert inn et manus der handlingen var lagt til middelalderen, men det ble refusert. *Fru Marta Oulie* ble til som dagbokroman som handler nettopp om den *moderne* kvinnen Marta, hennes syke mann Otto og deres barn. I dagbokromanen forteller Marta om utroskapen med hennes fetter, Henrik. Utroskapen fører til graviditet, og hun føder sitt fjerde barn, Åse. Otto dør uvitende om utroskapen. På slutten av romanen avslår Marta et mulig ekteskap med Henrik, og velger å leve uten en mann. Romanen viser frem Martas splittelse når det gjelder ønsket om å være en selvstendig og yrkesaktiv kvinne, og behovet for ekteskap og moderskap.

Det er min oppfatning at Undset skriver frem kvinners problemer i begynnelsen av 1900-tallet i debutromanen. På begynnelsen av 1900-tallet fikk kvinner større frihet, hvilket igjen forårsaket vanskeligheter i møte med samfunnets idealer og krav. Som gjennomgått i resepsjonskapittelet vektlegger flere forskere det seksuelle i *Fru Marta Oulie*, nemlig utroskapen. Jeg mener derimot at Undset først og fremst undersøker ekteskapet i romanen. Utroskapen er mer et symptom på, enn en årsak til, at ekteskapet går i oppløsning. I teorikapittelet har jeg forklart at Cavell definerer ekteskap ut fra den sosiale og seksuelle kontakten mellom ektefellene. I det følgende vil jeg vise at Marta og Ottos ekteskap baserer seg utelukkende på det seksuelle. Jeg mener dette er årsaken til at samlivet mellom dem ikke fungerer. Videre kan utroskapen ses på som et resultat av manglende kommunikasjon. Dette viser jeg ved å undersøke samtalene mellom Marta og Otto i lys av dagligspråksfilosofi. Dagligspråksfilosofi blir slik sett et verktøy for å undersøke hvordan ekteskap fremstilles i romanen. I denne sammenheng vil jeg særlig se på hvordan romanpersonene beskriver det å være trofast.

Det er i seg selv et poeng ved at Marta skriver dagbok. Jeg oppfatter dagboken som et resultat av hennes ønske om å hevde sin eksistens. Med skrivingen prøver Marta å overbevise seg selv

---

¹³⁰ Undset, *Fru Marta Oulie*, 3.

¹³¹ Winsnes, Andreas Hofgaard. *Sigrid Undset. En studie i kristen realisme*. 2. oppl. Oslo: Aschehoug, 1982. 41.

om at hun har en stemme. Sjangeren blir melodramatisk når ingen hører henne. Hun er alene med sine egne tanker, og leseren kan ikke gripe inn for å hjelpe. Teksten føles nesten som iscenesatt på en teaterscene: Publikum ser på hvordan Marta presenterer lidelsene, men må forholde seg tause. Når leseren får innblikk i Martas innerste tanker, kan de få en medfølelse for hennes indre uro. Samtidig kan ikke leseren vise anerkjennelse for Martas smerte, og hjelpe henne i den fortvilte situasjonen.

4.1 Dagbokromanen: Martas blikk på seg selv

Med *Fru Marta Oulie* skriver Undset seg inn i dagboktradisjonen. På samme tidspunkt som Undsets tekst, kom det ut dagbokromaner av Knut Hamsun, Arne Garborg, Sigbjørn Obstfelder og blant annet Nini Roll Anker.¹³² Da Undset ble oppfordret til å skrive ”noget moderne” var det nærliggende å velge dagbokromanen, ettersom det var en dominerende sjanger i tiden.¹³³ Sjangeren er intim og gir illusjon av noe selvopplevd. Synsvinkelen er avgrenset til jeg-personen, og vi får innblikk i subjektets selvoppfatning. Når Marta skriver om seg selv og sitt liv, avslører hun utroskapen. Det er bare Marta, leseren og Henrik som vet om hendelsen.

For Marta blir det lettere å skrive ned følelsene i dagboken, enn å snakke med Otto. Hun mener ektemannen aldri vil forstå: ”Jeg kan jo aldrig tale til ham om dette. Det er igrunnen derfor, jeg har skrevet det ned altsammen, – det er det af mig selv, jeg har skilt ud og nu lægger hen – jeg har ikke brug for det i det liv, jeg skal til at leve.”¹³⁴ Marta velger dermed å uttrykke seg skriftlig, og unngår på den måten å bruke verbalspråket. Det kan nesten virke som om utroskapen, herunder den dårlige samvittigheten, blir døyvet når hun skriver. Ordene er jo kommet på et papir, og det papiret kan hun legge vekk. Dagboken blir derfor en renselsesprosess for Marta: ”Jeg prøver at skrive igjen, fordi jeg ikke længere holder mine egne tanker ud.”¹³⁵ Problemet for Marta er at hun ikke kan skrive seg til en bedre samvittighet. Fortiden og utroskapen forblir i Martas minne.

Debutromanen er delt inn i tre deler. Den første delen, som også er den lengste, beskriver Martas og Ottos liv. Teksten strekker seg fra mars 1902 til august 1902. Marta skriver om hendelsene i sommerhalvåret. Hun tenker tilbake på forholdet og begynnelsen av ekteskapet,

---

¹³² Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 18.

¹³³ Berg og Bliksrud, *Fru Marta Oulie*, 15.

¹³⁴ Undset, *Fru Marta Oulie*, 93.

¹³⁵ *Ibid.*, 8.

til hun får vite om Ottos sykdom. Første del av debutromanen inneholder et høydepunkt datert 22. juli 1902. Myrset forklarer at beskrivelsene under datoen 22. juli 1902 gir leseren god innsikt.¹³⁶ Her får leseren vite hva Martas dagbok egentlig handler om: Datodateringen beskriver bryllupsfeiringen, barnefødsler og til slutt ekteskapet som begynner å visne.

Den andre delen går fra januar 1903 til april 1903. Marta beskriver situasjonen i hjemmet uten Otto, og hans religiøse utvikling. Hun gir i hovedsak bare beskrivelser av nåtiden, med unntak av tilbakeblikk på tidligere notater i dagboken: ”Jeg har siddet og bladet igjennom det, jeg skrev ned isommer. – Det er bare fire maaneder siden. Det er, som det mindst skulde være fire aar. Dengang var jeg saa sikker paa, det nok skulde bli godt.”¹³⁷ Utsagnet signaliserer at Marta har gitt opp håpet, Ottos helse blir nemlig ikke bedre. Utroskapen og Ottos forverrede helse setter spor på Martas psyke, blant annet at hun: ”[...] gaar i en evig feber af angst og lider for hver time, som spildes.”¹³⁸

Den tredje delen som heter ”Løse blader” er alle notater skrevet etter Ottos død juli 1904. Delen beskriver Henriks forsøk på å overtale Marta til et giftemål. Marta sier nei til ekteskapet for barnas skyld, og lever alene i fraværet av en mann. Den siste delen av romanen preges av nåtid og fortid. Det hele blir en blanding av hendelsene ved Ottos død og begravelse, samt en scene hentet fra Martas første år som lærer.

Myrset forklarer at det er to handlingsforløp i romanen. Det ene blir gjengitt i presens, mens det andre i preteritum.¹³⁹ Handlingsforløpet som blir gjengitt i presens kaller Myrset for ”Ottos lidelseshistorie”. Denne delen strekker seg over ett år. Fortiden som blir gjengitt i preteritum strekker seg over tretten år. Ifølge Mathisen foreligger det et tredje handlingsforløp. Dette er Martas samtidige skrivesituasjon: ”Marta si erindring om det som har skjedd, og som ho uttrykkjer når ho sit og skriv, er avgjerande for hennar utvikling.”¹⁴⁰ Jeg vil også argumentere for et tredje handlingsforløp. Bakgrunnen for at jeg mener det er rom for et tredje handlingsforløp er at skrivingen blir en hjelper for Marta. Som nevnt ovenfor blir dagbokromanen en slags renselsesprosess for henne.

---

¹³⁶ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 21.

¹³⁷ Undset, *Fru Marta Oulie*, 97.

¹³⁸ *Ibid.*, 99.

¹³⁹ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 20.

¹⁴⁰ Mathisen, ”*Den aldri stansende livets strøm*”, 77.

Marta noterer ned årstall og dato for hver tekst hun skriver i dagboken. Debutromanen viser seg altså å være kronologisk, men historien blir stokket i fortellingen.¹⁴¹ Marta skildrer en nåtidig situasjon: ”Jeg skriver det ned og sidder og stirrer paa de ord – de er alle mine tanker.”¹⁴² Samtidig beveger Marta seg to år tilbake i tid: ”For to aar siden var vi paa hytten [...] Næste aar er jeg kanskje enke.”¹⁴³ Marta som er åpenbart subjektet i teksten, befinner seg i nåtid, fortid og fremtid. Den stadige vekslingen mellom nåtid og fortid i Undsets roman, samt det lukkede perspektivet på jeg – fortelleren, blir klaustrofobisk for leseren. Leseren er så å si fanget i fortiden, og derfor kommer de seg ingen vei. Ifølge Hamm er det ikke bare Marta som må stirre på de nedskrevne ordene, men også leseren.¹⁴⁴ Leseren blir gjort til et vitne av noe som var ment å være skjult. Marta stirrer inn i seg selv og på ordene hun skriver i dagboken. Hun klarer ikke å løfte blikket, og av den grunn ser hun som sagt ingen andre enn seg selv. Dette understreker også dagbokformen. Marta blir derfor fremmed for resten av verden.

4.2 Martas forståelse av ekteskapet i utvikling

”Aldrig, aldrig havde jeg brydd mig om ham, syntes jeg, anderledes end at jeg vilde ha ham til at synes, jeg var deilig, kysse og dægge for mig [...] men aldrig havde jeg ledt efter hans sjæl for at være god mod den og elske den.”¹⁴⁵ skriver Marta i dagboken. Sitatet er et tilbakeblikk på tiden da Marta og Otto nettopp har møtt hverandre. Otto snakker da ut om sine tidligere seksuelle erfaringer, men Marta vil ikke høre hva han forteller. For henne blir de seksuelle erfaringene til Otto en bekreftelse på at hun og ektemannen er adskilt. Det er kroppene som skiller dem fra hverandre. Scenen det pekes på er hentet fra starten av forholdet. På denne tiden ser Marta på seg selv og Otto som *ett*. Det å være ett i et forhold forklarer at partene ikke bruker språket for å forstå hverandre. I Martas øyne tenker og mener de det samme. Et verbalt språk er derfor ikke nødvendig. Når Marta skriver at hun ikke hadde lett etter hans sjel, gir det uttrykk for at Marta ikke ønsker å kjenne Ottos indre. Hun vil leve i en illusjon av absolutt symbiose. Ottos innerste tanker kan igjen forklare at de er to forskjellige tenkende individer. Marta ønsker derfor å bare kjenne Otto gjennom kroppen. Hennes forståelse av ekteskapet er altså dominert av det seksuelle.

---

¹⁴¹ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 20.

¹⁴² Undset, *Fru Marta Oulie*, 3.

¹⁴³ *Ibid.*, 15 – 16.

¹⁴⁴ Hamm, *Foreldre i det moderne*. 60.

¹⁴⁵ Undset, *Fru Marta Oulie*, 40 - 41.

Forholdet som en gang var lidenskapsfullt begynner å visne, slik Marta beskriver det når hun blir ”overmæt af lykken.”¹⁴⁶ Etter at Marta og Otto har fått to barn, er Marta redd for miste seg selv. Hun skriver i dagboken at hun er redd for å komme bort fra sine interesser, og at hun blir trøtt og stygg av barna hun har fått. Slik jeg ser det gjør ansvaret for barna og det å være mor, at ekteskapet begynner å visne fra Martas side. Steen følger opp dette og hevder at ekteskapet mellom Otto og Marta trenger drama og erotikk for å fungere.¹⁴⁷ Marta savner dramaet når Otto slår seg til ro ved å bli en omsorgsfull far. Med tanke på at ekteskapet er bygget på det seksuelle, kjenner partene hverandres kropp bedre enn det de måtte føle og tenke. Marta forteller ikke om de vonde følelsene hun kjenner på. Det vil ytterligere gå i mot forestillingen om ekteskap som en symbiose. Hun anklager Otto for at han ikke forstår henne, men hun har ikke forsøkt å gjøre seg forstått i første omgang. Det foreligger altså et ønske fra Martas side om å bli forstått uten å bruke ord.

”For to aar siden var vi paa hytten, som vi altid pleiet vor bryllupsdag. Vi skaalte og drak champagne, og Otto sagde, han trodde, han var den lykkeligste mand i Norge. Jeg sad og tænkte paa, hvor grænseløst ulykkelig jeg var – hvor fremmede vi var blit for hinanden – og han ante det ikke engang.”¹⁴⁸ Marta gir uttrykk for at hun føler seg fremmed overfor sin ektemann. Hun erkjenner altså at det foreligger et problem ved forholdet. De begynner å gli fra hverandre, og hun er ikke like lykkelig lenger. Det er viktig å bemerke at Marta ikke anerkjenner problemene som begynner å arte seg. Marta vil ikke innse at hun og Otto er adskilt. I vanlige tilfeller vil det være naturlig å bruke språket for å formidle et problem. Derimot deler ikke Marta og Otto et verbalt språk. Marta tenker så at årsaken til hvorfor Otto ikke forstår henne er fordi de er så forskjellige.

4.2.1 Marta og Otto: By og bygd – sosioøkonomiske bakgrunner

”At vi var saa forskjellige, det følte jeg dengang som en fryd; jeg gik i en evig henrykt overraskelse over, at vi, som var saa forskjellige, havde fundet hinanden”¹⁴⁹ skriver Marta i dagboken. Ifølge Solbakken blir den sosioøkonomiske bakgrunnen viktig for å forklare forholdet, og herunder også deres avvikende meninger.¹⁵⁰ Otto kommer fra bygden og er forretningsmann. Derimot kommer Marta fra en embetsmannsfamilie i byen og har begynt på

---

¹⁴⁶ Ibid., 55.

¹⁴⁷ Johnson et al., *Sigrid Undset i dag*, 51.

¹⁴⁸ Undset, *Fru Marta Oulie*, 15 – 16.

¹⁴⁹ Ibid., 24.

¹⁵⁰ Solbakken, *Redefining Integrity*, 60.

en akademisk utdanning for å bli lærer.¹⁵¹ Marta har altså en høyere og ikke minst lengre utdanning enn ektemannen.

Otto er til å begynne med begeistret både for Martas deltakelse i kvinnesaker, og for hennes utdanning som lærer. Det endrer seg når de får barn. Otto mener at dette innebærer ansvar, et ansvar som kvinnen og ikke mannen skal ha. Marta tolker det slik at hun og Otto har ulik forståelse av ordene *kone* og *mor*: ”Hør nu, Marta – vi mandfolk er pent nødt til at passe vort arbeide og vor forretning. Selv om vi ikke faar tid til andet. Og naar dere gifter dere, saa ved dere, hvad deres arbeide blir i regelen.”¹⁵² Otto ønsker at Marta slutter i jobben som lærer, og setter sine interesser til side. Derimot skal han fortsatt ha sine interesser i behold:

Sangforeningen. Ifølge Mathisen går Otto inn i en identitetsproblematikk og peker på scenen der hunden til Marta og Otto blir påkjørt.¹⁵³ Etter denne hendelsen konfronterer han Marta. Otto mener at hun ikke oppfyller rollen som mor, og at det antyder Martas omsorgssvikt, forklarer Mathisen. I Martas øyne må hun derfor slutte som lærer, dersom hun skal følge Ottos forståelse av å være kone og mor.

Deres ulike syn på ansvaret rundt barna forverrer ekteskapets tilstand. Marta tror at hun og Otto ville hatt et bedre ekteskap dersom deres sosiale bakgrunner var mer like. Til og med dersom ekteskapet var basert på ”L’amour sans phrase” – kjærlighet uten ord, slik Marta beskriver det i starten av forholdet. Et slikt tilfelle beskriver et ekteskap der Otto og Marta ikke snakker om problemer rundt samlivet. Her viser det seg at Marta som er en skeptiker omtolker problemene med å ikke bli hørt, som et resultat av manglende overensstemmelse i utdanningsbakgrunn og miljøtilhørighet. Tidligere forskere som Solbakken, Steen og Bliksrud har samme forståelse som Marta. Bliksrud skriver at utroskapstematikken fremstilles i lys av de sosiale ulikhetene mellom Marta og Otto.¹⁵⁴ Steen på sin side mener at kvinner i Undsets tidlige samtidsskildringer hadde en fornemmelse over sin standsplassering.¹⁵⁵ Hun mener at Marta tar over makten fordi Otto er under henne sosialt. Til og med Henrik mener at Marta og Otto har for ulike bakgrunner: ”Jeg tænkte det sommetider, det gaar ikke, de er for forskjellige, men du var saa lykkelig da, – du havde ikke hørt paa mig, og jeg tænkte, det kan jo ligesaa gjerne gaa godt.”¹⁵⁶ Henrik tenker likevel at ekteskapet kan fungere, til tross for

---

¹⁵¹ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 19.

¹⁵² Undset, *Fru Marta Oulie*, 63.

¹⁵³ Mathisen, ”*Den aldri stansende livets strøm*”, 90.

¹⁵⁴ Berg, Bliksrud, *Fru Marta Oulie*, 17.

¹⁵⁵ Johnson et al., *Sigrud Undset i dag*, 44.

¹⁵⁶ Undset, *Fru Marta Oulie*, 77.

ulikhetene. Når Marta mener at Otto ikke forstår henne på grunn av ulike bakgrunner, så unnskylder hun Otto. Hun tar ikke fatt i det virkelige problemet, nemlig Ottos holdning. I teorikapittelet har jeg forklart at Cavell deler skeptisisme inn i kjønn. Kvinnen utvikler seg ofte til å bli en passiv skeptiker, som et resultat av hennes taushet. Hun tviler på at den viten hun har kan bli erkjent av en mann. En kvinne søker derfor etter anerkjennelse av sin ektemann, eller en annen mann. Dersom en kvinne ikke møter denne anerkjennelsen, kan hun føle seg isolert og fremmed fra resten av verden. Jeg vil fastslå at Marta er en passiv skeptiker med tanke på at hun ikke bruker språket, samtidig som hun søker anerkjennelse hos Otto. Som nevnt ovenfor mener Marta at Otto ikke forstår henne, nettopp fordi de er så forskjellige. Marta blir derimot ikke anerkjent av sin ektemann, noe hun ikke vil akseptere og forstå i første omgang.

Marta befinner seg altså i en tvilende posisjon. Hun erkjenner at noe er galt med ekteskapet, samtidig som hun ikke kan fortelle Otto om problemene. For å bevise seg selv at hun og Otto fortsatt er *ett*, etablerer hun et "best case". Ifølge Cavell er "best case" et tilfelle der en skeptiker ønsker å bevise overfor seg selv, at det er noe som er helt sikkert.¹⁵⁷ Et "best case" blir en slags fantasi som skal gi den andre anerkjennelse av skeptikerens eksistens. Det forklarer ytterligere en tilstand der man forstår den andre uten å ta del i hverdagslige uttrykk. Individet som etablerer det vil mene at hun vet alt om en annen person, og omvendt. Det er akkurat her problemet oppstår, man kan umulig vite *alt* om et annet menneske. Marta kan ikke se inn i Otto for å vite hva han tenker og føler. Det gjør at hun må akseptere hans ord uten å vite om det som blir sagt er sant. Ifølge Cavell vil et "best case" ofte brytes, noe som resulterer negativt for individet som har etablert det: "I and this other have been singled out for one and another. This is what a best case comes to. If it fails, the remainder of the world

---

¹⁵⁷ Cavell skiller mellom det han kaller for "best case for knowing another" og "best case for acknowledging the other". I *The Claim of Reason* skiller han mellom dem slik: "According to the first thought – that of the "best case for knowing another" – I cannot be skeptical enough: the other is intact, anyway in being. According to the second thought – that of the "best case for acknowledging the other" – I cannot survive my skepticism; the world does not disappear, but I from it." (Cavell 19xx, 432). "Best case for knowing another" går ut på at skeptikeren etablerer et tilfelle som skal vise til sikker kunnskap. Dersom dette bryter vil skeptikeren mene at ingenting er sikkert eller sant. Poenget er at vi ikke kan vite noe med sikkerhet om et annet menneske. Vi er adskilt fra hverandre, han eller hun blir derfor akseptert som en annen. Dette innebærer at man aldri kan være skeptisk nok overfor andre, når det kommer til en erkjennelse av den andre. Med henblikk på anerkjennelse, er det helt annerledes. I dette tilfellet søker man nemlig etter anerkjennelse hos den andre, og man etablerer et "best case for acknowledging". Individet vil da mene at det selv ikke eksisterer, dersom best case viser seg å være falskt. Denne type etablering av et "best case" blir med andre ord fort fatal for skeptikeren, mens den første type bare må aksepteres. I min avhandling blir begge tilfellene brukt, men "best case for acknowledging the other" blir vektlagt. Det på grunn av kvinnen søker anerkjennelse hos sin ektemann eller en annen mann, i form av passiv skeptisisme.

and of my capacities in it have become irrelevant.”¹⁵⁸ Martas forståelse av at hun og Otto er ett brytes nemlig i samtale med Henrik. Henrik gir henne et nytt blikk på hva et ekteskap er. Dette medfører at Marta innser at hennes ekteskap med Otto mangler noe. Derfor kan de umulig være ett.

4.2.2 Henrik og Marta

Henrik, som er Martas fetter og Ottos kollega, blir beundret av både Otto og Marta. Marta skriver i dagboken at Henrik hadde arvet en post i England og var flink til å snakke for seg: ”*Lidt* havde jeg jo altid beundret ham, saasom han var pen og snakket godt for sig; nu, hjemkommen fra udlandet, havde han nyhedens interesse, og det var ganske pikant at forny det gamle, fortrolige forhold.”¹⁵⁹ Henrik blir respektert av Otto og Marta, noe som gjør at hans ord og uttrykk blir akseptert og hørt av dem begge. Når Henrik kommer hjem fra London ser han umiddelbart situasjonen mellom Marta og Otto: ”Han kjendte os begge temmelig godt, kom udenfra og saa os i vort hjem, og tydeligvis forstod han straks situationen.”¹⁶⁰ Både Otto og Marta vet at ekteskapet deres ikke er slik det burde være. I samtale med Henrik later Marta og Otto som om de ikke snakker om seg selv. Henrik svarer på begge sine meninger og spørsmål: ”[...] saa vi begge blev oppmerksomme paa meget, som vi ikke før havde forstaat, – vi som gik midt opi det.”¹⁶¹ Marta og Otto snakker gjennom Henrik for å forstå hverandres tanker og følelser. Partene ønsker å bli forstått og igjen forstå hverandre, men de klarer ikke å uttrykke seg verbalt.

I dagboken gir Marta uttrykk for at hun kjenner Henrik godt. Han er den eneste hun betror seg til når hun forteller om samlivsproblemene. I en samtale med Henrik forteller Marta følgende: ”Og hygger ikke jeg mig, blir det leit for mig – for han *ser* det ikke engang.”¹⁶² Henrik mener at Marta også har skyld i at ekteskapet begynner å visne. Han mener at Marta kunne ha hevdet seg litt mer. Marta forklarer at hun ikke kunne det, i hvert fall ikke så lenge de var forelsket, ”Og nu bagefter.”¹⁶³ Det blir tydelig at Marta er bundet i både nåtid og fortid: I begynnelsen av forholdet kunne hun ikke hevde seg, ettersom hun ikke så seg som adskilt fra Otto. Nå kan hun ikke det, fordi hun er *for* adskilt. Det blir et evig spindeltev som Marta ikke klarer å komme seg ut av.

---

¹⁵⁸ Cavell, *The Claim of Reason*, 430.

¹⁵⁹ Undset, *Fru Marta Oulie*, 69.

¹⁶⁰ *Ibid.*, 68.

¹⁶¹ *Ibid.*, 68.

¹⁶² *Ibid.*, 73.

¹⁶³ *Ibid.*, 75.

Henrik har et annet syn på Marta, enn hva Otto har. Henrik mener at Otto ikke ser at Marta er annerledes. Han viser stor sympati overfor Marta, for Henrik vet at hun ikke er lykkelig: ”Jeg hadde virkelig vondt af ham – og svært stor sympati, naar han var saa bedrøvet for min skyld.”¹⁶⁴ Det at Henrik viser sympati overfor Marta, understreker at han anerkjenner hennes smerte og eksistens. Hos Cavell er det nettopp anerkjennelse en kvinne ønsker: ”What does a woman want? that what she wants is to be known, or to know that her separateness is acknowledged.”¹⁶⁵ Når Marta da blir forstått og elsket av en annen person, kan hun føle seg levende igjen. Henrik ser på Marta som adskilt fra han selv, hun er et annet menneske: ”[...] for ham var jeg et menneske for mig selv, ikke bare fru Oulie og mamman til tre smaa Oulier.”¹⁶⁶ Marta er ikke født som en Oulie, men som et selvstendig og adskilt menneske fra Otto. Hun har derfor en stemme hos sin fetter, og med den mulighet til å fortelle om sine innerste tanker til Henrik. Samtalene med Henrik resulterer i at Martas forståelse av ekteskapet brytes. Hun oppdager at hun ikke er ett med Otto. Henrik lar Marta forstå at ekteskapet hennes mangler sosial kontakt. Når Martas opprinnelige forståelse av ekteskapet brytes, feiler også det Cavell omtaler som ”best case”. Marta og Otto blir derfor fremmed for hverandre.

Dersom et ”best case” feiler vil individet som har etablert det, utvikle enda mer tvil. Ifølge Cavell vil individet oppleve kaos, og som følge av det løsriver seg fra andre mennesker: ”I am not removed from the world; it is dead for me. All for me is but toys; there is for me no new tomorrow; my chaos is come (again?). I shut my eyes to others.”¹⁶⁷ Marta utvikler derimot et nytt ”best case” av Henrik, som et resultat av anerkjennelsen han gir henne. Marta som er en passiv skeptiker søker nemlig etter anerkjennelse, noe hun får av sin fetter. Hos Henrik ønsker Marta å bli beundret, samtidig som hun ønsker at hennes ord skal bli hørt og akseptert. Fra Martas side baserer forholdet seg utelukkende på det overfladiske. Hun ønsker ikke å bli kjent med Henrik på innsiden. Marta skriver i dagboken at møtene med Henrik ikke har hatt noe med erotikk eller kjærlighet å gjøre. Likevel kommer det frem at Marta ville ha han, med hud og hår: ”Det var en naturdrift, der brød op i mig, raa og umættelig, og jeg lille tækkelige grossererfrue, der gik saa pent og stille og passet mit hus, blev i virkeligheden et ondt og farligt skadedyr.”¹⁶⁸ Marta klarer ikke å akseptere at hun ønsker fysisk kontakt med Henrik.

---

¹⁶⁴ Ibid., 78.

¹⁶⁵ Cavell, *Contesting tears*, 19.

¹⁶⁶ Undset, *Fru Marta Oulie*, 81.

¹⁶⁷ Cavell, *The Claim of Reason*, 430.

¹⁶⁸ Ibid., 82.

Jeg mener Marta har vanskeligheter med å se på kroppen som seksuell. Det blir tydelig når hun sammenligner seg selv med et farlig skadedyr. Det at Marta har sex med Henrik understreker at hennes kropp er adskilt fra Otto.

Det erotiske forholdet med Henrik tar likevel slutt når Otto forteller om sykdommen. Otto gir endelig uttrykk for å trenge sin kone: ”Det er rart, hvor sykdommen har gjort ham var – han merker snart hver mindste skiftning i mit humør. Jeg har aldrig været saa glad i min mand som nu.”¹⁶⁹ Marta forstår at hun trenger å bli forstått og sett av Otto, slik som Henrik gjør med henne. Selv om Marta avslutter forholdet med Henrik, blir hun ikke lykkeligere i ekteskapet med Otto. Nå drives hun derimot av melodramatiske utsagn, og føler på en smerte som ikke forsvinner. Det resulterer i at Marta blir enda mer taus, og den dagligdagse samtalen med Otto forsvinner helt. Det som binder Marta og Otto sammen er ytterligere barna, samt Martas redsel for at Otto skal finne ut om utroskapen.

Hvorfor forstår ikke Otto at hans kone er annerledes, slik Henrik beskriver det? Hva er det Otto gjør feil i ekteskapet som gjør at Marta ikke er lykkelig og utvikler tvil?

4.3 Hvorfor forstår ikke Otto Marta?

”Saa lidet vi sagde hinanden, saa følte jeg, at vi var kommet hinanden saa nær”¹⁷⁰ skriver Marta i dagboken. Hun har vært hjemme hos Otto for første gang, de er alene og den seksuelle spenningen begynner å stige. Marta og Otto er på dette tidspunktet ikke blitt et par. Når Marta føler at de er kommet hverandre nær uten å bruke språket, dominerer det overfladiske og seksuelle. Blant annet skriver Marta i dagboken at hun ville gå rundt og ta på alle tingene til Otto. Tidligere lesninger av debutromanen tydeliggjør også Martas røde kinn og krusete hår. De røde kinnene og håret signaliserer en salgs seksuell opphisselse. Med tanke på at partene snakker lite med hverandre, må Otto forstå Marta utenfra og lese hennes kroppsspråk.

Otto og Marta innleder et forhold etter at Otto kysser henne. Dagen etterpå sier han: ”Tænk, at du vilde være kjæresten min, Marta!”¹⁷¹ Marta beskriver ingen samtaler mellom dem der de legger ord på følelsene, *før* de er i et forhold. Otto antar heller at Marta er hans, samt at de

---

¹⁶⁹ Ibid., 66 - 67.

¹⁷⁰ Ibid., 20.

¹⁷¹ Ibid., 23.

tenker likt. Basert på dette legger Otto til grunn at de nå er et kjærestepar. Marta svarer: ”Ja tænk!”¹⁷² og tenker for seg selv at hun var forskrekket, for hun ”[...] hadde jo ikke faat sagt noenting.”¹⁷³ Som leser kan man stille seg tvilende til forholdet: Ønsker ikke Marta et forhold med Otto? Når Marta skriver i dagboken at hun var forskrekket, gir det ikke uttrykk for en positiv følelse. Hun er likevel glad i Otto, forelsker seg i han, og mener kjærligheten var selve livet. Martas taushet fra starten av gjør det vanskelig for Otto å forstå henne. Når Marta ikke hevder seg selv kan Otto få inntrykk av at hun ønsker det samme som han.

I teorikapittelet har jeg forklart at Cavell argumenterer for at mennesker ikke kan dele den samme smerten. Ifølge Cavell har altså en skeptiker rett i at vi ikke kan vite noe om andres smerte, uten at han eller hun formidler det. Vi har altså ikke tilgang til den andres følelser, ettersom vi ikke kan se inn i andre mennesker. Problemet for Otto er altså at Marta sjeldent forklarer seg gjennom ord. Martas smerte blir derfor fremmed for Otto. Han vet verken at smerten eksisterer eller at hun er ulykkelig i ekteskapet. Likevel gir Marta uttrykk for smerte gjennom kroppsspråket.

Etter at paret har fått to barn, føler Marta at ekteskapet ikke er slik det burde være. I dagboken gir Marta uttrykk for at alt dreier seg om Otto, hans vennekrets og forretning. Hun er redd for å komme bort fra sin egen krets og interesser: ”Jeg følte jo, at som forholdet var mellom Otto og mig, var der fare for, at vi skulde gli fra hinanden. Og jeg klamret mig til mit arbeide og til barnene, som det var noget, jeg vilde ha i reserve, om jeg skulde lide skuffelse i det, der endda var det meste for mig i livet.”¹⁷⁴ Otto ser ikke problemet som begynner å arte seg i ekteskapet, men spør heller Marta om hun er blitt syk. Han merker derfor at noe er annerledes med Martas oppførsel ved å lese hennes kroppsspråk. Otto sender så opp huslegen, og får henne til å drikke vin og spise jern. Otto ønsker også at hun slutter i hennes jobb som lærer. Forholdet får gnisten tilbake når Otto og Marta reiser til London, og kort tid etterpå til Paris. Turen understreker kroppen når de vektlegger det seksuelle, blant annet får Marta nytt silkeundertøy, korsett og danser ”cancan” for Otto. De snakker ikke om forholdet, og Marta forteller ikke om hennes uroligheter rundt samlivet. Samtidig løftes den adskillende kroppen sterkere frem. Kroppen blir til en mur mellom ektefellene.

---

¹⁷² Ibid., 24.

¹⁷³ Ibid., 24.

¹⁷⁴ Ibid., 56.

Otto leser Martas kroppsspråk på nytt, han forstår at Marta ikke er lykkelig: ”Ser du, jeg ved jo nok, at du ikke alltid har været helt lykkelig. Jeg saa det – i de senere aarene – du har alltid været en urolig fugl, du lille vennen min.”¹⁷⁵ Rett før Otto dør forteller han dette, men han har holdt det for seg selv lenge. Han var redd for at Martas ulykkelighet ble verre dersom de snakket om smerten. Otto har derfor lest Martas kroppsspråk for å forstå hvordan hun har det, men ikke latt henne komme til orde. Otto erkjenner derfor Martas smerte, samtidig som han ikke viser til en anerkjennelse. Det at Otto ikke anerkjenner blir tydelig når han forteller følgende: ”[...] at alt det, som kunde komme imellem, var bare smaa jordiske, uvæsentlige ting, som trængte ind mellem os udenfra. – Laa lidt i vane og opdragelse og saann. Hvor lidet det var, det vil vi se en dag, naar *ingen ting* i den enes liv – er skjult for den anden.”¹⁷⁶ Når man anerkjenner et annet individ blir adskiltheten akseptert. Otto ønsker derimot at ingenting skal være skjult mellom dem. Det betyr faktisk at Otto krever at han og Marta skal være ett. Dermed anerkjenner ikke Otto sin kone, og hun får ikke utviklet sin egen stemme. Som nevnt over forstår Marta at ekteskapet mangler sosial kontakt, og derfor ser hun ikke på Ottos ord som en trøst.

Ottos mangel på anerkjennelse resulterer i at han ikke viser medfølelse når Marta gråter. Han aksepterer ikke de kroppslige uttrykkene:

Jeg var lige ved at graate, hver gang jeg saa paa ham [...] – Han prøvet at prate med mig og barnene, men det vilde ikke gaa [...] Vi skulde drikke vin, og da jeg klinket med Otto, tog han begge mine hænder i sine og kysset dem stille. ”Tak, Marta min,” sagde han bare. Saa var jeg færdig, jeg brast i graad, og Ingrid begyndte straks at skringe, løb hen og gjemte hovedet i mit fang [...] Da jeg saa bort paa Otto igjen, sad han lænet bagover i stolen med lukket øine; det rykket om munden hans.¹⁷⁷

Marta føler at ordene ikke strekker til, noe som resulterer i gråt. Hun uttrykker altså noe som er utenfor dagligspråkets kriterier, samtidig som hun hevder seg selv gjennom gråten. Hennes kroppslige uttrykk blir derfor melodramatisk. Hvis Otto hadde trøstet Marta kunne hun hatt lettere for å uttrykke seg verbalt. Otto hadde da fysisk anerkjent Martas smerte ved for

---

¹⁷⁵ Ibid., 106.

¹⁷⁶ Ibid., 106 - 107.

¹⁷⁷ Ibid., 13.

eksempel å holde rundt henne, og tørke hennes tårer. På den måten ville Otto vist medfølelse for Martas følelser. Tårer blir et tydelig tegn på at man er i smerte, enten fysisk eller psykisk. Jeg mener Otto nekter for Martas smerte i uttrykk av å fysisk lukke øynene, og psykisk ikke vil anerkjenne. Han distanserer seg totalt fra Martas følelse. Når det rykker rundt munnen til Otto kan det signalisere at han ønsker å uttrykke seg verbalt i denne følelsesladde situasjonen, men klarer det ikke. Istedenfor forteller han Marta at hun ikke skulle tatt med barna opp til sanatoriet. Marta svarer ikke Otto, men forholder seg taus.¹⁷⁸

Det at Otto ikke trøster Marta kan sammenlignes med scenen der han griner. Otto klarer nemlig ikke å fortelle hva som er galt: "[...] gaa ind og læg dig nu, Marta, det er ingenting."¹⁷⁹ Marta leser Ottos kroppsspråk og spør så: "Kjære, hvad er det – er du syg, Otto?"¹⁸⁰ Det gjør at Otto begynner å grine. Hun trøster han, og Otto forteller så om sykdommen. Marta anerkjenner derfor Ottos kroppslige uttrykk. Han gir nemlig uttrykk for kriteriene av å være i smerte når han gråter. Samtidig kan ikke Marta anerkjenne smerten på samme måte som Otto. I teorikapittelet forklarer Cavell at mennesker er adskilt, derfor har vi hver vår smerte. Marta kan altså ikke føle på smerten på samme måte som Otto. Når Otto klarer å fortelle om sykdommen etter Martas trøst, signaliserer det behovet for medfølelse og medlidenhet: "[...] jeg graat, fordi han graat."¹⁸¹ Henvisningen til de to scenene bekrefter ubalansen i forholdet – Otto ser ikke Marta.

4.3.1 Otto og Marta: Et ekteskap uten samtale

Som vi har sett i teorikapittelet mener Cavell at et ekteskap er basert på det sosiale og det seksuelle: "The joining of the sexual and the social is called marriage."¹⁸² Det at partene har fysisk og sosial kontakt innebærer at de kjenner hverandres kropp, men også bruker språket for å løse konflikter. Hos Cavell må det sosiale og seksuelle være likestilt. Dersom et av tilfellene dominerer kan det ikke kalles for et ekteskap. I ekteskapet til Marta og Otto dominerer det seksuelle over det sosiale. Det gjør at kroppen blir til et hinder mellom ektefellene. De kan ikke se inn i hverandre for å finne ut hva den andre tenker og føler. Det er gjennom språket at Otto og Marta kan gjøre sitt indre kjent for hverandre. Det at partene ikke bruker språket for å løse eventuelle problemer, gjør at konflikter som oppstår kan resulterer i

---

¹⁷⁸ Ibid., 12.

¹⁷⁹ Ibid., 85.

¹⁸⁰ Ibid., 85.

¹⁸¹ Ibid., 85.

¹⁸² Cavell, *Pursuits Of Happiness*, 29.

tvil og skeptisisme. Ved å bruke språket kan ordene bli ført tilbake fra det metafysiske til den hverdagslige anvendelsen.¹⁸³

I teorikapittelet har John Miltons teori blitt diskutert. Han mener at et ekteskap skal være basert på ”a meet and happy conversation.”¹⁸⁴ Samtalen mellom mann og kvinne i et ekteskap skal altså være likestilt. En likestilt samtale er derimot det som mangler i ekteskapet mellom Otto og Marta: [...] det faldt ham ikke ind, at mine meninger var andet end ”indfald”, som han ikke havde tid til at beskjæftige sig med, og lutter travlhed for at gjøre det godt for mig.”¹⁸⁵ Otto tar seg altså ikke tid til å høre på Martas meninger, noe som understreker at hun ikke har en stemme i ekteskapet. Ifølge Solbakken har ikke Otto evnen til å utvikle eller inspirere Marta intellektuelt eller kulturelt.¹⁸⁶ Det kan altså virke innlysende å argumentere for at Marta er den dominerende part i ekteskapet. Derimot er det Otto som styrer kommunikasjonen i teksten. I samtalene mellom Otto og Marta er det som oftest Otto som snakker: Han snakker *til* Marta. Marta forholder seg taus, og uttrykker seg gjennom kroppslige uttrykk som gråt. Det at Otto dominerer samtalene resulterer i at hans forståelse av hva et ekteskap er blir gjeldende. Dette blir tydelig når han mener at Marta burde slutte i sitt arbeid, for heller å være hjemme med barna. Det kan tenkes at Otto har et mer konservativt blikk på ekteskap, sammenlignet med Martas syn. Hun ønsker nemlig å arbeide til tross for barna. Hennes blikk på arbeidsfordelingene forklarer et moderne ekteskap på den tiden romanen ble publisert. Otto styrer samtalen og har en dominerende posisjon i ekteskapet, helt til han dør av sykdommen.

4.4 Marta gir opp håpet: Otto dør

”Vi elsker hinanden, og vi ved, at vi skal skilles. Der er ikke fnug af haab, ingen naade for al vor fortvilelse. Og saa siger vi ingen ting, skriger ikke op over livets ubarmhjertighed, hulker ikke med hinanden.”¹⁸⁷ Marta skriver dette i dagboken kort tid før Otto dør. Utsagnet gir uttrykk for at hun har gitt opp håpet om at ektemannen skal bli frisk. Ottos sykdom blir verre, noe som også påvirker hennes psyke. Marta kan ikke fortelle om utroskapen og føler hun må lyge om alt: ”Jeg lyver og lyver, ikke et ord, som jeg mener, tør jeg sige ham.”¹⁸⁸ Den seksuelle utroskapen kan likevel betraktes som noe positivt. Aareskjold forklarte i sin artikkel

---

¹⁸³ Wittgenstein, *Filosofiske undersøkelser*, overs. Tin, 80.

¹⁸⁴ Cavell, *Contesting Tears*, 5.

¹⁸⁵ Undset, *Fru Marta Oulie*, 69.

¹⁸⁶ Solbakken, *Redefining Integrity*, 61.

¹⁸⁷ Undset, *Fru Marta Oulie*, 100.

¹⁸⁸ *Ibid.*, 110.

om *Fru Marta Oulie* at Martas møte med kaosmaktene fører til menneskelig utvikling. Den seksuelle utroskapen blir i Aareskjolds lesning sett på som frigjørende. Jeg mener utroskapen blir frigjørende på den måten at Marta følger sine egne behov og ønsker, og ikke hva Otto måtte kreve av henne. Det blir Martas første steg mot å leve som et selvstendig menneske, og ikke bare som Ottos kone og mor til hans barn. Utroskapen fører altså med seg en menneskelig utvikling. Marta innser nemlig hvordan hennes liv har vært: ”Alle mine vildfarne veie. – Nu skal det bli anderledes. Jeg ved ikke, hvad livet er, men ensomhed, det er ikke livet.”¹⁸⁹ Marta har derfor kommet til et punkt der hun forstår at noe må endres. Hun kan ikke leve slik hun gjør nå.

Etter at Otto dør har ikke Marta en hemmelighet hun må skjule for sin ektemann. Når Henrik vil at de skal gifte seg, mener Marta at et giftemål er det beste for henne. Hun orker nemlig ikke tanken på å kjempe seg alene gjennom verden. Problemet for Marta er at fortiden ikke forsvinner. Hun tenker på Otto, utroskapen og at hele livet hennes har vært en løgn. Marta elsker heller ikke Henrik, noe som gjør henne i stand til å pine sin fetter: ”Ja, jeg pinte ham det bedste jeg kunde, og Henrik fandt sig i mine luner med en engels taalmodighed og sagtmødighed. Jeg var sletikke noget glad i ham, men jeg tog mod hans kjærlighed og fingret og rev og sled i hans hjerte, saa godt jeg kunde.”¹⁹⁰ Marta tenker på hvordan fremtiden vil bli med Henrik, en fremtid der hun må lyge for sine barn. Hun er altså usikker om hun skal gifte seg med Henrik eller ikke. Når hun endelig har bestemt seg føler hun en befrielse: ”Naar du faar gjort det, vil du bli rolig.”¹⁹¹ Marta forstår at hun ikke kan leve slik hun gjør nå. Hun forteller derfor Henrik at hun ikke kan gifte seg med han: ”Det er bedst, vi skilles helt, Henrik – det kan ikke gaa, om vi forsøger at begynde paa livet igjen sammen – vi kommer bare til at gjøre hinanden ondt.”¹⁹² Han får vite at Marta ikke elsker han, noe som gjør at Henrik lar henne gå. Når Marta avslutter forholdet med Henrik brytes ”best case” av han. Marta forstår at hun ikke vet alt om han. De er ikke ett, og de kan umulig være det fordi hun ikke elsker Henrik.

Det kan argumenteres for at Marta forstår nødvendigheten av å anerkjenne menneskers individualitet. Dette understrekes blant annet når Marta sammenligner Åses hode med et fremmed land: ”En mor tror nok, hun kjender sine barn og forstaar dem, – men hvert eneste

---

¹⁸⁹ Ibid., 92.

¹⁹⁰ Ibid., 122.

¹⁹¹ Ibid., 125.

¹⁹² Ibid., 125.

barn ved en dag, at hun gjør det ikke. – Alligevel, naar jeg sidder og holder om hende, er jeg ikke helt alene. Med sit barn paa fanget er man saa nær et menneske, som man kan komme.”¹⁹³ Marta kan holde Åse inntil seg, men likevel kan hun ikke vite hva barnet hennes tenker. Hvis Marta skal få tilgang til Åses tanker og følelser, må de kommunisere. Marta forstår derfor at hun er adskilt fra andre mennesker når hun innser at hun må bruke språket. Hun har dømt mennesker uten å faktisk bli kjent med dem: ”Jeg har aldrig forsøgt at se disse mennesker fra indsiden – jeg dømte dem udenfra.”¹⁹⁴ skriver Marta i dagboken. Utsagnet understreker Martas overfladiske og egosentriske holdning.

Jeg har tidligere forklart at ”best case” som Marta etablerer av Henrik til slutt bryter. Det resulterer i at Marta blir ensom. Hun stirrer bare inn i seg selv og på sine nedskrevne ord: ”Alle de spildte, øde aar, jeg bare har gaat og stirret ind i mig selv, til jeg blev alene midt mellem alle menneskene, fordi jeg bare saa paa deres tilfældige, planløse spor, men ikke paa dem selv.”¹⁹⁵ Når Marta blir alene understreker det at hun ikke er en del av fellesskapet, hvilket medfører at hun ikke deler dagligspråket og da kriterier rundt ord. For å understreke dette vises at hun ikke forstår at Henrik også har lidt og følt smerte, som et resultat av utroskapen og Ottos død. Marta ser bare seg selv, og klarer ikke å vise medfølelse overfor Henrik, selv om hun krever sympati av han.

Romanen slutter med at Marta beskriver en scene fra fortiden. Hun er lærer og en av hennes elever er blitt dyttet ut av skoleporten. Jenten som ble dyttet faller, og en ølvogn kjører over hånden hennes. Mens Marta og andre lærere venter på legen surrer de håndklær rundt hånden. Jenten skriker: ”Jeg vil se paa haanden min – jeg vil se hvordan det ser ud.”¹⁹⁶ Smerten som jenten føler kan ikke bli gjemt bort bak et håndkle. Det kan sammenlignes med smerten som Marta føler rundt utroskapen, og Ottos død. Akkurat som håndkleet som blir surret rundt den vonde hånden, kan ikke Marta skjule fortiden og gifte seg på nytt. Hun vil da igjen måtte leve på en løgn, overfor seg selv, barna og Henrik. Selverkjennelse, altså det å kunne se seg selv, er en forutsetning for, og et resultat av, samlivet med andre.

---

¹⁹³ Ibid., 116.

¹⁹⁴ Ibid., 91.

¹⁹⁵ Ibid., 92.

¹⁹⁶ Ibid., 129.

Ifølge Hamm føler Marta seg som et lite barn som vil se hvor smerten kommer fra. Marta kan ikke løsrive seg fra smerten og klarer ikke å ha øynene et annet sted.¹⁹⁷ Det å ville vite hvor smerten kommer fra kan sammenlignes med Martas dagbok. Når Marta skriver dagboken fører det til en utvikling i henne. Hun går fra å mene at man skal være ett i et ekteskap, til å innse at hun og Otto er forskjellig. Forskjelligheten blir synlig gjennom samtalen med Henrik, men også når hun ordlegger følelsene i dagboken. Marta forstår at hun og Otto er adskilt, og her kommer behovet for samtale inn. Når Marta skriver dagboken blir dette en hjelper for henne, fordi hun klarer beskrive og sette ord på sine tanker og følelser. Hun forstår til slutt nødvendigheten av anerkjennelse, hvilket hun også søker hos leseren. Marta forstår altså hvorfor hun er i smerte, hvor smerten kommer fra, og hva hun må gjøre for å bedre situasjonen.

4.5 Metamorfosen: Fra spøkelse til et selvstendig individ, men fortsatt en skeptiker

I teorikapittelet har jeg forklart at filosofen Emerson påpeker nødvendigheten av at mennesker tenker selv. Dersom man forholder seg taus lever man ikke som et menneske, men som et spøkelse.¹⁹⁸ Det er nettopp dette Marta finner ut av når hun kommer til den erkjennelse at hun ikke har levd som et selvstendig menneske. Hun har bare eksistert i Ottos verden, som hans kone og som mor til deres barn. Marta har ikke våget å ytre seg selv. I starten mente hun at de var ett. Av den grunn var det ikke behov for å hevde seg selv. Til slutt finner hun ut at de er adskilt, men da er det etter Martas mening for sent å hevde seg gjennom språket.

På slutten av romanen forstår Marta nødvendigheten av å vise sin individualitet ved å bruke verbalspråket. Marta finner ut at hun ikke kan utvikle seg selv i samhold med en mann. Det er grunnen til at hun ikke kan gifte seg med Henrik. Marta isolerer så seg selv, og utvikler seg i det Cavell kaller for en *metamorfose*. En metamorfose har blitt forklart som en utvikling av kvinnens identitet, og det skjer uten sosial utveksling.¹⁹⁹ Hun hevder seg selv, og viser med det sin individualitet gjennom melodrama og teatraliske uttrykk. Marta forstår at hun alltid har prøvd å få lagt fortiden bak seg, ved å late som det er en historie som er forbi: ”Jeg er træt af mine egne unyttige ord, som jeg prøver at stille min egen blødende smerte med.”²⁰⁰ Hun har her nådd erkjennelsen om at ordene kommer tilbake til henne, og at hun må ta ansvar for handlingen. Uansett hvilke ord Marta bruker når hun skriver, kan hun ikke skrive seg vekk fra

---

¹⁹⁷ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 63.

¹⁹⁸ Se teorikapittel ”Ralph Waldo Emerson: Fortsatt en skeptiker, men ikke et konformt menneske” 21-22.

¹⁹⁹ Cavell, *Contesting tears*, 6.

²⁰⁰ Undset, *Fru Marta Oulie*, 129.

fortiden. Marta kan derfor ikke gjøre noe annet enn å anerkjenne tiden som har vært. Hun må også akseptere sin skeptiske tvil, ettersom hun er en skeptiker på slutten av romanen. Marta kan nemlig ikke tilbakevise skeptisismen, derfor må tvilen godtas og leves med.

Som et resultat av Martas skeptiske tilstand og tvil utvikler hun et privatspråk. Hun mener at ingen vil forstå henne dersom hun bruker dagligspråket. Martas privatspråk er dagboken, og her gir hun uttrykk for hennes indre sjel. Cavell kaller privatspråket for skeptikerens fantasispråk: "So the fantasy of a private language, underlying the wish to deny the publicness of language, turns out, so far, to be a fantasy, or fear, either of inexpressiveness, one in which I am not merely unknown, but in which I am powerless to make myself known; or one in which what I express is beyond my control."²⁰¹ Med fantasien om et privatspråk som i dette tilfellet er realisert ved dagboken, uttrykker Marta noe som er lukket for andre. Hun avviser derfor språket som delt. Følelsene og meningene Marta forteller om i dagboken kunne hun ha uttrykket til Otto. Derimot velger hun å holde det skjult og utilgjengelig for sin ektemann, og resten av verden.

På den annen siden håper Marta at den som leser hennes dagbok skal forstå. Dagboken blir nemlig tilgjengelig for leseren, der de får innblikk i Martas liv og hennes melodramatiske tilstand. Hun ønsker derfor at leseren skal se inn i henne, akkurat som at de kan se og lese hennes ord i dagboken. Det blir et begjær om umiddelbar innblikk i et annet menneske. Hun ønsker ytterligere ikke at leseren skal snakke med henne, men bare forstå. Marta har kun tilgang til seg selv, noe som forklarer at hun ikke kan snakke med leseren. Som nevnt i teorikapittelet vil en skeptiker som isolerer seg selv fra fellesskapet bare ha ett forhold til verden, og det er å se. Jeg vil derfor argumentere for at det eneste forholdet Marta har til verden, er å skrive dagbok. Marta isolerer seg selv i privatspråket, og gjør språket utilgjengelig for fellesskapet. Derimot gjør hun dagboken tilgjengelig for den som leser hennes bok. Privatspråket understreker at Marta ikke når frem til et verbalt uttrykk for å gjøre seg forstått. På den måten blir privatspråket melodramatisk der Marta bare kretser rundt seg selv og sine egne tanker.

Marta blir altså en fullblods skeptiker på slutten av romanen når hun isolerer seg fra resten av verden av verden. Hennes utvikling i metamorfosen skjer i fraværet av en mann, hun forblir

---

²⁰¹ Cavell, *The Claim of Reason*, 351.

derfor ensom. Privatspråket bekrefter ensomheten ettersom Marta ikke snakker med andre mennesker. Marta befinner seg i en situasjon der hun er fremmedgjort fra dagligspråket og føler seg utestengt fra verden. Hennes indre blir derfor skjult og utilgjengelig, og hun fastslår at ingen vil forstå henne. Privatspråket blir Martas måte å hevde seg selv. Når Marta forakter språket som et resultat av privatspråket hun etablerer, blir Marta totalt løsrevet fra dagligspråket. Privatspråket kan ses på som en ansvarsfraskrivelse. Marta vil ikke gjøre seg kjent i redsel for å ikke ha noe å si, og på den måten forblir hun ordløs. Språket blir altså utilstrekkelig hos Marta, ved at hun mener at mennesker ikke kan føle og tenke det samme som henne. Ingen kan derfor vite om hennes smerte på den måten hun føler den.

4.6 Marta og Ottos forståelse av å være trofast

Ak, om bare kvinderne vilde være kvinder, du – prøve at finde sig selv og prøve at leve derefter uden hverken at kappes med mændene eller lade sig sige af dem, hvad der er det evigkvindelige og hvad det bør dem at gjøre. Og saa, fremforalt ikke være saa angst for at vedgaa, at vi tilhører pattedyrenes orden – herregud, vi kan da trøste os med, at vi ialfald er første række.²⁰²

Dette skriver Undset i et brev til venninne Dea. Undset mener kvinner må få lov til å være kvinner på egne premisser. Hun mener også at frigjøringen må skje på annen måte enn det som forventes i mannssamfunnet. Det foreligger en dobbeltmoral i samfunnet: På den ene siden de radikale idealene som selvstendighet, frihet og fornuft. På den andre siden de romantiske ungpikidealene.²⁰³ Hamm forklarer at Marta ikke kan forene idealbildene, som er den unge og frigjorte læreren, elskerinnen, konen og moren.²⁰⁴ Den nye friheten kvinner fikk på begynnelsen av 1900-tallet skapte problemer. Kvinner kunne nå velge hvordan de skulle være. Derimot var det ikke selvsagt hvilken rolle de skulle innta, og om samfunnet til å godta den.

Ordet ”trofast” vil slik peke mot at kvinner på en eller annen måte skulle være trofast i henhold til idealene i samfunnet. Den eksisterende Undset-forskningen har ment at ordet trofast hos Marta er bare å tyde som ”seksuelt trofast”. Et slikt syn på trofastbegrepet blir synlig i

---

²⁰² Undset, Sigrid. *Kjære Dea*. Oslo: Cappelen, 1979. 66.

²⁰³ Johansen, Kirstin. *Hvis kvinner ville være kvinner. Sigrid Undset, hennes samtid og kvinnespørsmålet*. Oslo: Aschehoug, 1998. 42.

²⁰⁴ Hamm, *Foreldre i det moderne*. 39.

lesninger som utelukkende sentrerer seg mot seksualiteten. Problemet i forholdet er åpenbart kommunikasjon, og er selve årsaken til den seksuelle utroskapen. Jeg mener trofastbegrepet i dette tilfellet kan knyttes opp til Cavells forståelse av ekteskapet. Partene må derfor ha sosial, men også seksuell kontakt. For å kunne være trofast mot andre må individet i første rekke være trofast mot seg selv. Dersom man ikke lytter til sine egne følelser, og hva som er rett for en selv, blir det umulig å være trofast mot andre. Individet blir på den måten ukjent for medmennesker, hvilket medfører at de ikke kjenner deg slik du egentlig er. Ordet troløs har blitt forklart i innledningen, og beskriver som nevnt det motsatte av å være trofast. Dersom et individ er troløs vil han eller hun i denne sammenhengen, gå mot krav og idealer som samfunnet fastsetter. Samtidig vil jeg ta med meg Wittgensteins innsikt i at et begrep ikke kan forklares en gang for alltid, men at betydningen avhenger av dets bruk. Det eksisterer ikke uttømmende regler for denne bruken, ettersom språket vårt ikke er kunstig konstruert eller fastlagt. Hva som ligger i ordet ”trofast” vil altså være avhengig av hvordan det blir brukt, i hvilken sammenheng og av hvem.

Martas forståelse av trofastbegrepet retter seg mot det seksuelle: ”Jeg har været min mand utro.”²⁰⁵ Hun er åpenbart troløs i sine egne øyne fordi hun har vært utro. For å holde fast på sin rolle som kone velger hun å være passiv overfor Otto. Trofastheten viser seg for henne i det å ikke sette ord på følelser og tanker. I virkeligheten er Marta både troløs mot seg selv, og Otto. Hun er i et ekteskap der ektemannen ikke får vite om utroskapen. Marta velger også å holde ulykkeligheten hun føler utilgjengelig for Otto. Partene vet ikke hva den andre tenker og føler. Dette fører til at de blir fremmed for hverandre. Det er derfor interessant at Marta faktisk ikke kjenner den personen hun mener å være trofast mot. Hun signaliserer å være innesluttet og sjenert, noe som bekrefter hennes problem med å følelsesmessig uttrykke seg verbalt. Marta skriver at hun har bedradd sin mann som var ung, vakker, snill og nettopp *trofast*. Hun lever på en løgn når hun prøver å opprettholde et perfekt bilde av å være mor, kone, elskerinne og den selvstendige kvinnen. Marta ønsker å være trofast mot de ulike rollene, blant annet er hun medlem av kvinnesak og folkeopplysning. På den måten er hun trofast mot idealet av den moderne og selvstendige kvinnen.

Det å oppfylle de ulike kvinnetypene samtidig blir uoppnåelig, blant annet bryter rollen elskerinne med rollen som kone. Hun blir derfor splittet mellom de ulike kvinnerollene, og

---

²⁰⁵ Undset, *Fru Marta Oulie*, 3.

denne splittelsen gjør Marta taus. Hun kan ikke fortelle om utroskapen. Marta drives derfor av melodramatiske utsagn, og hun bærer på vonde følelser. Det kan se ut som at Marta trøster seg med at mange andre også har det slik: ”Der er sting af smerte, som aldrig vil holde op at pine [...] – Kanske kan jeg vænne mig til det med tiden. Andre har maattet gjøre det. Jeg ved bare, jeg *maa* kunne skabe lykke for mine egne – saa gaar det vel. Det *skal* gaa.”²⁰⁶

Samfunnets krav forteller Marta hva som er rett og galt, noe som hemmer Martas vilje til å bryte ut av ekteskapet. Dersom Marta hadde fortalt om utroskapen, ville hun mistet sin ektemann og rollen som kone. Hun sammenligner seg selv og Otto, mens hun er troløs, er derimot han trofast ”[...] pinlig tro i hver smaating.”²⁰⁷

Det at Marta ikke forstår at Otto også er troløs, understreker hennes avgrensende syn på trofastbegrepet. Hun mener som nevnt at det å være trofast i et ekteskap *kun* betyr å være seksuelt trofast. Otto nekter derimot for at han og Marta er adskilt, og hun har ikke en stemme i ekteskapet. Jeg mener det ikke kan kalles for et ekteskap når Otto hindrer den sosiale delen av forholdet. Det blir her tydeliggjort at ordet trofast har en større betydning enn bare det seksuelle. Otto dominerer nemlig den språklige kommunikasjonen, noe som resulterer i at samtalen ikke blir likestilt. Otto er derfor troløs mot sin kone, selv om hans oppfatning alltid har vært at han var trofast. Når Otto dør går Marta fra å være troløs til å bli trofast mot seg selv. Det skjer når Marta velger å ikke gifte seg med Henrik. Marta innser at hun ikke kan leve på en løgn også i dette forholdet, hun elsker heller ikke Henrik. Slik er Marta også trofast mot han når hun forteller hva hun føler. Når Marta er trofast mot seg selv bærer hun ikke lenger på en byrde som driver henne vanvidd.

4.7 Fru Marta Oulie – en melodramatisk roman?

Romanen blir melodramatisk når Marta må sette sin tenking i scene for leseren.

Iscenesettingen er et resultat av at Marta ikke kan snakke med andre i den verden hun lever i.

Problemet er at leseren ikke kan anerkjenne hennes smerte ved å vise det direkte til Marta.

Leseren erkjenner derfor at han eller hun ikke kan gripe inn for å så hjelpe Marta. Etter min oppfatning er det lettere for en leser å forstå Marta, enn hva det er for Otto å forstå henne. Det fordi dagboken som egentlig er privat blir åpen for leseren. På grunn av fortellerteknikken får vi tilgang til hennes tanker direkte, og dette medfører at alle inntrykkene blir sterkere for den som leser Martas dagbok.

---

²⁰⁶ Ibid., 93.

²⁰⁷ Ibid., 6.

Martas streben etter å bli forstått av Otto uten å bruke ord, herunder hennes dårlige samvittighet på grunn av utroskapen, blir overdrevet i romanen. Disse overdrivelsene er nødvendig for å understreke Martas psykiske tilstand. Dagboken fremkaller også leserens medfølelse. Vi skal forstå at Martas smerte er reell og ekte. En leser får derfor mer forståelse for *hvorfor* Marta er seksuelt utro mot sin ektemann. Overdrivelsene blir melodramatiske, og er et skrik om hjelp fra Martas side. Det er ingen som hører henne, for akkurat som at Marta er fanget inni seg selv, er ordene hennes fanget inni dagboken. Marta føler seg ensom og alene selv om hun har sine barn, Otto og Henrik rundt seg. Ensomheten hun kjenner på er et resultat av at ingen kjenner til smerten på *samme* måte som Marta. Derimot er det umulig for andre mennesker å anerkjenne følelsen på samme måte som henne. Som forklart i teorikapittelet kan ikke mennesker dele den samme smerten. Ettersom Otto ikke kjenner til hennes smerte, føler hun seg heller ikke seg som individ av ektemannen. På den måten blir følelsen representativ for hennes indre. Overdrivelsene som understreker Martas smerte er særlig det at hun går i en evig feber av angst, sting av smerte som aldri vil holde opp å pine, og hennes blødende smerte.

Marta skriver ned gode og dårlige minner fra fortiden i dagboken. De gode minnene er når Marta og Otto bor i et hus i skogen. På dette tidspunktet lever de et lykkelig ekteskap. Jeg vil mene at Marta kan være seg selv når de bor i naturen. Dette kan forklares med at det ikke er regler fra samfunnet eller gitte roller som hun må fylle. De vonde minnene er derimot hennes kamp i hverdagen. Kampen om at hun må leve med den dårlige samvittigheten rundt utroskapen. Disse minnene gjør det enda vanskeligere for Marta å leve, sammenlignet med tiden *før* hun var utro mot Otto. Ved å skrive ned minnene er det min oppfatning at Marta til slutt klarer å distansere seg fra de. Fortiden vil alltid være en del av henne, men de vonde minnene hindrer henne ikke i å hevde seg selv.

4.8 Oppsummering

I debutromanen løfter Undset frem behovet for både seksuell og sosial kontakt i et ekteskap. Svakheten med ekteskapet er mangelen på kommunikasjon mellom partene. De har derfor ikke et verktøy for å kunne kommunisere, de har ikke noe å snakke *med* eller *om*.

Det viser seg at dagbokromanen får frem en utvikling i Marta på tre måter. Den første forklarer at Marta forlater sitt opprinnelige syn på ekteskap der ektefellene er ett. Hun innser

at hun er adskilt fra Otto. Det interessante er Martas tolkning av hvorfor Otto ikke anerkjenner henne i første omgang. Hun mener det skyldes deres ulike sosioøkonomiske bakgrunn. Marta, Henrik og flere forskere har tidligere også argumentert for denne tolkningen. Derimot er det Ottos distansering av Marta som et annet individ som forårsaker problemer i ekteskapet. Det å mene at Otto ikke forstår henne grunnet de sosioøkonomiske bakgrunnene kan anses som skeptisisme. Marta nekter å anerkjenne adskiltheten og tar ikke fatt i det virkelige problemet. Videre etablerer Marta det Cavell har definert som ”best case” av sin ektemann. På den måten overbeviser hun seg selv at de fortsatt er ett, hun mener å vite alt om Otto.

Den andre utviklingen forklarer at Marta ser at ekteskapet trenger både seksuell, men også sosial kontakt. Gjennom samtaler med Henrik forstår Marta behovet for kommunikasjon i ekteskapet. Marta anerkjenner derfor de ekteskapelige problemene, noe som resulterer i at ”best case” med Otto bryter. Derimot etablerer hun et nytt ”best case” med Henrik, ettersom hun blir anerkjent av han. Det er nettopp denne anerkjennelse Marta søker etter hos en mann.

Den siste utviklingen forklarer at Marta innser at hun har levd som et spøkelse.²⁰⁸ Marta har aldri blitt sett og hørt av sin ektemann og derfor må hun bli seg selv, uavhengig av en mann. Hun har altså gitt opp forsøket på å utvikle seg gjennom samtale med Otto og Henrik. Det resulterer i at ”best case” med Henrik bryter, hun forstår at de ikke er ett. Marta viser sin eksistens uavhengig av andre, ut fra en tvil på ordene. Hun snakker derfor ikke dagligspråket, men preges heller av overdrevne uttrykk. Martas språk er privatspråket. De melodramatiske uttrykkene er et resultat av ønsket om å hevde sitt *cogito bevis* – jeg tenker derfor er jeg.²⁰⁹ Fortellerteknikken blir et virkemiddel for å synliggjøre Martas smerte og lidelse. Overdrivelsene blir derfor melodramatiske, som er Martas desperate forsøk på å hevde sin eksistens. Gjennom en metamorfose, utvikler Marta sin identitet, og velger å skape seg selv. Hun bryter ut av samfunnets konvensjoner og krav når hun velger å leve uten en mann. Hennes utvikling i metamorfosen gjør at Marta fremstår som den ukjente kvinnen!

Martas utvikling endrer hennes forståelse av det å være trofast. Hun går nemlig fra å være troløs til å bli trofast mot seg selv. Marta innser at hun har levd som et spøkelse, slik Emerson forklarer den menneskelige tilstanden av å ikke bruke språket. Når hun utvikler seg i

---

²⁰⁸ Se teorikapittel ”Ralph Waldo Emerson: Fortsatt en skeptiker, men ikke et konformt menneske” 21-22.

²⁰⁹ *Cogito ergo sum* som er oversatt til *jeg tenker derfor er jeg*, har i min avhandling blitt omtalt som Descartes eksistensbevis. Ved å bruke språket kan man hevde sin eksistens. Som nevnt i teorikapittelet mener Cavell at Emerson arver Descartes eksistensbevis.

metamorfosen, blir hun altså trofast mot sitt eget sinn. Marta er også trofast mot Henrik når hun avslår giftemålet. Hun elsker han ikke, og derfor kan de ikke gifte seg. Jeg mener at Marta aksepterer fortiden, men at hun likevel er en skeptiker på slutten av romanen. Hennes adskillelse fra resten av verden gjør at hun forblir en skeptiker.

5 Resepsjonen av *Den trofaste hustru*

5.1 Fra selvstendig karrierekvinne til adoptivmor: Mister Nathalie friheten?

Debutromanen *Fru Marta Oulie* har fått stor oppmerksomhet, og tar opp et tema som også blir diskutert i *Den trofaste hustru*. Temaet i begge tekstene er kjærlighet mellom mann og kvinne. I grove trekk handler romanene om det samme. Likevel har Undsets siste samtidsroman fått mye kritikk, sammenlignet med hennes første. Ifølge Borghild Krane er *Den trofaste hustru* omfangsrik og alvorlig, men "[...] når ikke opp på høyde med det allerbeste i hennes diktning."²¹⁰ Forskere har også stilt seg kritisk til dødsfallene, og at Nathalie ikke ser at hennes ektemann er utro før lenge ut i romanen. Willy Dahl har gått så langt som å mene at Undset er en dårlig kunstner.²¹¹ Et innlysende spørsmål er *hvorfor* romanen *Den trofaste hustru* har fått så mye kritikk, sammenlignet med *Fru Marta Oulie*.

Forskere har forklart at Undset tar opp tråden fra *Ida Elisabeth* når hun skrev *Den trofaste hustru*. Ifølge Bliksrud blir *Ida Elisabeth* og *Den trofaste hustru* en slags videreføring av Undsets konversjonsromaner, men uten at et religiøst budskap presenteres direkte.²¹² Hun mener Undset tar i bruk strategien som er kjent hos katolske forfattere. Den gikk ut på å vise hvordan en "[...] livsverden uten religiøse interesser blir et nedslagsfelt for troens virkelighet."²¹³ Strategien Undset bruker i begge verkene lykkes hun best med i romanen *Ida Elisabeth*, skriver Bliksrud. Hun mener også at *Den trofaste hustru* er mindre poetisk, fordi den er preget av tendens.²¹⁴ Det at Undsets siste samtidsroman anses som en tendensroman, forklarer at verket setter samfunnets problemer under debatt.

I resepsjonskapittelet av *Fru Marta Oulie* har jeg påpekt at det ikke foreligger en tydelig konsensus om plasseringen av Undsets forfatterskap. Forskere har lest Undsets verk på ulike måter. Hovedpoenget med dette resepsjonskapittelet er å vise hvordan ulike lesninger av *Den trofaste hustru* ser ut. Den eldste lesningen av romanen som det blir henvist til i dette kapittelet er fra 1965, og den siste utgitte fra 2013. De eldste analysene kritiserer Undsets verk i høyere grad, sammenlignet med de siste utgitte lesningene. Forskere går fra å kritisere

---

²¹⁰ Krane, Borghild. *Sigrid Undset. Liv og meninger*. Oslo: Gyldendal, 1970. 99.

²¹¹ Dahl, Willy. "Sigrid Undsets trofaste hustru. En romanteknisk studie over agitasjonen i et kunstverk". I: *Edda 1. Nordisk Tidsskrift for Litteraturforskning*. 1965. 59.

²¹² Bliksrud, *Sigrid Undset*, 134.

²¹³ *Ibid.*, 134.

²¹⁴ *Ibid.*, 139.

Nathalies naivitet med henblikk på Sigurds utroskap, til å heller forklare hvorfor hun ikke ser at ektemannen er utro.

5.2 Willy Dahl (1965): Sigrid Undsets trofaste hustru som tendensroman

Willy Dahl leser *Den trofaste hustru* som en tendensroman, fordi han vil generelt vise at også forfattere på politikkenes høyre side kan være tendensiøse. Her bruker han altså Undset som et eksempel for å fremme hans argument. Han forklarer en tendensroman slik: "[...] en prosafortelling der handling, personskildring og helhetsinntrykk skal virke på leserens holdning til religiøse, moralske, sosiale eller politiske spørsmål og få ham til å handle i samsvar med dikterens idéer."²¹⁵ Han mener at Undset ville vært enig i en karakteristik av hennes roman som en tendensroman.²¹⁶ *Den trofaste hustru* blir mer enn bare en ekteskapsroman. Nathalie og Sigurd befinner seg i Norge på 1930-tallet, romanen rommer politiske, men også sosiale og kristne budskap, mener Dahl. Ifølge Dahl er romanen et innlegg i en samtidig debatt.

Dahl kritiserer romanen og mener at hovedpersonen er psykologisk urimelig, og at romanens påståtte årsakssammenheng ikke er overbevisende demonstrert. Dessuten er romanen langdryg og kjedelig, mener Dahl. Han hevder også at slik dominasjon av Nathalies følelsesliv, fører til at leseren blir overveldet av hennes indre. Leseren får problemer med å danne seg et eget bilde av Nathalie: "Når en vesentlig del av tids-, steds- og personopplysninger skal meddeles leseren ved hjelp av Nathalies assosiasjonssprang, må resultatet bli at hun maser svært med seg selv."²¹⁷ Det kan se ut som at Dahl mener at Nathalies tanker kjeder leseren. Han er også kritisk til at Nathalie ikke ser at hennes ektemann er utro, når nettopp alle sanseintrykkene kommer igjennom henne. Derfor mener Dahl at Undset er en dårlig kunstner: "[...] selv en svakt begavet leser vil skjønne at Sigurd er sin kone utro – lenge, lenge før den intelligente Nathalie forstår noe."²¹⁸

5.3 Dagrun Kolberg Omholt (1967): Sigurd som Undsets talerør – hva er et menneske?

Det er tydelig at Dahl er kritisk til Undsets verk, blant annet dens fortellervinkling, hovedperson og lengde. Bare to år etter Dahls harde kritikk leser Omholt samtidsromanen i et positivt lys. Omholts masteroppgave konsentrerer seg om de forskjellige motivene i *Den*

---

²¹⁵ Dahl, "Sigrid Undsets trofaste hustru", 48.

²¹⁶ Ibid., 48.

²¹⁷ Ibid., 52.

²¹⁸ Ibid., 59.

trofaste hustru. Hun mener disse motivene kan belyse personenes utvikling, og da spesielt Nathalies. Motivene kommer til syne i samtaler om politikk, religion, kvinnesak og forholdet mellom foreldre og barn, gamle og unge, mener Omholt. I Omholts lesning blir hovedtemaet ekteskapet mellom Nathalie og Sigurd. Kjærligheten de har for hverandre viser evnen til å såre, glede og skade ekteskapet. Det er ikke før de ser hverandre som mennesker og ikke ideal, at Nathalie og Sigurd oppnår lykke, forklarer Omholt.

Omholt vektlegger to samtaler i romanen: Det er "[...] innleggene til Gerda og Sigurd, det ene i romanens begynnelse, det andre i den mest dramatiske og følelsesmettede situasjonen like før oppgjøret mellom Nathalie og Sigurd."²¹⁹ Etter Nathalies far blir gravlagt, snakker hun med søsteren, kalt Gerda. Gerda anklager den herskende samfunnsmoralen, og mener mennesker ikke forstår hvilke konsekvenser fødselsreguleringen får for vår tids terminologi, forklarer Omholt.²²⁰ Gerda mener derfor at naturens ordening som alltid har blitt sett på som ungdommelig, er blitt erstattet av menneskelig planlegging. Hun spør Nathalie: "Hvorfor skal vi betale i dyre dommer for at holde liv i unyttige og utilfredse mennesker som bare blir mindre verdifulde for samfundet for hver dag de lever."²²¹ Nathalies svar understreker at hun og søsteren deler ulike synspunkter. Nathalie mener nemlig at når forholdet mellom barn og foreldre ikke blir oppfattet som naturgitt, som religiøst bestemt, virker det inspirerende for foreldrene. Ifølge Omholt mener Nathalie at foreldre vil prøve å vinne sine barns hengivenhet.

Omholt mener at samtalen mellom Gerda og Nathalie representerer to stadier i forfatterinnens utvikling. Nathalies påstand om at foreldre må gjøre seg fortjent til barns ærbødighet, ligner på argumentasjonen til Undsets foredrag i Studentersamfunnet 1914. I 1940 har hun endret meningen og ser pessimistisk på utviklingen. Undset skriver følgende: "Barnas pietas var religiøst bestemt [...] den moralske solidaritet mellom slektleddene er blitt opphevet."²²² Omholt forklarer Undsets endring med bakgrunn i hennes katolisisme. Skildringen av Gerda og hennes synspunkter virker ifølge Omholt: "[...] tendensiøs fordi leseren ikke har fått følge hennes utvikling."²²³ Hun mener derfor at skildringen av Gerda ikke går helt naturlig inn i sammenhengen, og forvirrer leseren. Gerda avslutter samtalen med å si: "Tenk om vi aldrig

---

²¹⁹ Omholt, Dagrun Kolberg. *Sigrid Undset: Den trofaste hustru. En litterær analyse*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Oslo, 1967. 6.

²²⁰ *Ibid.*, 10.

²²¹ *Ibid.*, 11.

²²² *Ibid.*, 11.

²²³ *Ibid.*, 12.

kommer hit mere [...] Og saa har vi brukt den siste kvelden til at gaa og gjøre op dødsbo.”²²⁴ De fleste lesere vil tenke at Gerda bruker ordet ”dødsbo” fordi hennes far er død. Derimot forklarer Omholt at dette er en kommentar til utviklingsoptimismen. Gerda mener blant annet at utviklingsoptimismen har feilet, og at samfunnet vil gå under når den nye slekten overtar. Omholt hevder at den nye slekten kan ses på som en kommentar til utviklingen i Tyskland, under mellomkrigstiden. Det leder oss inn i samtalen mellom Sigurd og Asmund. Omholt mener at i denne samtalen har Undset grepet ordet gjennom Sigurd. Han sier blant annet at man må definere hva et menneske er. Undset har selv sagt det samme i hennes biografi *Catherina av Siena*, forklarer Omholt.

Ifølge Omholt avslører samtalen mellom Asmund og Sigurd, at Sigurd er opptatt av religiøse problemer. Han stiller seg også kritisk til samfunnets endringer, noe som blir synlig når han gir uttrykk for gjennomtenkte holdninger til samfunnet, mener Omholt. Det resulterer i at Sigurds rolle blir oppvurdert i romanen: ”Nå har nok Sigurd forbauset Nathalie tidligere ved å være mer reflektert enn hun trodde var naturlig for ham, men dette at han får beholde ordet så lenge og i en så avgjørende situasjon, gir synspunktene han hevder, stor vekt.”²²⁵ Omholt forklarer at samtalen kan virke som en romanteknisk avsporing. Det blir en avsporing på grunn av leseren er mer interessert i hva Sigurd skjuler for sin kone, enn å høre om hans politiske synspunkter.

Omholt leser romanen ut i fra et historisk perspektiv når hun vektlegger og forklarer samtalen mellom Asmund og Sigurd, men også samtalen med Gerda og Nathalie. I Heltofts lesning av romanen kommer ekteskapet mellom Nathalie og Sigurd tydeligere frem. Hun vektlegger barnløsheten, og deres ulike verdier som blir sentrale for å undersøke samlivet.

5.4 Bente Heltoft (1985): Reduksjonsanalyse av *Den trofaste hustru*

Heltoft leser Undsets roman ut i fra en reduksjonsanalyse, og ser særlig på motsetninger. Et eksempel er liv – død og individ – samfunn. Hun forklarer at hennes formål er ”[...] at foretage en præcis bestemmelse af forbindelsen mellem livssyn og digtning. Min teori går ud på, at de elementære forudsætninger for et digterværks struktur og symbolvirkning indgår i

---

²²⁴ Ibid., 13.

²²⁵ Ibid., 13.

digterens grundsinn på tilværelsen.²²⁶ I hennes tolkning av *Den trofaste hustru* blir forholdet mellom ”drift” og ”bevissthet” bærende. Hovedpersonen Nathalie får ifølge Heltoft bevissthetsbestemte kvaliteter. Det er et resultat av Nathalies omtanke, selvdisciplin, lojalitet, trofasthet og blant annet ansvarsfølelse.²²⁷ Sigurd og Nathalies livsformer forklarer motsetninger mellom drift og bevissthet. Sigurd utstråler blant annet ”dyrisk, fredelig sunnhet”, og han kommer fra en gård. Det understreker motsetninger mellom Nathalies moderne kjønnsrolle og Sigurds ekteskapsideal, mener Heltoft. Heltoft forklarer likevel at Nathalie og Sigurd ikke representerer vesensforskjellige livsformer. Striden står snarere om spørsmål knyttet til verdier.

Den trofaste hustru kretser rundt ekteskapet mellom Sigurd og Nathalie. Ifølge Heltoft blir motiveringen for Sigurds ekteskapsbrudd ”[...] en konstruksjon av programmatisk forklaringer.”²²⁸ Det er nemlig ikke Nathalie han er lei av, men deres samliv. Samlivet Sigurd og Nathalie praktiserer er blant annet ulik vennekrets og interesser. Erotikken er det eneste og altoverskyggende som holder dem sammen, mener Heltoft.²²⁹ Sigurd ønsker derfor noe nytt og levende, fordi hverdagen med Nathalie blir trøttende og ubetydelig. Ifølge Heltoft har Nathalies tilbedende holdning til Sigurd gjort han selvsentret.²³⁰ Det kan forklare at Sigurd er mer opptatt av å oppfylle sine egne ønsker og behov, enn å tenke på Nathalie. Den unge kvinnen Anne stimulerer derimot Sigurds lengsel etter et liv med forpliktelser. Heltoft forklarer at kvinnes ulike kjønnsroller vises frem gjennom opposisjonen mellom Nathalie og Anne. Imidlertid lengter også Nathalie etter å bære et barn, noe som betyr at hun vil endre kvinnerollen hun har og bli mor. Når Nathalie ønsker å skifte kvinnerolle, skifter hun fra en frigjort og selvstendige kvinne, til en omsorgsfull kvinne, forklarer Heltoft. Nathalie har ikke av fri vilje valgt å ikke få barn – hun og Sigurd får bare ikke etterkommere. Heltoft mener at den egentlige og uegentlige Nathalie ikke skaper noen spenning. Nathalie tar nemlig ikke valget selv om å være barnløs, rollen er da ufrivillig.

---

²²⁶ Heltoft, Bente. *Livssyn og Digtning: Strukturgrunlaget i Sigrid Undsets romaner*. Oslo: Aschehoug, 1985. 13.

²²⁷ *Ibid.*, 125.

²²⁸ *Ibid.*, 127.

²²⁹ *Ibid.*, 127.

²³⁰ *Ibid.*, 127.

Heltoft kritiserer Undset for å løse for lett opp i konfliktene ved å la Sverre, Anne og Fru Totland dø.²³¹ Hun mener også at romanen mangler spenning. Solbakken kritiserer også romanens handling, spesielt er det Nathalies tilbakevending til Sigurd som veier tyngst.

5.5 Elisabeth Solbakken (1992): Strukturalistisk lesning av *Den trofaste hustru*

Solbakken bruker modellen utviklet av Greimas også i denne lesningen. Med modellen viser hun til tre forskjellige erotiske kjærlighetsforhold. Det første prosjektet er mellom Sigurd, Nathalie og Anne. Solbakken forklarer at prosjektet viser et klassisk dilemma: En mann er fanget mellom to kvinner. Sigurd er sender, men også objekt av kvinnenens lidenskap. Forholdet til Anne svekker ikke Sigurds følelser for Nathalie – Sigurd elsker begge kvinnene. Prosjektet slutter å fungerer når Anne blir gravid: ”As Anne gets pregnant, he bitterly laments his adultery, and would ideally have remained in the marriage with Nathalie had she not demanded a divorce.”²³² Ifølge Solbakken resulterer Annes graviditet i at Nathalie tviler på sin rolle som kvinne. Graviditeten forklarer også hvorfor Nathalie gir opp sin ektemann uten en kamp. Utroskapen anses ikke som en katastrofe for Nathalie, det er heller at Sigurd skal bli far, forklarer Solbakken: ”Anne’s pregnancy closes the door on Sigurd and Nathalie’s marriage, and leaves the husband, who is also sender in the project, without any power to decide about his future.”²³³ Når Nathalie forlater Sigurd, feiler prosjektet.

Det andre prosjektet dreier seg om Sigurd og Anne, der han er subjekt og hun objekt. Anne forelsker seg i Sigurd og lyst blir her en hjelper på prosjektet, forklarer Solbakken. Derimot blir Annes religion en motstand: Hun er katolikk, og kan derfor ikke gifte seg med en tidligere skilt mann. Prosjektet feiler når Anne dør kort tid etter fødselen. Solbakken forklarer at både Sigurds mor og søster het Anne, hun mener av den grunn at Sigurd prøver å fylle et tomrom. Problemet er at elskerinnen Anne er selvstendig og frigjort: ”Neither Anne Nordgaard, Sigurd’s mother, nor Anne Gaarder needed to be ”saved”, as both women are outfitted with almost supernatural inner strength.”²³⁴ Ifølge Solbakken blir det usikkert om hvem som hjelper hvem: Er det Sigurd som hjelper Anne, eller er det han som vil bli hjulpet av henne? Solbakken presenterer derfor Sigurd som en svak og lat ektemann. Hun mener Sigurd er utro fordi han vil bli beundret og respektert av en kvinne. Når Anne forelsker seg i Sigurd føler han seg igjen som den dominerende part i forholdet. Solbakken beskriver forholdet med Anne

---

²³¹ Ibid., 127.

²³² Solbakken, *Redefining Integrity*, 172.

²³³ Ibid., 175.

²³⁴ Ibid., 177.

slik: ”[...] a radical change from Nathalie, the ever-efficient and capable wife.”²³⁵ Anne og Nathalie viser til to forskjellige kvinneideal i Sigurds øyne.

Solbakken retter det tredje erotiske kjærlighetsforholdet mot Nathalie og hennes barndomsvenn, Sverre Reistad. Forholdet blir for Nathalie en trøst der hun er subjekt, og Sverre objekt for hennes seksuelle behov. Solbakken forklarer at Nathalie fortsatt elsker Sigurd, og Sverres forsøk på å gifte seg med Nathalie bare var et eksperiment. Det er Nathalie selv som avslutter forholdet, forteller Solbakken.

Ifølge Solbakken blir reisen mot virkeligheten kjernen i *Den trofaste hustru*.²³⁶ Det handler om å realisere virkeligheten: ”[...] in other words, the realization of reality, which shows itself in human life through the virtues of constancy and stability as opposed to capriciousness.”²³⁷ Solbakken peker på at Sigurd beskriver forholdet med Anne som en drøm. Derimot går utroskapen fra å bare være en fantasi, til å bli et tydelig problem når Anne er med barn, hevder Solbakken. Hun forklarer at forholdet mellom Sverre og Nathalie også bare var en fantasi. Virkeligheten for Nathalie er et ekteskap med Sigurd. Solbakken anser Nathalies tilbakevending til Sigurd som filosofisk fornuftig. Derimot mener hun at romanen blir poetisk svekket av Nathalies beslutning. Det resulterer i at *Den trofaste hustru* blir en mindre interessant roman, sammenlignet med *Ida Elisabeth*, mener Solbakken.

Heltoft mener som nevnt at Sigurd blir selvsentrert av Nathalies forelskelse. Solbakken på sin side ser Sigurd som en svak og lat ektemann. Derimot løfter Trude Gabrielsen frem en ny forståelse av Sigurd. I hennes analyse får Sigurd en dominerende posisjon.

5.6 Trude Gabrielsen (1993): Funksjonsanalyse og karakteranalyse i *Den trofaste hustru*

Gabrielsen undersøker i hovedoppgaven fra 1993 mannskikkelsene i to av Undsets verk *Den trofaste hustru* og *Ida Elisabeth*. Hun løfter frem en ny forståelse av verkene, og forklarer at Undsets kvinnebilde ikke er absolutt.²³⁸ Gabrielsen henviser til *Et kvinnesynspunkt* og forklarer at Undset mente gifte kvinner skulle være hustru og mor, også at moderskapet var livet og ikke et arbeid. Videre peker Gabrielsen på et reisebrev fra Paris som Undset har

---

²³⁵ Ibid., 176.

²³⁶ Ibid., 192.

²³⁷ Ibid., 200.

²³⁸ Gabrielsen, Trude. *Mannskikkelser i Sigrid Undsets Den trofaste hustru og Ida Elisabeth*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Oslo. 1993. 2.

skrevet. Undset mente her at arbeidsfordelingen mellom kjønn skulle være etter biologisk årsak. Gabrielsen mener at det er et tvisyn i Undsets forfatterskap. Dette blir tydelig når Undset senere mener at det å bli mor ikke kvalifiserer til omsorgsarbeid. Gabrielsen forklarer også at flere av Undsets kvinnelige romanpersoner ikke er gift med en dominerende mann. Hun mener at Undsets mannsbilde viser seg som en konsekvens av kvinnebilde. Undset plasserer mannen som forsørgeren og familiens overhode.²³⁹ Gabrielsen mener at dette synet på mannen kommer best frem i Undsets sene samtidsromaner. Derfor setter hun søkelyset mot *Den trofaste hustru* og *Ida Elisabeth*. Hun gjennomfører en funksjonsanalyse og en karakteranalyse av mannsskikkens i romanene.

Det er gjennom hovedpersonen Nathalie at Gabrielsen analyserer Sigurds handlinger og dialoger. Ifølge Gabrielsen blir Sigurd beskrevet i tre faser, og den første fasen viser til positive beskrivelser av ektemannen. Sigurds funksjon i første del er å skape spenning, og leseren får allerede her hint om at ekteskapet begynner å slå sprekker. I denne delen opptrer Sigurd som en ”skjult” person. Gabrielsen mener likevel at han har stor betydning for utviklingen på handlingsplanet. Sigurd blir derfor beskrevet mer ”psykisk” enn ”fysisk”, og derfor opptrer han mer i ”absentia” og ikke ”in persona”, forklarer Gabrielsen. Den andre fasen forklarer utroskapen, og Sigurd er derfor ikke tilstede. Han befinner seg derimot i Nathalies tanker. Gabrielsen forklarer at selv om Sigurd ikke har den aktive posisjonen, fungerer han som: ”[...] en slags bevisstgjørende instans i Nathalies liv.”²⁴⁰ Det resulterer i at forholdet med Sverre føles uriktig for Nathalie, mener Gabrielsen. Sigurd har derfor en viss makt over henne, selv om de ikke er sammen. Den siste fasen viser til gjenforeningen mellom Nathalie og Sigurd. Ifølge Gabrielsen blir Sigurd en levende og aktiv skikkelse i den siste fasen. Leseren får ikke beskrivelser gjennom Nathalie, da fortellervinklingen har endret seg.²⁴¹

Gabrielsen skriver at: ”Gjennom dyrkelsen av Sigurd har hun påført mannen en funksjon som gjør at han langt på vei er i stand til bestemme hennes sinnstilstand.”²⁴² Han er selv klar over konens dyrkelse, og hvordan det har påvirket han. Ifølge Gabrielsen fører Nathalies dyrkelse av mannen til å gjøre henne lite selvstendig psykisk. Avslutningsvis anklager han nesten Nathalie for hennes betingelsesløse kjærlighet. Gabrielsen mener at Sigurd er drivkraften for

---

²³⁹ Ibid., 2.

²⁴⁰ Ibid., 21.

²⁴¹ Ibid., 25.

²⁴² Ibid., 24.

handlingene i romanen, blant annet er det han som står for disharmoni, konflikt og brudd på ekteskapet. Hun skriver følgende: ”Nathalies forsøk på å etablere en ny tilfredsstillende tilværelse mislykkes på grunn av mannens fortsatte innflytelse på hennes liv.”²⁴³ Gabrielsen mener åpenbart at Nathalie ikke klarer å skape et nytt liv uten Sigurd. På den måten får Sigurds ord og handlinger direkte innflytelse på romanens forløp.

Gabrielsens fokus på Sigurd skiller seg fra de andre analysene. Blikrud går vekk i fra Sigurds dominerende posisjon. Hun mener derimot at Nathalie forsvaret Sigurd, og at det resulterer negativt for handlingen.

5.7 Liv Blikrud (1997): Idehistoriske forståelse av *Den trofaste hustru*

”Historien om de to ektefellene som skilles og gjenforenes er ganske underholdene, men virker søkt og er ikke gripende”²⁴⁴ skriver Blikrud som en kort kommentar til romanen. I *Den trofaste hustru* avslører handlingsforløpet det katolske ekteskaps og familiesyn som budskap i romanen, mener Blikrud. Selv om Blikrud mener romanen ikke er gripende, forklarer hun at verket kritiserer samtidens tenkemåte ”[...] en kritikk som er blitt skremmende aktuell i vår tid.”²⁴⁵ Verket debatterer blant annet abortdebatten, der det i 1935 ble lagt frem revisjon av abortlovgivning. Ifølge Blikrud mente Undset at abort og aktiv dødshjelp ikke kunne ses uavhengig av hverandre. Når mennesker blir født er de i en utvikling som ikke kan styres. Blikrud skriver at det bare er kristendommen som kan motvirke en utvikling mot drap på uskyldige.

Ifølge Blikrud er verket sterkt apologetisk: ”[...] og – til dels – uheldig preget av det.”²⁴⁶ Hva Blikrud mener med apologetisk forstås som forsvarende. Nathalie forsvaret blant annet Sigurd, og går tilbake til sin utro ektemann. Det å ha en kvinnelig hovedrolle har derfor ikke hensikt i å utforske kjærlighetens vesen, mener Blikrud. Der Blikrud kritiserer Undsets roman, leser Myrset verket ut i fra religiøse motiver.

---

²⁴³ Ibid., 26-27.

²⁴⁴ Blikrud, *Sigrud Undset*, 139.

²⁴⁵ Ibid., 139.

²⁴⁶ Blikrud, *Natur og normer*, 276.

5.8 Haldis Myrset (1997): Religiøs forståelse av *Den trofaste hustru*

Myrset deler samtidsromanene til Undset inn i tre avgrensede deler, og mener *Den trofaste hustru* tilhører ”den forkynnende.”²⁴⁷ Hun forklarer at romanen gir presise opplysninger om katolsk tro og lære. I hennes lesning av Undsets siste samtidsroman ligger derfor hovedfokuset på religiøse motiver, slik som i hennes analyse av *Fru Marta Oulie*. Myrset forklarer romanen som en tendensroman. Dette på grunn av sitt sterke engasjement for kristendommen. Som nevnt i innledningen anser Myrset romanen og reformasjonen i Norge som et jubileum. Reformasjonen ble innført i Norge 1536, og 400 år etterpå gir Undset ut *Den trofaste hustru*. Myrset mener at dette ikke er tilfeldig. Når romanen kom ut var det uroligheter i Europa. Myrset forklarer at det var en tid med sterke meningsbrytninger. De forskjellige forfatterne som stod sammen i en felles front, var blant annet kristne, ateister, konservative og revolusjonære. Ifølge Myrset stod den katolske kirke som Undset gikk over til, i sterk motsetning til den norske statskirke.

Ifølge Myrset blir et hovedtema i romanen menneskets vandring gjennom livet: ”Både rasjonelle og irrasjonelle krefter som influerer på et menneskes adferd, kommer til uttrykk.”²⁴⁸ Myrset forklarer at Nathalie gjennomgår en utvikling som skildres i flere faser. Den første fasen er knyttet til hennes medfødte fornuft. Den andre fasen forklarer samlivet med Sigurd, og her opplever Nathalie forelskelse for første gang. Kjærligheten blir et religionssurrogat for Nathalie. Myrset skriver at kjærligheten mellom dem dabber av, noe som gjør at Nathalie må finne et annet alternativ. Det leder oss inn i den tredje fasen der Nathalie perfektionerer seg i yrkesmessig virksomhet, mener Myrset. Den fjerde fasen er Nathalies liv uten Sigurd. Når forholdet deres rakner, blir Nathalie et lett bytte for en forfører. Forføreren i dette tilfellet er Sverre som prøver å vende Nathalie mot Sigurd, mener Myrset. Likevel står fornuften og religionen sterk, og hun erkjenner sine egne feiltrinn.

Myrset forklarer Sigurds utroskap ut i fra følelsen av å ikke strekke til. Sigurd søker etter noen som setter pris på han. Hos Anne får han ikke bare en pen kvinne, men også en samtalepartner. Nathalie som er en karrierekvinne er først og fremst opptatt av det materielle, mener Myrset. Anne og Sigurd har en mer lik bakgrunn, enn Sigurd og Nathalie. En teori som Sverre lanserer er at Sigurd og Anne passer godt sammen, det kommer av at ”[...] begge har

---

²⁴⁷ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 44.

²⁴⁸ *Ibid.*, 78.

sitt utspring i det gamle bondesamfunnet.”²⁴⁹ Derimot er Anne ydmyk, hun er klar over feilgrepet hun har gjort. Hennes ydmyke og religiøse oppfatning mener Myrset ikke kan spores til bondesamfunnet.

Myrsets religiøse motiver påvirker hvordan hun forstår Nathalies ekteskap. Hun mener blant annet at Nathalie ser på ekteskapet som et sakrament. Det er nettopp en slik hellig og åndelig forståelse av ekteskapet som Hamm mener er problemet med samlivet.

5.9 Christine Hamm (2013): Melodrama med gjengiftemotiv i *Den trofaste hustru*

Hamm analyse av *Den trofaste hustru* er den siste utgitte lesning av Undsets roman. Hun påpeker at romanen stort sett har fått negative omtaler. Hamm mener at *Den trofaste hustru* gir interessante opplysninger om Undsets forståelse av forholdet mellom kjønnene, ”[...] av kjærlighetens betydning for et ekteskap samt et videre perspektiv på moderskap.”²⁵⁰ I hennes analyse bruker hun dagligspråksfilosofi for å undersøke Undsets roman.

Den trofaste hustru viser ifølge Hamm at Undset tok et oppgjør med kvinnesynet som bredte seg på 1930-tallet.²⁵¹ I romanen ser vi Nathalies utvikling fra ufrivillig barnløs kone, til selvbevisst og uavhengig adoptivmor. Nathalie velger ikke en av rollene i samfunnet: Enten den selvstendige, barnløse kvinnen, eller kvinnen som var hjemme, og stelte hus og barn. Nathalie inntre i begge kvinnerollene, forklarer Hamm. Ifølge Hamm kan *Den trofaste hustru* anses som et oppgjør med vitalistiske tekster, blant annet Tarjei Vesaas roman *Det store eplet* og *Kvinnor ropar heim*. I disse tekstene er kvinner blitt sammenlignet med dyr og fødemaskiner. Det beskriver et problematisk kvinnesyn, mener Hamm. I *Den trofaste hustru* viser Undset mulighetene for kvinner som ikke kan få barn, nemlig å bli adoptivmor. Hamm forklarer også at Undsets roman understreker og viser at kvinnekroppen er seksuell, og ikke bare en fødemaskin.

Hamm mener at det problematiske ved samlivet til Sigurd og Nathalie, er at Nathalie ser på ekteskapet som ”legemlig”. Det forstås som at ekteskapet er hellig og åndelig. Ifølge Hamm viser romanen hvordan Nathalie utvikler evnen til kjærlighet, til det å se andre utenfor bildet

---

²⁴⁹ Ibid., 77.

²⁵⁰ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 227.

²⁵¹ Ibid., 227-228.

hun selv har laget av dem.²⁵² Nathalie lager seg altså bilder av mennesker, inkludert hennes ektemann. Det blir forstått som at Nathalie lager seg en forestilling av andre mennesker, som de må leve opp til. Det er ikke før hun løsriver seg fra det bildet, at hun kan være en av to i et forhold, mener Hamm. Når Nathalie forstår nødvendigheten av å være adskilt fra andre, gir det henne muligheten til å se barns personlighet og behov.²⁵³ Utviklingen i Nathalie blir synlig når hun og Sigurd snakker ut om forholdet etter fire år med avstand. Ifølge Hamm snakker Sigurd og Nathalie ut om fortiden, fordi de nå vet at de ikke hadde samme opplevelse av ekteskapet. Når Nathalie foreslår at de skal bli sammen igjen, er hun bevisst på sin adskillelse fra andre mennesker. Hun har nektet for utroskapen og hun ikke ville innse at hennes ektemann var utro, mener Hamm. Når Nathalie får vite om utroskapen, blir Sigurds kropp adskilt fra henne. Samtalen mellom Sigurd og Nathalie forklarer Hamm som en tydelig samtale. Så tydelig at Nathalie ikke lenger kan klamre seg til det tidligere bilde av ekteskapet.

Solbakken og Hamm har lik forståelse av hvorfor Nathalie gir opp Sigurd uten kamp: Det kommer av Annes graviditet. Nathalie kan ikke fungere som en reproduksjonsmaskin, og kan heller ikke definere seg gjennom Sigurd. Hamm henviser til scenen hvor Nathalie vasker seg selv, etter at Sigurd har fortalt om barnet. Vaskingen blir forstått som Nathalies usikkerhet på sin egen kroppslige identitet: ”[...] hun er blitt skitnet til, kjønnnet er urent og diffust.”²⁵⁴ Ifølge Hamm får Nathalie et nytt syn på sin egen kropp gjennom møtene med Sverre. Hun aksepterer sin kropp som seksuell når hun innleder et forhold med sin tidligere barndomsvenn. Nathalie elsker nemlig ikke Sverre, og derfor baserer forholdet seg utelukkende på det fysiske. Det at kroppen er seksuell, ”[...] tvinger på henne et realistisk blick på seg selv.”²⁵⁵ Ifølge Hamm klarer Nathalie nå å se mannen utenfra, han er en annen og de er adskilt. Hamm og Myrset har lik forståelse av Sverres hensikt med Nathalie. De mener at han elsker henne. Selv om forholdet med Sverre resulterer i at Nathalie oppfatter sin kropp som seksuell, utvikler hun en større tvil, forklarer Hamm. Sverre forstår ikke Nathalie, og hvis ikke denne mannen som hun har vokst opp med forstår, hvem kan da forstå? Dette understreker at Nathalie vil bli forstått uten å bruke språket.²⁵⁶

---

²⁵² Ibid., 229.

²⁵³ Ibid., 229.

²⁵⁴ Ibid., 234.

²⁵⁵ Ibid., 235.

²⁵⁶ Ibid., 235.

Det interessante med Hamms lesning av *Den trofaste hustru* er hennes tolkning av Nathalies utvikling. Hun henter inn Cavells filmsjangerer og mener romanen kan leses i lys av melodrama med gjengiftmotiv.²⁵⁷ Hamm forklarer at selv om Nathalie finner tilbake til Sigurd igjen, er hun fortsatt ukjent for ektemannen. Leseren er derfor i tvil om Sigurd vet at Nathalie er en annen, hevder Hamm. Nathalie både godtar og nekter for Sigurds mangler; han strekker ikke til både økonomisk, moralsk og kroppslig.²⁵⁸ Hun ønsker likevel å leve i samme hus som Sigurd. Hamm skriver at Nathalie nekter for Sigurds mangler "[...] ved at hun velger ensomhet og isolasjon når hun knytter sin eksistensbekreftelse til sin ensomme streben etter moralsk perfektion."²⁵⁹ Romanen viser derfor ikke en lykkelig slutt, Nathalie og Sigurd forblir ukjent for hverandre. Ifølge Hamm blir ikke Nathalie gjengiftet med Sigurd på grunn av barnas skyld, men av Nathalies ensomme valg.

5.10 Oppsummering

De nevnte lesningene av romanen viser til ulike tematikker. Dette forklarer at forskere har lest og forstått Undsets roman svært ulikt. Forskere har brukt reduksjonsanalyse, funksjonsanalyse, dagligspråksfilosofi, og karakteranalyse for å tolke *Den trofaste hustru*. Lesningene har vektlagt ulike momenter i romanen, blant annet leser Myrset verket ut i fra religion. Heltoft derimot mener Undset at tok et oppgjør med kvinnesynet på 1930-tallet, og at kvinner ikke anså sin kropp som seksuell. Likhetstrekk mellom lesningene er at de beskriver romanen som en tendensroman: Undsets tar et oppgjør med en rekke utfordringer som det norske samfunnet stod overfor i mellomkrigstiden. I tillegg kretser romanen rundt ekteskapet mellom Nathalie og Sigurd. Med tanke på at romanen tar for seg en rekke motiver, kan nettopp dette forklare hvorfor romanen har blitt kritisert og fått lite oppmerksomhet. Romanen blir av den grunn vanskelig å forstå, ettersom den rommer flere temaer og problematikker. Forskere kan ha kritisert Undsets roman, istedenfor å forsøke å forstå verket. Romanen har blitt kritisert for å være for lang, at dødsfallene er ubeleilige, og motivene som skjuler seg bak dialoger kommer for svakt frem. Det er blant annet katolisisme, som bare har blitt forklart gjennom Anne. Myrset mener derimot at romanen er preget av religiøse motiver. Hun forklarer blant annet at Sigurd kommer i kontakt med sin religiøse side gjennom Anne.

Heltoft, Hamm, Myrset og Solbakken diskuterer seksualiteten i *Den trofaste hustru*.

---

²⁵⁷ Ibid., 237.

²⁵⁸ Ibid., 239.

²⁵⁹ Ibid., 239.

Hamm forklarer at Undset prøver å løfte frem et problematisk kvinnesyn. I dette kvinnesynet ble kvinner sett på som fødemaskiner eller sammenlignet med dyr. Seksualiteten blir tatt opp på et nytt nivå i denne romanen. En kvinne kan nemlig være seksuelt aktiv uten å få barn. Selv om Nathalies forståelse av barn blir et bindeledd for kjærligheten, oppdager hun sin egen kropp og dens begjær. Hamm forklarer at gjennom Nathalies erotiske møter med Sverre, oppdager hun nettopp dette. Kroppen er derfor ikke bare en fødemaskin. Jeg vil i min analyse forklare at det erotiske forholdet med Sverre ikke bare kan anses som positivt. Heltoft følger opp dette og mener at Sverre viser frem erotikkens negative side.

Som tidligere nevnt har Dahl kalt Undset for en dårlig kunstner, som er et resultat av Nathalies naivitet rundt utroskapen. Dahl forklarer at enhver leser vil forstå at Sigurd er utro. Hamm tar fatt i Dahls kritikk, og mener derimot at Nathalie ikke *vil* innse at hennes ektemann er utro. Nathalie nekter for at hun er adskilt fra Sigurd. Når Sigurd forteller om utroskapen brytes nemlig Nathalies forståelse av at de er ett. Der Dahl mener at hvem som helst vil forstå at Sigurd er utro, mener jeg at Nathalies naivitet blir et virkemiddel. Det blir et virkemiddel fordi det understreker Nathalies trofasthet. Trofastheten skinner igjennom når hun ikke mistenker Sigurd for å ha vært utro.

Sigurd har blitt diskutert og forstått på ulikt vis. Et likhetstrekk for de overnevnte lesningene er vektleggingen av Sigurds selvsentring. Ifølge Heltoft kommer Sigurds selvsentring som et resultat av Nathalies ”forgudelse” av han.²⁶⁰ Myrset går vekk i fra denne tolkningen. Hun forklarer Sigurds oppførsel ut i fra følelsen av å ikke strekke til, og at han derfor søker etter noen som setter pris på han. Jeg mener det foreligger kommunikasjonsproblemer i forholdet. Nathalie er med andre ord ikke den eneste av dem som undervurderer samtalen. Sigurd forteller ikke om sine ønsker og behov, blant annet vil han være familiens forsørger. Gabrielsen mener at Nathalies dyrkelse av Sigurd påvirker henne til å bli lite selvstendig psykisk. Sigurd blir den dominerende i Gabrielsens analyse. Derimot mener Solbakken at Sigurd er lat og ikke tar ansvar for sine egne handlinger. Alt blir overlatt til Nathalie, og det er ikke før hun forlater han at Sigurd tar ansvar. Han må nemlig forsørge sin datter, ettersom elskeren Anne dør. Ifølge Myrset tror Sigurd at Nathalie vil tilgi utroskapen, det blir tydelig at han undervurderer sin kone. Hvordan man velger å forklare Sigurd, vil ha konsekvenser for

---

²⁶⁰ Heltoft, *Livssyn og Digtning*, 127.

forståelsen av Nathalie. Dersom Nathalie virkelig blir lite selvstendig overtar Sigurd, og det kan tolkes slik at hun blir definert igjennom han.

Min lesning vil i første omgang kretse rundt mangelen på kommunikasjon mellom Nathalie og Sigurd. Hamm leser romanen ut i fra dagligspråksfilosofi, og forklarer at det foreligger melodrama med gjengiftmotiv. Hun vektlegger moderskapet, og forklarer Nathalies gjengifting med Sigurd som et resultat av Nathalies ensomme valg. Jeg vil også hente inspirasjon hos dagligspråksfilosofi, og særlig Cavells beskrivelser av filmsjangrene. Jeg vil argumentere for at partene blir sammen igjen på grunn av kjærlighet: Nathalie og Sigurd elsker fortsatt hverandre. Det foreligger derfor tydelig gjengiftmotiv, men jeg vil også hente inn Cavells andre filmsjanger ”den ukjente kvinnens melodrama”. Sigurd har en dominerende posisjon, men denne dominansen er likevel ikke så sterk at Nathalie utvikler seg gjennom han. Det kommer av de fire årene de har vært fra hverandre, og Nathalies forsøk på å definere seg selv. Nathalie oppsøker Sigurd av fri vilje og gjengiftingen er hennes ønske der hun tar initiativ. Der Hamm mener at romanen ikke forklarer en lykkelig slutt, vil jeg argumentere for at Nathalie og Sigurd blir lykkelig. De er ikke ukjent for hverandre, det er faktisk nå som de bruker språket at partene kjenner hverandre fullstendig.

6 *Den trofaste hustru*: Fra illusjonen om et ekteskap til virkelighet

Den trofaste hustru (1936) er Undsets siste samtidsroman. Romanen har blitt lest av flere forskere som en tendensroman, ettersom den setter datidens problemer under debatt. Ifølge Myrset blir romanen som en tendensroman hevet over tvil, når både politiske, moralske og sosiale spørsmål blir tatt opp i Undsets verk.²⁶¹ *Den trofaste hustru* ble utgitt i et urolig år, både i Norge og Europa. Vi befinner oss i mellomkrigstiden, og noen av dialogene mellom aktørene tydeliggjør at romanen kan anses som politisk. Romanen har også et sterkt engasjement for kristendommen, og er blitt lest i lys av Undsets omvending til katolisisme i 1924. Det at romanen tar opp flere ulike motiver, resulterer i at *Den trofaste hustru* er et utfordrende verk. Det tydeligste motivet i romanen er likevel ekteskapet mellom Nathalie og Sigurd. Undset skriver frem et barnløst ektepar i *Den trofaste hustru*. Etter å ha vært gift i 16 år er Sigurd utro mot sin kone. Han innleder et forhold med en ung kvinne som heter Anne Randine. Utroskapen fører til graviditet noe som forårsaker at Nathalie ønsker skilsmisse. Kort tid etter fødselen dør Anne, derfor oppsøker Nathalie sin tidligere ektemann. Romanen slutter med en gjenforening mellom Nathalie og Sigurd.

Forskere har kritisert romanens avslutning. Solbakken mener blant annet at Nathalies tilbakevending til Sigurd svekker plottet i romanen.²⁶² Hun forklarer at romanen oppfattes som dårlig på grunn av Nathalies beslutning. Jeg mener derimot at tilbakevendingen til Nathalie viser at hun fortsatt elsker Sigurd. Utroskapen til Sigurd blir i min analyse forstått som en årsak til den manglende kommunikasjonen i ekteskapet. Ekteskapet slår derfor sprekker på grunn av Nathalies undervurdering av samtale, og Sigurds vanskeligheter med å sette ord på følelser. Dagligspråksfilosofi skal også i denne analysen hjelpe til for å undersøke samtalen mellom ektefellene. Ettersom partene går tilbake til hverandre *igjen*, kan verket leses i lys av Cavells filmsjanger ”gjengiftekomedie”. Cavell forklarer sjangeren som en arvtaker etter Shakespeares romantiske komedier.²⁶³ Filmsjangeren har ikke sin fulle hensikt i å få publikum til å le. Sjangeren resulterer heller i en kjærlighetsintrige. Jeg argumenterer for at *Den trofaste hustru* ikke er en fullstendig ”gjengiftekomedie”. Undsets roman inneholder noen elementer fra Cavells andre filmsjanger ”den ukjente kvinnens melodrama”. Nathalie utvikler seg nemlig uavhengig av Sigurd. Både tittelen på romanen og Nathalies skikkelse viser oss at ordet ”trofast” er viktig. I analysen vil jeg undersøke hvordan Nathalies forståelse

---

²⁶¹ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 46.

²⁶² Solbakken, *Redefining Integrity*, 200.

²⁶³ Cavell, *Pursuits of Happiness*, 3.

av å være trofast i ekteskapet endrer seg i løpet av romanen.

Romanen har et stort persongalleri, men de viktigste personene er Nathalie, hennes ektemann Sigurd, Sverre og Anne. *Den trofaste hustru* er en autoral fortelling med sterk personal fremstilling av Nathalie, og hennes syn på verden. Hun blir dermed hovedpersonen i verket, og leseren følger historien gjennom henne. Ifølge Myrset er fokaliseringen intern når det kommer til Nathalie, ettersom leseren har tilgang til hennes tanker.²⁶⁴ Gjennom samtaler og diskusjoner mellom romanens hovedpersoner får leseren innsyn i tilbakeblikk, beskrivelser og vurderinger av nåtiden i Nathalies tankeverden. Myrset mener at vurderingene og tilbakeblikkene av nåtiden er preget av essayets form: ”[...] og er subjektive, noe som styrker verkets karakter av tendensroman.”²⁶⁵

Romanen er delt opp i tre forskjellige deler. Første del av romanen, som også er den lengste, handler om ekteskapet til Nathalie og Sigurd. Ekteskapet begynner å slå sprekker, og til slutt forteller Sigurd om utroskapen. Nathalie får høre om Sigurds forhold til Anne, og at hun er med barn. Det resulterer i at Nathalie ønsker skilsmisse. Ekteskapet mellom Sigurd og Nathalie tar derfor slutt. Første del blir avsluttet med at Anne oppsøker Nathalie. Anne forteller henne at hun ikke kan gifte seg med Sigurd, av religiøse grunner. Hun er nemlig katolikk og kan derfor ikke gifte seg med en tidligere skilt mann. Anne forsikrer også Nathalie om at hun ikke skal oppsøke Sigurd igjen.

I andre delen av romanen får leseren vite om forholdet mellom Nathalie og Sverre. Hun elsker ikke Sverre og Sigurd er alt hun tenker på. Ettersom Nathalie ønsker skilsmisse er Sigurd utelatt fra andre del i romanen. Leseren får bare høre om Sigurd gjennom Nathalies tanker. Hennes kollega Alfild Totland føder sønnen Knut. Etter fødselen får Totland tuberkulose, og sykdommen medfører at Totland senere dør. Andre del av romanen blir avsluttet med at Anne dør. Nathalie bryter også forholdet med Sverre.

Tredje og siste del av romanen beskriver Nathalie som adoptivmor for Fru Totlands sønn, Knut, ettersom hun døde av sykdommen. Nathalie og Sigurd møtes igjen, og Sigurd har tatt over ansvaret for sin datter. Datteren er oppkalt etter sin mor, Anne. Etter fire års separasjon blir Nathalie og Sigurd gjenforent. De flytter til landsbygden hvor de lever sammen med

---

²⁶⁴ Ibid., 47.

²⁶⁵ Ibid., 47.

barna. Leseren får ikke formidlet hendelsene personale gjennom Nathalie, men av den autorale fortelleren. Sigurd blir en aktiv og levende skikkelse som snakker mye.²⁶⁶ Nathalie og Sigurd deler derfor synsvinkelen mot slutten av romanen.

6.1 Nathalies forståelse av ekteskapet i utvikling

”Og for henne var det hellige i livet det at Sigurd og hun elsket hverandre”²⁶⁷, tenkte Nathalie. For Nathalie betyr Sigurd alt, og det hun manglet fikk hun når Sigurd ble en del av hennes liv. Hun mener at ”[...] først da hun fikk Sigurd hadde hun lært at smile ordentlig.”²⁶⁸ Nathalie gir uttrykk for at Sigurd utfyller henne, og den viktigste personen i hennes liv er ektemannen. Nathalies forståelse av ekteskapet er altså at de er *ett*. De vet alt om hverandre, hvilket innebærer at de kjenner hverandres indre uten å måtte bruke språket. Hennes beskrivelser av ekteskapet som legemlig og hellig, understreker også at ekteskapet ikke kan brytes. Myrset følger opp dette og forklarer at Nathalie ser på ekteskapet som et sakrament.²⁶⁹ Det er åpenbart at Nathalie beundrer sin ektemann, men hun er likevel klar over hans mangler og feil: ”Hun hadde for eksempel alltid vært paa det rene med at Sigurd var ikke det som folk mener med et intelligent menneske.”²⁷⁰ Nathalie mener at Sigurd mangler selvtillit, noe som resulterer i at hans meninger blir uskarpe eller uforståelige. Til tross for Sigurds feil og mangler, elsker hun sin ektemann. Nathalie anerkjenner derfor at Sigurd ikke er perfekt. Hun perfeksjonerer derimot ekteskapet.

Ifølge Hamm kretser ”Nathalies tanker rundt mannen og hjemmet som om de er klistret fast til dette, hun ser ikke ut til å ha en eksistens uavhengig av sitt ekteskap.”²⁷¹ Nathalie er derimot ikke økonomisk avhengig av Sigurd. Hun jobber i firmaet ”Hytter og Hus”, og er selve lederen. Ifølge Solbakken blir firmaet en metafor for dominans, ettersom kvinnelige og mannlige elementer blir tvinnert sammen.²⁷² Det er nemlig en kvinne som har et mannsyrke, men navnet på firmaet er lånt fra den hjemlige sfæren. Nathalie lever derfor opp til idealbildet av den moderne og frigjorte kvinnen. Derimot er denne rollen ufrivillig. Barnløsheten er årsaken til at hun har en ledende stilling i firmaet: ”Hvis de bare hadde hatt barn skulde hun gjerne ha gitt opp sin stilling og brukt saa godt hun kunde al sin arbeidsevne paa at forvalte

---

²⁶⁶ Gabrielsen, *Mannsskikkelser*, 22.

²⁶⁷ Undset, *Den trofaste hustru*, 17.

²⁶⁸ *Ibid.*, 51.

²⁶⁹ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 55.

²⁷⁰ Undset, *Den trofaste hustru*, 71.

²⁷¹ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 230.

²⁷² Solbakken, *Redefining Integrity*, 164.

hvad Sigurd kunde fortjene.”²⁷³ Fordi de ikke har barn mener Nathalie at kjærlighet mellom dem blir det eneste bindeleddet.

Nathalie viser til gjentatte tilbakeblikk til tiden da forholdet var nytt og lidenskapsfullt. Det blir tydelig at Nathalie prøver å holde fast på fortiden: ”Ja det var godt, og hun vilde ikke være dum, men bare tenke paa at nu i den aller siste tiden igjen hadde det vært mellom dem som i gamle dager.”²⁷⁴ Nathalie erkjenner at hun ønsker forholdet kunne være slik det var før. Hun forstår altså at ekteskapet mangler noe, og tror det er barnløsheten som forårsaker problemet. Nathalie forklarer blant annet at Sigurd har en ukjent side som hun ikke kjenner til. Hun tenker den ukjente siden er et resultat av at de lever sitt liv hver for seg, blant annet reiser ikke paret på ferie sammen. Derfor ville et barn ha knyttet dem nærmere sammen: ”Skjønt, hvor der er barn lærte sikkert en normalt begavet kone det meste som et menneske kan faa vite om et annet, av at se den maaten manden reagerer overfor sine egne unger paa.”²⁷⁵ Dersom de hadde hatt barn ville Nathalie sluttet i sitt arbeid og levd på Sigurd. På den måten ville hun vært oppslukt i barna, ektemannen og hjemmet.

Nathalie merker også at ekteskapet ikke er like spennende lenger: ”Det var jo ingen nytte til, ikke at ville indrømme det – de siste aarene hadde bragt enslags slapphet eller hvad hun skulde kalle det. Det var vel naturlig, saa længe som de hadde vært gift nu.”²⁷⁶ Det er tydelig at Nathalie erkjenner problemene som begynner å arte seg i ekteskapet. Derimot anerkjenner hun ikke konfliktene, og de bekymrede følelsene. Nathalie ønsker å holde fast på tanken om at hun og Sigurd er ett i ekteskapet. Derfor forteller hun ikke om hva hun føler, en eventuell samtale kan nemlig vise at de er adskilt: ”Og hun visste at han visste om henne paa den samme maaten – han saa og han sanset hvad som gjorde henne glad eller uglad.”²⁷⁷ Nathalie befinner seg altså i en tvilende situasjon, der hun har vanskeligheter med å se sin eksistens adskilt fra Sigurd. Det at Nathalie ikke anerkjenner de ekteskapelige problemene gjør at hun blir en skeptiker. Som nevnt i teorikapittelet beskriver Cavell passiv skeptisisme. Det forklarer et tilfelle der individet tviler, men velger å ikke bruke verbalspråket. Individet forholder seg derfor taus. Ofte er det kvinnen som utvikler passiv skeptisisme. Dette viser seg ved at kvinnen tviler på at den viten hun har kan bli erkjent av en mann. Nathalie blir dermed

---

²⁷³ Undset, *Den trofaste hustru*, 69.

²⁷⁴ *Ibid.*, 72.

²⁷⁵ *Ibid.*, 70.

²⁷⁶ *Ibid.*, 71.

²⁷⁷ *Ibid.*, 72.

en passiv skeptiker, og dette blir tydelig ved at hun velger å ikke fortelle om problemene til Sigurd. Hos Sigurd søker Nathalie anerkjennelse, og hun ønsker å bli forstått uten å bruke verbalspråket. For å overbevise seg selv om at de fortsatt er ett, etablerer hun det Cavell definerer som ”best case.”²⁷⁸ Nathalie mener å forstå Sigurd uten å ta del i hverdagslige uttrykk, noe som blir understreket i det overnevnte utsagnet. Der Nathalie tror at barnløsheten er forklaringen på hvorfor ekteskapet rakner, er derimot realiteten at ekteparet ikke bruker verbalspråket.

Nathalie etablerer et privatspråk som et resultat av hennes passive skeptisisme. Det kommer av hennes illusjon av ekteskapet, og hun aviser språket som delt. Nathalie kunne ha fortalt om sine følelser, men velger å holde de skjult og utilgjengelig for både Sigurd, og resten av verden. Fortellervinklingen bekrefter hennes syn på seg selv, med et språk som er utilgjengelig for andre. Det er bare Nathalie som kjenner til hennes privatspråk. Som nevnt tidligere mener Hamm at Nathalie kretser rundt seg selv, og sin ektemann. Jeg mener leseren av den grunn blir innesperret i Nathalies tanker. Cavell forklarer privatspråket som et fantasispråk.²⁷⁹ I dette tilfellet er det et fantasispråk, fordi Nathalie mener å forstå Sigurd uten å snakke med han.

6.1.1 Nathalie og Sigurd: Et ekteskap uten samtale

”Han kunde ikke fordrage at uttale sig om noe som han ikke skjønte sig paa – og han visste selv godt naar han ikke skjønte en ting [...] Forresten var han ikke glad i at snakke – endda han godt kunde like at sitte og smaaprøte paa tommands haand, eller noen faa sammen.”²⁸⁰

Nathalies beskrivelser av ektemannen gir uttrykk for at Sigurd er en mann av få ord. Utsagnet understreker at partene snakker lite med hverandre. Samtalene mellom Nathalie og Sigurd kretser også rundt det materialistiske, og uvesentlige. Det blir tydelig når Nathalie gir flere beskrivelser av både sitt eget og Sigurds ytre. Nathalie beskriver blant annet utseendet sitt som ungt når hun betrakter speilbildet av seg selv: ”I det sterke lyset inne paa badeværelset studerte hun sit utseende med uvanlig opmerksomhet.”²⁸¹ Partene snakker altså ikke om følelser, og Nathalie gjør ingenting for å bli kjent med den ”ukjente siden” som hun mener Sigurd har.

---

²⁷⁸ Cavell, *The Claim of Reason*, 432.

²⁷⁹ Ibid., 351.

²⁸⁰ Undset, *Den trofaste hustru*, 71.

²⁸¹ Ibid., 27.

I teorikapittelet forklarer Cavell at et ekteskap er basert på det sosiale og det seksuelle. Dersom et av tilfellene mangler eller dominerer overfor det andre, kan det ikke etter Cavells forståelse bli sett på som et ekteskap. I ekteskapet til Nathalie og Sigurd er det samtalen som mangler. Nathalie bruker ikke språket, fordi hun mener å vite alt om Sigurd. Når Nathalie merker at hennes ektemann skjuler noe, ønsker hun at Sigurd forteller om det selv: ”Men naar han ikke sa noe vilde ikke hun spørre. Som oftest fortalte han henne det bakefter.”²⁸² Nathalie er derfor vant med at Sigurd forteller om problemer i ettertid. Når han da ikke bruker språket, oppfatter Nathalie det slik at alt er fint mellom dem og at de er ett.

Et innlysende problem i forholdet mellom Nathalie og Sigurd, er at Nathalie ikke anser kommunikasjon som viktig: ”I Bibelen kalles det at to mennesker ”kjenner” hverandre, naar de er gifte. Det var saant vakkert uttryk – og saa godt. Naar en mand og en kvinne kjenner hverandre saan at de forstaar hverandre, saa meget som trænges mellem to mennesker, uten alle de ordene som mest fører til misforstaaelser, da er det godt.”²⁸³ Det er tydelig at Nathalie undervurderer samtalen i ekteskapet. Ifølge Hamm er undervurderingen av språket et resultat av Nathalies barndom.²⁸⁴ Nathalies foreldre ”[...] trettet fra morgen til kveld, det var aldri en dag uten at de at de to diskuterte.”²⁸⁵ Til tross for at foreldrene kranglet og diskuterte holdt de sammen. Det å ikke kommunisere om følelser og ekteskapelige problemer blir hos Nathalie et tegn på at partene forstår hverandre.

I *Contesting Tears* referer Cavell til skapelsesberetnelsen i bibelen. Han forklarer at etter syndefallet ser kvinnen og mannen hverandre som nakne og kjønnet ”[...] the eyes of them both were opened, and they knew” (that they were naked); only together is knowledge possessed.”²⁸⁶ Mannen og kvinnen blir altså adskilt fra hverandre, og erkjenner med det at de ikke er ett. Derfor må de gjennom samtale finne tilbake til hverandre. På den måten kan de gifte seg igjen og bli ”ett kjød”. Det viktige hos Cavell er at partene må forstå og aksepterer at de er adskilt. Det er nettopp adskiltheten Nathalie ikke anerkjenner. I teorikapittelet har jeg forklart at utfordringen i et ekteskap er at ektefellene må anerkjenne at de er to. Det er menneskekroppen som gjør at Nathalie og Sigurd er adskilt. Dersom hun skal være ett med Sigurd, må hun forstå at de er to forskjellige individer.

---

²⁸² Ibid., 30.

²⁸³ Ibid., 72.

²⁸⁴ Hamm, *Foreldre i det modern*, 232.

²⁸⁵ Ibid., 232.

²⁸⁶ Cavell, *Contesting tears*, 21.

I teorikapittelet har jeg henvist til Miltons teori, som går ut på at ekteskapet skal være basert på en likestilt samtale ”a meet and happy conversation.”²⁸⁷ Når leseren møter Sigurd og Nathalie blir det tydelig at Sigurd er den som dominerer samtalen. I en samtale mellom ekteparet forklarer Sigurd at Nathalie er akkurat som dronning Victoria: ”Var det ikke dronning Victoria som sa bestandig, det morer os ikke? – Du ser ut akkurat som henne.”²⁸⁸ I denne scenen prøver Sigurd å overtale sin kone om at hun ikke vil hygge seg i et besøk. Sigurd vil ikke ha med Nathalie fordi han skal møte sin elsker, Anne. Han overbeviser så Nathalie om at hun ikke vil like seg der: ”Det var sandt at hun hadde ikke saa lett for at bli kjendt med folk – Sigurd hadde rett i det at hun var kanskje litt saan retirée.”²⁸⁹ Ifølge Gabrielsen er Sigurds hensikt å karakterisere sin kone, noe som blir tydelig i utsagnet.²⁹⁰ Sigurd mener også at Nathalie er vanskelig: ”Aa -. Jeg er da ikke saa vanskelig vel?” ”Du jo?” Han lo litt.²⁹¹ Som nevnt ovenfor er Nathalie vant med at Sigurd forteller om uroligheter og hendelser i ettertid. Det understreker at Sigurd dominerer samtalen. Sigurd styrer kommunikasjonen mellom dem, og Nathalie forholder seg taus.

Slik vi har sett i teorikapittelet krever en skeptiker at smerte må uttrykkes verbalt.²⁹² Hvis smerten ikke blir uttrykket gjennom språket, blir følelsen fremmed for oss. Vi vet ikke at den eksisterer, men mennesker kan bruke kroppsspråket for å vise følelser. For Nathalie er både Sigurds smerte, og urolighet overfor utroskapen fremmed for henne. Hun leser så Sigurds kroppsspråk, og ser at han endrer oppførsel. Nathalie legger merke til at Sigurd sover dårlig om nettene, hun spør så om han har vært hos doktoren. For Nathalie blir det et irritasjonsmoment at Sigurd ikke forteller hva som plager han: ”Herregud, hvad er det som feiler ham da, kan han ikke si det. – Saa skrudde hun ned veken og blaaste ut lampen.”²⁹³ Det at Nathalie ikke spør Sigurd hva som er galt, kan i hennes øyne bekrefte at de ikke er ett. Nathalie spør til slutt sin ektemann: ”Jeg undres,” sa Nathalie, ”om jeg ikke egentlig burde forlange at du sa mig, hvad det kommer av at du har vært saa – besynderlig. Helt siden ivaares.”²⁹⁴ Sigurd klarer ikke å fortelle om utroskapen. I stedet forteller Sigurd at de er så forskjellige, og mener at de har ulike verdier. Han gir ikke Nathalie en forklaring på hva som egentlig plager han, og det merker Nathalie.

---

²⁸⁷ Ibid., 5.

²⁸⁸ Undset, *Den trofaste hustru*, 12.

²⁸⁹ Ibid., 15.

²⁹⁰ Gabrielsen, *Mannsskikkelser i Sigrid Undsets*, 23.

²⁹¹ Undset, *Den trofaste hustru*, 12.

²⁹² Cavell, *Must we mean what we say?*, 254.

²⁹³ Undset, *Den trofaste hustru*, 118.

²⁹⁴ Ibid., 119.

Det seksuelle dominerer over det sosiale i ekteskapet til Sigurd og Nathalie. Partene kjenner derfor hverandres kropp bedre, enn det de måtte føle og tenke. Derfor vurderer Nathalie å bruke det erotiske for å få vite hva som plager Sigurd: ”Hvis jeg bare var litt lurere, tenkte hun oprørt, saa skulde jeg vel benytte mig av det at vi deler et fælles, egteskapelig soveværelse for en gangs skyld.”²⁹⁵ Nathalie ombestemmer seg, og erkjenner at Sigurd har vært utro: ”[...] han hadde vært borte i ett eller annet, og det var en annen kvinne.”²⁹⁶ På dette tidspunktet spør ikke Nathalie sin ektemann ut om utroskapen. Det vil ytterligere gå mot hennes forståelse av ekteskapet som *ett*. Samtidig har ikke Nathalie et språk å rette mot Sigurd, ettersom deres samtaler bare har kretset rundt det uvesentlige og materialistiske. Det kan tenkes at Nathalie av den grunn ikke vet hvordan hun bruker språket i alvorlige situasjoner.

Nathalies undervurdering av språket påvirker hennes forståelse av å være trofast i ekteskapet. Hun mener at så lenge hun er seksuelt trofast, er det nok. Derimot innbefatter trofastbegrepet også verbalspråket. Det å være trofast i et ekteskap går utpå å anerkjenne at man er adskilt. Av den grunn må man bruke språket for å kjenne til hverandres følelser. Når hun ikke anerkjenner de ekteskapelige problemene er hun troløs mot seg selv, men også mot Sigurd. Begge befinner seg i et ekteskap der de er fremmed for hverandre. Det interessante er at Nathalie ikke kjenner sin ektemann som hun mener å være trofast mot. Hun kjenner nemlig ikke til Sigurds indre, hva han tenker og føler.

Det blir tydelig at paret mangler sosial kontakt når Sigurds bror, Asmund, kommenterer at Nathalie burde snakke med sin ektemann. De ekteskapelige problemene er altså synlig for andre aktører i romanen. Problemet er at ekteparet ikke deler et verbalt språk. Nathalie klarer ikke å svare Asmund, men tenker heller at: ”Sigurd og jeg skal nok klare os selv, det behøver ingen andre at lægge sig bort i [...] men hun følte, saa sorgen og harmen klemte omkring strupen hennes, at det var ikke saan mer.”²⁹⁷ Sorgen som klemmer seg rundt strupen kan knyttes opp til melodrama.²⁹⁸ Det gir uttrykk for en overdrivelse, og Nathalie klarer ikke å

---

²⁹⁵ Ibid., 121.

²⁹⁶ Ibid., 124.

²⁹⁷ Ibid., 142.

²⁹⁸ Moi, *Ibsens modernisme*, overs. Øye, 387. I Mois artikkel ”Å miste troen på språket: Fantasier om fullkommen kommunikasjon i Rosmersholm” knytter hun verbene *svælte* og *kvæle* opp til den melodramatiske trangten til å ”uttrykke alt”. Det er et tilfelle der man ønsker å snakke, men klarer ikke å bruke verbalspråket. Derfor tyr man til overdrevne og kroppslige uttrykk. Det kan tenkes at kvelingen sammenlignes med at ordene blir kvelt. Nathalie i *Den trofaste hustru* får ikke ut ord i samtalen med Asmund, hun blir derfor stemmeløs og

svare. Ord strekker ikke til for å beskrive de følelsene hun kjenner på. Etter samtalen med Asmund spør Nathalie sin ektemann ut. Han forteller så om utroskapen, og at Anne er med barn.

6.1.2 Nathalies utvikling fra å erkjenne til å anerkjenne: Ekteskapets oppløsning

Der Nathalie ikke forstår at hennes ektemann er utro, vil en leser gjennomskue Sigurd. Undset skriver likevel frem en bekymring hos Nathalie: "[...] hun hadde kjendt uro – eller en ubestemt følelse av at det holdt paa at bli noe utilfredsstillende i forholdet mellem dem."²⁹⁹

De vonde følelsene får Nathalie bekreftet etter samtale med Asmund, og når Sigurd forteller om utroskapen. Det at Sigurd har vært seksuelt utro, bryter med Nathalies forståelse av ekteskapet som legemlig: "De var ikke to som var ett, de var hver for sig, og Gud vet hvem som visste mere om Sigurd end hun gjorde."³⁰⁰ Hun erkjenner at de er adskilt, og hun er ikke lenger ett med ektemannen. Hun føler at hun ikke kjenner han lenger, noe som blir tydelig i utsagnet. Nathalie trodde hun visste alt om sin ektemann, og han alt om henne. Det Cavell definerer som "best case" bryter, som et resultat av adskiltheten mellom ektefellene.

Privatspråket som Nathalie mener å ha blir oppløst. Det foreligger ikke lenger et fantasispråk, nettopp fordi ektemannen er adskilt fra henne. På den måten må hun gjøre sine tanker og følelser tilgjengelig for Sigurd.

I teorikapittelet har jeg forklart Cavells filmsjanger "gjengiftekomedie". Det viktige i denne filmsjangeren er å få partene tilbake til hverandre igjen, etter at en konflikt har oppstått. Gjennom samtale skal mannen og kvinnen finne en løsning på problemet. På lignende måte snakker Nathalie og Sigurd ut om utroskapen, og hun kretser rundt tanken om å gå tilbake til Sigurd igjen. På dette tidspunktet har Nathalie altså ikke gitt opp et eventuelt ekteskap med Sigurd. Hun prøver å overbevise seg selv om at dette kan skje den beste: "Hun forsøkte at si til sig selv at fremtiden vilde jo vise – og de fleste egteskaper har vel sagtens overlevet en eller annen katastrofe."³⁰¹ Nathalie har problemer med å se sin eksistens adskilt fra Sigurd. Det forklarer hvorfor hun kan tilgi utroskapen: "Aa Sigurd, aa Sigurd, jeg er vist ikke et

---

taus. Når Nathalie tenker at hun og Sigurd vil klare seg, er dette noe hun vil fortelle til Asmund. Derimot klarer hun ikke å snakke, det blir altså et ønske om å "uttrykke alt".

²⁹⁹ Undset, *Den trofaste hustru*, 70 - 71.

³⁰⁰ Ibid., 142.

³⁰¹ Ibid., 160.

ordentlig menneske engang uten dig.”³⁰² Hun har levd i god tro om at hennes ektemann har vært like lykkelig som henne. Det blir derfor vanskelig for Nathalie å skilles etter 16 år.

Når Sigurd snakker ut om utroskapen forstår Nathalie at hennes ektemann ikke er lykkelig: ”Et øieblikk saa han henne ind i øinene – det gikk igjennom henne, herregud, er han *saa* ulykkelig!”³⁰³ Utsagnet understreker at partene er fremmed for hverandre. Nathalie ser først nå at hennes ektemann er ulykkelig. Som nevnt tidligere har Nathalie lest Sigurds kroppsspråk. Hun trodde først at ektemannen var syk, men nå forstår hun at Sigurd har vært utro. Nathalie har ikke sett at Sigurd lider, og ulykkeligheten han føler har derfor vært fremmed for henne. Dette blir et resultat av Nathalies holdning om at de skulle være ett i ekteskapet. Hun har derfor ikke anerkjent Sigurd som et annet individ, men ene og alene sett han som sin ektemann.

Nathalie og Sigurd er på et feriested kalt Stranda når han forteller om utroskapen. Dagen etterpå får Nathalie et brev av Sigurd. Han skriver at han har dratt hjem, og ønsker at Nathalie tar kontakt gjennom telefon. Nathalie tenker for seg selv at hun må reise etter Sigurd: ”Hvis hun skyndte sig kunde hun naa at komme med halvellevebaaten. Hun kunde ikke forsømme forretningen, hun maatte ha tak i Sigurd og snakke med ham. – Nei saamen. Sint og hastig vrængte Nathalie av sig nattkjolen og drog paa badedragten.”³⁰⁴ Det at Nathalie bytter til badedrakt understreker hennes forsøk på å skape seg selv. Hun trosser Sigurds mening, han har nemlig ”[...] ærgret sig, eller hvad en skulde kalle det, fordi hun sommetider løp ut og ind i bare badedragten.”³⁰⁵ Badet hun tar blir beskrevet som kaldt og levende. Nathalie svømmer langt ut med lukkede øyne: ”Hvis hun blev ved at svømme utover, saa langt hun orket, og saa lot sig synke.”³⁰⁶ Nathalie gir ikke uttrykk for å ha selvmordstanker, men hennes tanker om å la seg drukne understreker fortvilelsen av å leve uten Sigurd. Utsagnet reflekterer til Nathalies følelser som er melodramatiske. Hun kretser rundt seg selv og aner hvordan hun vil ha det uten Sigurd.

Etter at Nathalie har badet reiser hun hjem for å snakke med Sigurd: ”Det siste som han sa, – hun visste ikke hvorfor, men det var som det brøt ned hvert haab. Endda hun ikke hadde hatt

---

³⁰² Ibid., 156.

³⁰³ Ibid., 147.

³⁰⁴ Ibid., 157.

³⁰⁵ Ibid., 157.

³⁰⁶ Ibid., 158.

noen haab som hun vedkjendte sig.”³⁰⁷ Sigurd forteller mer om utroskapen og at Anne egentlig skulle ta abort, men ombestemte seg. Dersom Anne hadde kvittet seg med barnet, kan det tenkes at Nathalie ville gitt ekteskapet et nytt forsøk. Hun forteller nemlig at: ”Hadde det ikke vært annet end at du hadde vært borti en annen kvinne [...] men jeg er da ikke dummere end jeg vilde forstaatt at saant hænder –. Men det du sier – om at du har gaatt i alle disse aarene og lekt med tanker om et liv som var helt anderledes.”³⁰⁸

Nathalie velger å forlate sin ektemann, han drømmer nemlig om noe som hun ikke kan gi han. Ifølge Solbakken er det ikke utroskapen som er en katastrofe for Nathalie, men at Sigurd skal bli far.³⁰⁹ Nå vet Nathalie at det er hun som er steril, og ikke han. Hun ser på barnet som et kjærlighetsbånd mellom mann og kvinne. Barnet har i Nathalies øyne krav på både en mor og en far. Det resulterer i at Nathalie trekker seg, og mener at Sigurd burde gifte seg med Anne. Jeg mener barnløsheten svekker Nathalies eksistens og rolle som kvinne. Hennes kvinnekropp har sviktet henne. Hamm følger opp dette og forklarer at Nathalie er usikker på sin egen kroppslige identitet.³¹⁰ Hun mener Nathalie forsøker å hevde seg selv ved å vaske kroppen: ”Nathalie vasket og vasket sig med et haandklæde og klemte det mot øinene sine.”³¹¹ Hamm forklarer at kjønnet til Nathalie er blitt ”urent” og diffust. Jeg mener Nathalie vil se livet på en annen måte når hun klemmer håndkleet mot øynene. Nathalie må leve som enslig og ikke som en gift kvinne. Livet hennes må derfor endres.

Scenen der Nathalie forlater Sigurd understreker at paret mangler både sosial og seksuell kontakt. Nathalie må nå skape seg selv, uavhengig av ektemannen. Hennes problem blir usikkerheten rundt sin egen kropp, og det at hun ikke klarer å se sin eksistens uavhengig av Sigurd. Scenen der Nathalie drar fra Sigurd kan sammenlignes med Cavells beskrivelse av Ibsens skuespill *Et dukkehjem*. Cavell referer til scenen der Nora forlater Helmer: ”In *A Doll House* a woman climactically discovers that her eminently legal marriage is not comprehensible as a marriage, and therefore, before her own conscience, that she is dishonored.”³¹² Nora finner ut at ekteskapet med Helmer ikke er et ekteskap. Ekteskapet deres mangler nemlig samtale. Nora krever også en utdannelse, men denne kan ikke Helmer gi henne. Problemet er at Helmer bare ser på Nora som kone og mor til deres barn. Dersom

---

³⁰⁷ Ibid., 175.

³⁰⁸ Ibid., 178.

³⁰⁹ Solbakken, *Redefining Integrity*, 175.

³¹⁰ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 234.

³¹¹ Undset, *Den trofaste hustru*, 180.

³¹² Cavell, *Pursuits Of Happiness*, 20.

partene skal bli sammen igjen må det skje et mirakel. Når Nora finner ut at ekteskapet hennes ikke er et ekteskap, endrer hun seg: "[...] Nora refers to her changing her clothes as her being changed."³¹³ Nora forlater huset som et resultat av at Helmer blir fremmed for henne. Hun kan av den grunn ikke sove i huset til en fremmed mann.

Akkurat som Nora, bytter Nathalie klærne hun har på seg. Nathalie legger bort bunaden, tørklærne og søljene, og tar på seg en skitten sommerkjole. Det at kjolen er skitten kan signalisere at hun føler seg uren. Hun er usikker på sin egen kroppslige identitet, som et resultat av barnløsheten. Nathalie har også delt Sigurd med en annen kvinne i flere måneder. Dette kan også bekrefte at hun føler seg skitten og uren. Etter samtalen med Sigurd, der han forteller om barnets skjebne, foreslår han at Nathalie overnatter i huset deres. Det er nemlig blitt kveld, men Nathalie reagerer på hva Sigurd sier: "Det oprørte henne aldeles urimelig at han skulde si det."³¹⁴ Det kan tenkes at Nathalie ikke vil sove hos sin ektemann, fordi hun ikke kjenner han lenger. Nathalie kan ikke tro på Sigurds ord, og hun er fysisk og sosial adskilt fra han. Det at Sigurd har hatt sex med en annen kvinne gjør at Nathalie kan se for seg deres kropp, som da er adskilt fra henne. Sigurd forteller at han "[...] beregnet da ikke at det skulde ende med at jeg fikk ligge med henne."³¹⁵ Nathalie kjenner på en sviende smerte, og hun skjelver når Sigurd forteller dette. Samtalen er så tydelig at Nathalie ikke kan overse Sigurds ord, hun sammenligner det derfor med haglvær: "Men samtidig var det noe annet og – som naar man gaar bent imot piskende haglveir."³¹⁶ Det piskende haglværet kan være et tegn på at Nathalie våkner fra illusjonen hun hadde av ekteskapet. De bekymrede følelsene hun har kjent på, blir nå bekreftet.

Nathalie befinner seg altså i en situasjon der hun vet at hun er adskilt fra sin ektemann. De deler ikke verbalspråket, og hennes kropp er totalt adskilt fra Sigurd. Nathalie erkjenner derfor at et mulig ekteskap med Sigurd er vanskelig, og hun ønsker derfor en skilsmisse. Likevel klarer ikke Nathalie å anerkjenne situasjonen hun er i. Hun har problemer med å gi Sigurd opp: "Gi ham opp – det kunde hun da ikke! Det gav et støt i hjertet hennes, saa det kjendtes som hun sank med hele sengen under sig."³¹⁷ Nathalie tåler ikke tanken på å måtte

---

³¹³ Ibid., 22.

³¹⁴ Undset, *Den trofaste hustru*, 179.

³¹⁵ Ibid., 173.

³¹⁶ Ibid., 173.

³¹⁷ Ibid., 200.

gjøre alt selv, spise alene, og ligge alene hver evige natt "[...] i en kald enkeseng."³¹⁸

Utsagnet understreker Nathalies frykt for å være alene, og vanskeligheten med å se sin eksistens adskilt fra Sigurds. Hun oppsøker derfor sin ektemann en gang til. Nathalie reiser til huset de eier sammen, rydder opp i rotet til Sigurd og tar seg et langt bad. Hun får ikke tak i Sigurd, han har nemlig reist vekk. Nathalie ergrer seg over at Sigurd ikke er hjemme: "Det mislykkede besøket oppe i leiligheten hadde slukket haabet i henne. Hun fikk ikke mod til at forsøke omigjen, det visste hun inderst inde, skjønt hun ikke turde tilstaa det for sig selv endda."³¹⁹

Det som får Nathalie til å gi opp håpet om et mulig ekteskap med Sigurd, er når Anne oppsøker henne. Anne forteller at hun skal reise vekk, og at hun ikke skal møte Sigurd igjen. Derimot mener Nathalie at Anne burde gifte seg med Sigurd. Anne forteller at det er umulig, det strider nemlig mot hennes religion. Sigurd får altså ikke oppleve det andre livet som han har drømt om. Det er et liv med barn, noe som Nathalie ikke kan gi han. Hun er som sagt redd for ensomheten og det å være alene. Etter samtalen med Anne vet hun at Sigurd også må bo alene. Sigurd blir altså ikke noe lykkeligere med, eller uten Nathalie. Det får Nathalie til å akseptere situasjonen hun befinner seg i: "Saa er det altsaa forbi. Og mit hjerte er knust."³²⁰ Hun stiller seg foran speilet, tar på hatten og går ut av kontoret: "Jeg har gitt op, tænkte Nathalie. For de unge, unge øielokkene til Anne Gaarder gir jeg op."³²¹ Nathalie anerkjenner derfor at et ekteskap med Sigurd er umulig, men hvorfor er Sigurd utro? Hva er det som gjør at han er seksuelt utro mot Nathalie?

6.2 Sigurds utroskap: Når drømmene blir realistisk

Sigurd opplevde en krise i livet når hans eget firma gikk konkurs. Nathalie blir derfor eneforsørger og Sigurd må leve på sin kone. Det kan tenkes at Sigurds "maskuline" dominans³²² blir svekket av arbeidsledigheten og Nathalies ledende stilling. Det kan ses på som en kastrasjon av Sigurd. Ifølge Myrset blir skiftet av kjønnsrollene en konsekvens for samlivet.³²³ Sverre påpeker også arbeidsledigheten til Sigurd som en krise. Dette får Nathalie til å tenke: "[...] det hadde vært en krise, skjønt ingen av dem vilde tilstaa det [...] I det aller

---

³¹⁸ Ibid., 201.

³¹⁹ Ibid., 202.

³²⁰ Ibid., 210.

³²¹ Ibid., 211.

³²² Pierre Bourdieu forklarer i boken *Den maskuline dominans* hvorfor menn vil beholde dominansen i samfunnet.

³²³ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 63.

intimeste forholdet deres var noe blitt forandret. [...] Overmodet hans var blitt borte den gangen, men de hadde begge forsøkt at indbile sig, det var bare naturens orden.”³²⁴ Sverres ord er så tydelig at Nathalie ikke kan nekte for det han forteller. Derfor klarer hun å forstå at Sigurd gjennomgikk en krise. Når firmaets konkurs påvirket det intime, kan det tenkes at ekteskapet på dette tidspunktet manglet seksuell kontakt. Forholdet er altså preget av moderne kjønnsroller, noe som strider mot Sigurds syn på kjønn. Ekteskapet anses som moderne på grunn av Nathalies ledende stilling i firmaet ”Hytter og Hus”. For Sigurd blir dette en unormal måte å leve på. Han er oppvokst på en gård og har dannet seg et bilde av hvordan familien og hjemmet skal være. Der er mannen eneforsørger, mens kvinnen har ansvar for hus og barn. Han forteller Nathalie at han trodde firmaet hans ville gå utmerket, slik at hun kunne slutte i ”Hytter og Hus”. På den måten ville de ”[...] leve sammen som gifte folk paa ganske almindelig gammeldags maate.”³²⁵

Sigurds hensikt er ikke å såre Nathalie, men i hans øyne mangler ekteskapet noe. Det ekteskapet mangler får han igjennom Anne. Dette viser seg ved at Sigurd og Anne deler samme verdier, hvilket også medfører at Sigurd igjen kommer i kontakt med sin religiøse side. Han forteller Nathalie at han er glad i dem begge, men på en annerledes måte. Heltoft mener at Anne stimulerer Sigurds lengsel etter et liv som forplikter, og representerer ”[...] gammeldags kvindeideal som hans mor, den type der passer til at være kone på en gård [...] hun er i stand til at få det barn, der gør ægteskabet til et kald.”³²⁶ Sigurd ønsker derimot ikke å ha et forpliktende liv med sin elsker.

Jeg vil argumentere for at Sigurd er i et forhold som ene og alene defineres av Nathalies syn på hva et ekteskap er. For henne er som sagt ekteskapet hellig, og de er som ektefeller ett. I teorikapittelet har jeg henvist til et utsagn fra filmen *It Happened One Night*. Cavell forklarer at den mannlige hovedpersonen i filmen bare tar hensyn til sine egne behov, og verdier av hva et ekteskap er. Dette kommer frem når Cavell skriver ”[...] that the man is blind to the fact that what he is presently doing is abducting the woman into his image of marriage.”³²⁷ I *Den trofaste hustru* er det derimot kvinnen som styrer hvordan ekteskapet skal være. Nathalie undervurderer som nevnt verbalspråket. Sigurd får av den grunn ikke innblikk i Nathalies innerste tanker. Nathalie bruker heller ikke språket dersom hun mener at noe plager Sigurd.

---

³²⁴ Undset, *Den trofaste hustru*, 242.

³²⁵ Ibid., 105.

³²⁶ Heltoft: *Livssyn og Digtning*, 127.

³²⁷ Cavell, *Contesting tears*, 23.

Som nevnt ønsker Nathalie at Sigurd skal fortelle om uroligheter selv. Dermed befinner Sigurd seg i et ekteskap der kvinnen ikke bruker språket. Det er nemlig Sigurd som må føre samtalen. Som et resultat av undervurderingen av språket blir Sigurd og Nathalie distansert fra hverandre. Der Nathalie mener at ekteskapet mellom dem er hellig, blir hun snarere fremmed for Sigurd. Han kjenner bare Nathalies kropp, og ikke hva hun måtte føle og tenke.

Nathalie mener som nevnt at hun ville ha sluttet i sitt arbeid dersom de fikk barn. På den måten ville de ha levd etter Sigurds kjønnsrollemønster. Sigurd er derfor i et ekteskap som strider mot hva han definerer som et ekteskap, og hva som kreves av en kone. Det er åpenbart at paret har ulik forståelse av ordene *ekteskap* og *kone*. Denne forskjellen blir synlig gjennom Sigurd sitt forhold til Anne. Hun oppfyller Sigurds syn på ekteskap, noe som kommer frem i samtalen mellom Nathalie og Sigurd. Sigurd forteller Nathalie hvorfor Anne innledet et forhold med en gift mann. Anne trodde nemlig at ekteskapet til Sigurd holdt på å rakne: ”Hun visste at du var selvforsørgende og stor forretningsdame og saan bortigjennem. Hun gjorde sig sine egne forestillinger om det naturligvis – hun som er landsmenneske.”³²⁸ Anne er også klar over at ekteparet ikke reiser på ferie sammen, ettersom hun møtte Sigurd i hans ferie. Det er tydelig at Nathalie og Anne har et ulikt syn på kjønn. Det er min oppfatning at Anne ikke ser på ekteskapet til Sigurd som et ekteskap. Det kommer av arbeidsfordelingen, og avstanden mellom Sigurd og Nathalie. Det at Anne tror at ekteskapet deres holder på å rakne, understreker fortvilelsen Sigurd må føle. Dette på grunn av Sigurd og Anne deler synet på ekteskap. Nathalie og Sigurd blir derfor totalt fremmed for hverandre, som et resultat av undervurdering av språket og Sigurds verdier.

Sigurds ubevisste hensikt med Anne er å få et barn: ”Nu skjønner jeg jo at jeg maa ha hatt enslags – hensigt som jeg ikke visste om selv.”³²⁹ Jeg mener barnløsheten påvirker Nathalie, men også Sigurd. Det kan tenkes at Sigurd føler seg steril eller kastrert, ettersom han ikke kan gi Nathalie barn. Et liv med Anne blir likevel bare en drøm og en fantasi i Sigurds øyne. Barnet blir et tegn på at Sigurds drømmer blir ”svært realistisk.”³³⁰ Tidligere har Nathalie og Sigurd ikke snakket om problemer i ekteskapet. Derimot blir barnets eksistens synlig, og av den grunn kan ikke ektefellene velge å ikke snakke om utroskapen. Barnet vil alltid minne Sigurd og Nathalie på hendelsen.

---

³²⁸ Undset, *Den trofaste hustru*, 147.

³²⁹ *Ibid.*, 146.

³³⁰ *Ibid.*, 178.

Når Sigurd forteller om utroskapen legger han også ut om følelsene sine rundt ekteskapet. Han forteller at hverdagen med Nathalie ble ensformig: ”Da vi traff hinannen mener jeg og alting var opplevelse – da var de mindste bagateller storhændinger bare fordi du var til og jeg hadde oppdaget det. Men siden saa – hendte der jo ikke noe annet. Etterhvert blev alle dagene saa like hverandre. Alle nætterne og.”³³¹ Som nevnt i teorikapittelet er ikke språket vi bruker i hverdagen konstruert. Et ords betydning blir synlig først i en gitt situasjon eller i en gitt kontekst. Ordet *ekteskap* kan derfor ikke defineres en gang for alltid. Ekteskapet mellom Nathalie og Sigurd vil blant annet ikke innebære, og bety det samme i starten av forholdet, og etter 16 år. Forholdet trenger derfor ny giv, noe Nathalie har problemer med å forstå. Det blir tydelig når Nathalie viser til gjentatte tilbakeblikk på starten av forholdet. Hun mangler derfor en forståelse om at ekteskapets behov endrer seg over tid. Nathalie blir en skeptiker som ikke anerkjenner problemene i ekteskapet, men heller lager seg en illusjon. Hun prøver å overbevise seg selv om at ekteskapet er like godt nå, som det var i starten. Etter at Nathalie og Sigurd går hver sin vei innleder Nathalie et forhold med sin barndomsvenn, Sverre Reistad.

6.3 Sverre og Nathalie: Et erotisk forhold

De eksisterende lesningene av *Den trofaste hustru* forklarer at Nathalie ikke elsker Sverre. Derimot er det ulike tolkninger av Sverres hensikt med forholdet. Hamm³³² og Myrset³³³ argumenterer for at Sverre har følelser for Nathalie. Derimot mener Solbakken at forholdet med Nathalie bare var et eksperiment fra Sverres side.³³⁴ Jeg mener Nathalie har vanskeligheter med å tro på Sverres kjærlighetserklæring. Likevel er Nathalie på ”[...] det rene med at han engang hadde vært svært forelsket i henne, mens hun aldri hadde vært forelsket i Sverre Reistad, ialfald ikke noe videre.”³³⁵ Det er tidspunktet Sverre velger å fortelle om sine følelser, som kan forklare hvorfor Nathalie ikke tror på han. Ingen av dem er i et forhold, Nathalie tror dette er grunnen til hvorfor han griper sjansen. I tillegg har Sverre hatt flere kvinner: ”Nei du aner ikke hvor forelsket jeg var i dig!” Hun rystet litt paa hodet: ”Du var forelsket i saa mange du Sverre.”³³⁶ Det at Sverre har hatt flere kvinner signaliserer at han er utrygg og ustabil.

---

³³¹ Ibid., 151.

³³² Hamm, *Foreldre i det moderne*, 235.

³³³ Myrset, *Den religiøse dimensjon*, 72.

³³⁴ Solbakken, *Redefining Integrity*, 195.

³³⁵ Undset, *Den trofaste hustru*, 239.

³³⁶ Ibid., 232.

I første omgang er forholdet med Sverre et forsøk på å gjøre Sigurd sjalu. Etter samtalen med Sigurd, der de går hver sin vei, forteller Nathalie at hun skal kjøre med Sverre til Stranda. Hun lyger til Sigurd, og istedenfor sjekker hun inn på et hotell. Det at Nathalie bruker Sverre for å gjøre sin ektemann sjalu, får Sverre vite om: ”Men da du fikk bruk for at gjøre Sigurd sjalu saa fandt du ganske spontant paa den skrønen om at jeg vilde bile dig ut paa Nesodden og følge dig frem til Stranna midt paa natten i et Herrens veir.”³³⁷ Denne uttalelsen gjør at Nathalie begynner å gråte, og hun forteller til Sverre at han ikke vet hva hun gråter for. For Nathalie blir smerten hun føler representativ for hennes indre. Hun føler seg ikke akseptert som individ, ettersom Sverre ikke forstår hennes smerte. Nathalie er åpenbart fortvilet over at hennes barndomsvenn ikke forstår at hun lider. Hun har trodd Sverre visste alt om henne, men erkjennelsen om at han ikke gjør det medfører at Nathalie innser at de er fremmed for hverandre. Det kan slik sett argumenteres for at Nathalies kropp blir til et hinder, der Sverre ikke kan se inn i henne for å forstå hva som er galt. Hun kan heller ikke fortelle hva hun føler, som et resultat av å mangle verbalspråket. Nathalie er også i en tvilende posisjon etter at ”best case” med Sigurd bryter. Jeg mener Nathalie tviler på verbalspråket fordi Sverre ikke forstår hennes kroppslige uttrykk. Hamm følger opp dette og mener Nathalie utvikler en større tvil på ord i forholdet med Sverre.³³⁸

Det kan argumenteres for at Nathalies hensikt med Sverre er å få et barn: ”Hvis hun kunde faa et barn med ham, tænkte Nathalie [...] Saant hadde en jo hørt før. Da kunde hun komme til at føle sig hjemme hos ham.”³³⁹ Det at Nathalie ønsker seg barn med en mann hun ikke elsker, bekrefter hennes fortvilelse over å være steril. Hennes kvinnelige identitet blir som nevnt svekket etter at Sigurd forteller om graviditeten. Et barn med Sverre kan derfor ses på som et ønske om å hevde sin eksistens. Nathalie ser på barn som et bindeledd mellom mann og kvinne, og en graviditet kan derfor knytte dem nærmere. På den måten kan hun vite alt om Sverre og han alt om henne. Nathalie blir ikke gravid med Sverre, og dette blir den absolutte bekreftelse på at hun aldri kan få egne barn.

Ifølge Hamm aksepterer Nathalie sin kropp som seksuell gjennom erotiske møter med Sverre.³⁴⁰ Kvinnekroppen viser seg å være mer enn bare en fødemaskin som skal reproducere. Hamm forklarer at Nathalies seksuelle møter med Sverre tvinger på henne et realistisk blikk.

---

³³⁷ Ibid., 236.

³³⁸ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 235.

³³⁹ Undset, *Den trofaste hustru*, 272.

³⁴⁰ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 235.

Nathalie kan nemlig ha et forhold med Sverre, uten å være ett med han. Hun er derfor totalt adskilt fra barndomsvennen, men likevel kan de ha fysisk kontakt og kjenne hverandres kropp. Det er min oppfatning at de erotiske møtene med Sverre, ikke bare kan anses som positive. Nathalie blir blant annet fremstilt som uerfaren: "[...] et gussnaaslig litet dukkebarn med vidt opspærrede øine, ventet Nathalie."³⁴¹ Sverre tar over kontrollen, og river henne inntil seg: "[...] nu var det han som hadde tatt spillet ut av hennes hender, – hun kunde ikke bestemme noenting længer."³⁴² Ifølge Heltoft representerer Sverre erotikkens negative side, noe som blir bekreftet i utsagnet.³⁴³ I tillegg er Nathalie beruset under samleiet, ettersom Sverre har skjenket henne med alkohol. Dersom hun hadde vært edru er det usikkert om hendelsen ville ha hendt. Når Nathalie da våkner etter deres første erotiske natt sammen, har hun en brystnål i nattkjolen. Hun beskriver den som en hard, kald klump, og som et digert beist.³⁴⁴ Brystnålen blir Sverres måte å markere at han eier henne som kvinne.

Nathalie ønsker bare å bli kjent med Sverres kropp, og et forhold med han er et resultat av frykten for å være alene. Sverre prøver derimot å gjøre Nathalie hysterisk. Han mener at Nathalie og Sigurd ikke passer sammen ut fra et "erotisk skjema". Sverre forteller at Sigurds erotiske skjema gikk ut på at hans kone ikke skulle slite seg ut. Han siterer hva Sigurd har sagt: "Jeg skal være slik mot kona mi som jeg syns de burde vært mot mor."³⁴⁵ Sverre mener at Nathalies skjema var kameratskap og selvhjulpenhet. I tillegg prøver han å skremme Nathalie med hennes alder: "Synes ikke du ogsaa, da var det bedre at sikre sig i god tid – saa du kan gaa ind i de aarene sammen med en mand som vet hvem du er, som menneske [...] Jeg elsker jo hele livet dit, forstaar du, i hele dets utstrækning. Saan at dit liv kommer til at være like kjærte for mig naar det ebber ut."³⁴⁶ Sverre lykkes ikke i å overbevise Nathalie om at hun ikke passer sammen med Sigurd. Hun tar ikke mot råd og hjelp fra Sverre, men gjennom samtale med han forstår hun at Sigurds arbeidsledighet var en krise. Denne krisen påvirket ekteskapet.

Forholdet med Sverre tar slutt når Anne dør. Først da forstår hun at de ikke har elsket hverandre: "Han var like færdig med henne som hun var med ham, han kunde ikke negte for

---

³⁴¹ Undset, *Den trofaste hustru*, 253.

³⁴² *Ibid.*, 254.

³⁴³ Heltoft, *Livssyn og Digting*, 127.

³⁴⁴ Undset, *Den trofaste hustru*, 254.

³⁴⁵ *Ibid.*, 229.

³⁴⁶ *Ibid.*, 233 - 234.

det. De visste om hinannen at de hadde vært falskspillere begge to.³⁴⁷ Nathalie mener at Sverre var ferdig med sitt livs store illusjon, og hun var bare ferdig med en elsker som hun ikke anstrengte seg for å elske. Hennes problem med Sverre er også at hun ikke vet hva han tenker. Det resulterer i at hun føler seg utrygg i hans selskap.

6.4 Nathalie og Sigurd gifter seg på nytt

Som nevnt tidligere henviser Cavell til Ibsens skuespill *Et dukkehjem*. Cavell peker på scenen der Nora forlater Helmer. Nora forteller ektemannen at det må skje et mirakel dersom et ekteskap mellom dem skal være mulig. Hun mener at de må bruke språket for å samtale hvis de skal bli gjengiftet. Et mirakel skjer i *Den trofaste hustru*, men i en annerledes form enn den Nora sikter til. I Undsets roman dør nemlig Anne, noe som gjør at Nathalie kan oppsøke sin tidligere ektemann. Forskere har kritisert dødsfallene i romanen for å være ubeleilige. Det kan tenkes at dødsfallene resulterer positivt både for Sigurd og Nathalie. Når faren til Nathalie, Sverre og Anne dør, blir det lettere for Nathalie å glemme fortiden og skape seg selv. Dødsfallet av faren gjør at Nathalie ikke trenger å opprettholde illusjonen han hadde av henne. Han har nemlig trodd at barnløsheten var et valg fra Nathalies side, og at hun ønsket å være den selvstendige og moderne kvinnen. Sverres død resulterer i at det erotiske forholdet virker fjernt og usannsynlig. Han vil aldri dukke opp i Nathalies liv, og minne henne på fortiden. Derimot resulterer Annes dødsfall i at Nathalie kan strekke ut til sin tidligere ektemann. Hun bryter forholdet med Sverre, og blir gjengiftet med Sigurd.

Avslutningsvis snakker Sigurd og Nathalie ut om forholdet. Det blir tydelig at partene har forskjellige oppfatninger av det tidligere ekteskapet. Nathalie forteller til Sigurd at hun trodde "[...] forholdet mellom dig og mig var mere – grundmuret, end det viste sig at være. Sommetider syns jeg næsten at det mest utaalelige, det var det som jeg opdaget bakefter, om mig selv – at jeg ogsaa var svært meget anderledes end jeg hadde trodd."³⁴⁸ Nathalie har derfor utviklet seg uavhengig av Sigurd. Som nevnt i teorikapittelet forklarer Cavell at i filmsjangeren "den ukjente kvinnens melodrama", utvikler en kvinne seg i fraværet av en mann. Det er nettopp dette som skjer med Nathalie, hun blir en annen i fraværet av Sigurd. Det blir en utvikling av kvinnens identitet, i det Cavell forklarer som en metamorfose. Nathalie finner ut at hun har forandret seg, nemlig at hun var en annen kvinne da de var gift. Det bekrefter at hun er adskilt fra sin ektemann. Jeg mener Nathalie med dette kommer til den

---

³⁴⁷ Ibid., 314.

³⁴⁸ Ibid., 329.

erkjennelse at hun ikke har levd som et selvstendig menneske som hustru med Sigurd. Det er et resultat av at hun ikke viste sin individualitet gjennom språket. Nathalie stod heller i skyggen av Sigurd, og ventet på at han skulle snakke til henne. Hennes holdning om at de skulle være ett i ekteskapet hindret henne også i å snakke. Nathalie er også en passiv skeptiker, noe som forverret hennes taushet. I teorikapittelet forklarer jeg at filosofen Emerson mener mennesker må hevde seg selv.³⁴⁹ Hvis vi ikke bruker språket eksisterer vi bare som spøkelser.³⁵⁰ Nathalie forstår nå at hun og Sigurd bare har eksistert i hverandres liv, uten å faktisk kjenne hverandre. Hun har derfor levd som et spøkelse, og ikke som et selvstendig menneske.

Fortellervinklingen er snudd i tredje del av romanen, noe som også understreker at Nathalie og Sigurd ikke er ett. Leseren får sanseinntrykkene gjennom Nathalie, men også Sigurd. Han blir derfor en levende skikkelse som er til stede både fysisk og psykisk. Sigurd forteller om sine følelser rundt ekteskapet til Nathalie. Han forklarer hvorfor forholdet deres ikke holdt:

– Du forstaar, nu syns jeg jo det var bare naturligt at det endte galt for os. Ja jeg mener ikke at jeg akkurat skulde behøvet at bedra dig – jeg mener ikke at det er noen undskyldning. Vi kunde blitt ved at bedra os selv, levet noksaa godt sammen uten at faa vite mere om hvordan vi egentlig var, og vært glad i hverandre saan som vi kjendte hverandre.³⁵¹

På dette tidspunktet har Sigurd anerkjent de ekteskapelige problemene. Når han bruker verbalspråket bekrefter det anerkjennelsen han har kommet frem til. Sigurd forstår at de alltid har vært forskjellig, og han anser ulikhetene som et problem. Etter Sigurds mening er han og Nathalie altså distansert fra hverandre, fordi de ikke bruker språket. Som nevnt tidligere undervurderer Nathalie samtale, noe som blir bekreftet når hun sier følgende: ”Jeg bryr mig ikke om at du er glad i mig paa noen ny maate. Jeg vilde ha at det skulde være som det har vært.”³⁵² Nathalie vil ha tilbake deres tidligere samliv, men Sigurd forklarer at det er umulig. Han er nemlig blitt katolikk og ønsker å være eneforsørger. En slik forståelse av arbeidsfordelingen strider i mot Nathalies ledende stilling.

---

³⁴⁹ Emerson, *Selected Essays*, 22 – 23.

³⁵⁰ Se teorikapittel ”Ralph Waldo Emerson: Fortsatt en skeptiker, men ikke et konformt menneske” 21-22.

³⁵¹ Undset, *Den trofaste hustru*, 329.

³⁵² *Ibid.*, 334.

Nathalie forstår til slutt hvorfor ekteskapet ikke kan gå tilbake til slik det var før: ”– Nei naturligvis hadde han rett i det, det var umulig at det som hadde vært lot sig rekonstruere. Forøvrig hadde det altsaa aldrig vært saan som hun indbildte sig den tiden da hun gikk og var trygg paa sig selv og paa ham.”³⁵³ Det skjer derfor en utvikling i Nathalie, og hun anerkjenner til slutt Sigurds ord. Nathalie mener også at de fire årene de har vært fra hverandre vil påvirke et nytt forhold. Sigurd spør ikke Nathalie om de skal prøve på nytt, ettersom han føler at han ikke fortjener henne. I Sigurds øyne er Nathalie trofast og lojal. Det fremstår også som urimelig å kreve at hun skal si opp sin stilling i firmaet. Nathalie ønsker å prøve på et nytt forhold etter at hun aksepterer Sigurds religion. Hun forstår også hvorfor det tidligere ekteskapet ikke fungerte. Nathalie forteller følgende til Sigurd: ”Jeg har tænkt paa det i hele natt jeg og, Sigurd. Og hvis du altsaa tør vaage det, saa *vil* jeg. Begynde paa nytt.” Han stanset, og da hun saa hvordan han blev i ansigtet sa hun rivende fort: ”Det er ikke offervilje eller noe saant, forstaar du, det er det som jeg vil helst av alt i verden.”³⁵⁴ Nathalie blir usikker over at Sigurd ikke svarer med en gang. Hun vet at de er adskilt fra hverandre, noe som bekrefter at hun ikke vet hva han tenker. Nathalie må derfor tolke Sigurds ord og kroppsspråk. Midt på gaten tar Sigurd rundt Nathalie og kysser henne. De har nå fysisk og sosial kontakt. Partene bruker verbalspråket for å bli forstått, og igjen forstå hverandres innerste tanker. De har også fysisk kontakt, der de kjenner hverandres kropp. Nathalie og Sigurd blir derfor gjengiftet. Denne gjengiftingen er mulig fordi Nathalie utvikler først seg selv. Hun vet hvem hun er uten Sigurd. Det bekrefter at hun har en eksistens uavhengig av sin tidligere ektemann. Samtalen mellom Nathalie og Sigurd kan anses som det Cavell kaller for ”the conversation of love.”³⁵⁵ Cavell forklarer at i denne samtalen stiller mannen og kvinnen en rekke spørsmål, som blant annet om de kan forandre seg og hva lykke er. Målet med samtalen er å finne en løsning på de ekteskapelige problemene.

Nathalie velger å si opp sin stilling i firmaet ”Hytter og Hus”. Hun flytter fra byen sammen med Sigurd og barna Anne og Knut. Det er mulig for dem å starte på nytt, ettersom Nathalie ser Sigurd som en annen: ”Naar alt kommer til alt, to mennesker kan være saa glade i hinannen saa de tror at de eier og kjenner alt hos den annen, gir den annen hele sig selv. Det er bare en illusion, det visste hun jo nu.”³⁵⁶ Det blir tydelig at Nathalie anerkjenner adskiltheten, at hun og Sigurd er to forskjellige individer. På den måten forstår Nathalie

---

³⁵³ Ibid., 336.

³⁵⁴ Ibid., 338.

³⁵⁵ Cavell, Stanley. *Pursuits Of Happiness*, 30

³⁵⁶ Undset, *Den trofaste hustru*, 337.

nødvendigheten av samtale. Det har tidligere blitt forklart at Nathalie undervurderer språket. Hun utvikler derfor en ny forståelse av verbalspråket: Før trodde hun at et ektepar snakket sammen fordi de var uenig. Nå vet hun at språket er nødvendig for å forstå, og igjen vise anerkjennelse overfor mennesker.

Utviklingen som Nathalie gjennomgår i metamorfosen viser seg også i at Nathalie endrer utseendet. Hun slutter å farge håret: ”Jeg har sluttet å farge det – det er vel det kanskje som gjør at det virker fremmed.” Hun saa ansiktet sit i speilet, og det graastripte sorte haar. Han kom saa nær saa hodet hans synte bakom hennes.”³⁵⁷ Sigurd svarer at håret hennes ikke er fremmed, og mener fargen er lik den hun hadde i starten av forholdet. Det at Nathalie slutter å farge håret er åpenbart et tegn på utvikling. Det er min oppfatning at Nathalie med dette erkjenner at hun blir eldre, samt at hun verken kan perfektionere ekteskapet eller seg selv. Navnet Nathalie understreker at hun gjennomgår en utvikling. Ifølge Hamm er navnet Nathalie latinsk, og betyr å være født i Herrens navn.³⁵⁸ Det understreker at Nathalie blir født på ny, hun blir nemlig en ny kvinne. Dette viser seg blant annet ved at Nathalie trer inn i en ny kvinnerollen som adoptivmor.

6.5 Den trofaste hustru: En ”gjengiftekomedie” med elementer fra melodrama?

Det har blitt argumentert for at *Den trofaste hustru* kan leses i lys av Cavells filmsjanger ”gjengiftekomedie”. Samtidig har romanen elementer fra melodrama. Cavell mener ”gjengiftekomedien” er en ”[...] inheritor of the preoccupations and discoveries of Shakespearean romantic comedy, especially as that work has been studied by, first among others, Northrop Frye.”³⁵⁹ Sjangeren er derfor en arvtaker etter Shakespeares romantiske komedier. Den romantisk komedien har satiriske elementer, men har en mildere latterliggjøring av menneskelige svakheter.³⁶⁰ Derfor har ikke denne type komedie sin fulle hensikt i å bringe frem latter hos publikum. Det sentrale i en romantisk komedie er kjærlighetsintrigen, der A elsker B, som igjen elsker C. I intrigen skapes det hindringer, og konflikter som til slutt løses.³⁶¹

---

³⁵⁷ Ibid., 300 - 301.

³⁵⁸ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 241.

³⁵⁹ Cavell, *Pursuits Of Happiness*, 1.

³⁶⁰ Helland, Frode og Lisbeth Pettersen Wærp. *Å lese drama. Innføring i teori og analyse*. Oslo: Universitetsforlaget, 2011. 36.

³⁶¹ Ibid., 36.

I innledningen til *Pursuits of happiness* forklarer Cavell at Frye beskriver forskjellen mellom gammel og ny komedie i verket *The Argument of Comedy*. Både den gamle og den nye komedien er former av romantiske komedier. Komediene viser frem et ungt par som overkommer individuelle, og sosiale hindringer for å finne lykken: "[...] figured as a concluding marriage that achieves individual and social reconciliation."³⁶² Likevel er ikke den gamle og nye komedien identiske. I den nye komedien er det en ung mann som prøver å overkomme hindringer fra en eldre mann, for å vinne den unge kvinnen. I den eldre komedien blir heltinnen løftet frem: "[...] who may hold the key to the successful conclusion of the plot, who may be disguised as a boy, and who may undergo something like death and restoration."³⁶³ Cavells filmsjanger "gjengiftekomedie" er mer knyttet til den eldre, sammenlignet med den nyere komedien. Grunnen til det er at Cavell vektlegger heltinnen. Likevel er Cavells filmsjanger ulik fra både den eldre og den nyere, ettersom han fokuserer på heltinnen som en gift kvinne. Vi kan derfor fastsette at "gjengiftekomedien" handler nettopp om en kjærlighetsintrige, samt at den ikke har som hensikt å få publikum til å le.

I *Den trofaste hustru* forlater Nathalie sin ektemann, og velger å leve uten han. Ifølge Cavell skal en kvinne i "gjengiftekomedien" utvikle seg i samhold med ektemannen: "In these comedies the creation of the woman – the new creation of the women [...] takes the form of the woman's education by the man."³⁶⁴ Når Nathalie forlater Sigurd er det ikke han som står for hennes utvikling. Det har blitt forklart at Nathalie utvikler seg i en metamorfose, derfor i fraværet av ektemannen. Selv om hun innleder et forhold med Sverre klarer ikke han å endre hennes kvinnelige identitet. Skilsmisjonen som Nathalie ønsker tydeliggjør at hun er adskilt fra ektemannen. I "gjengiftekomedie" er skilsmisjonen en trussel for gjenforeningen: "[...] and the drive of its plots is not to get the central pair together, but to get them *back* together, together *again*. Hence the fact of marriage in it is subjected to the fact or the threat of divorce."³⁶⁵ Nathalies utvikling i metamorfosen understreker at romanen også har elementer fra Cavells filmsjanger "den ukjente kvinnens melodrama". Fortellervinklingen i romanens første og andre del understreker Nathalies melodramatiske tilstand. Hun kretser nemlig rundt seg selv og klarer ikke å se andre.

I teorikapittelet har det kommet frem at filmsjangeren "gjengiftekomedie" ikke er statisk.

---

³⁶² Cavell, *Pursuits Of Happiness*, 1.

³⁶³ Ibid., 1.

³⁶⁴ Cavell, *Contesting tears*, 5.

³⁶⁵ Cavell, *Pursuits Of Happiness*, 2.

Cavell forklarer at nye filmer kan forandre filmsjangeren. Derimot må partene i filmen gå tilbake til hverandre igjen, ettersom det er dette som er selve plottet med sjangeren. Nathalie og Sigurd blir gjenforent når de bruker språket. Samtalen mellom partene fører derfor frem til en anerkjennelse. Anerkjennelsen er Nathalies aksept og forståelse av Sigurds ord. Hun forstår at de er adskilt, og at han har et ønske om å være eneforsørger. Det er viktig å bemerke at partene kunne hatt denne samtalen, uten at gjengiftingen hadde skjedd. Dersom Nathalie hadde nektet for Sigurds religion og hans ord, hadde det ikke ført frem til en løsning. Hun ville da funnet ut at de var for ulike til å bli et par igjen. Romanen kan på grunn av gjenforeningen leses i lys av Cavells filmsjanger ”gjengiftekomedie”. Selv om Nathalie utvikler seg i metamorfosen, er det nettopp samtalen med Sigurd som gjør at hun ikke blir ”den ukjente kvinnen”. Når hun bruker verbalspråket blir hun en del av fellesskapet. Nathalie som har vært en passiv skeptiker forstår nå nødvendigheten av å bruke språket.

I følge Cavell har tid og sted mye å si for filmsjangeren ”gjengiftekomedie”: ”Again, whereas in remarriage comedy the action of the narration moves, as said, from a setting in a big city to conclude in a place outside the city, a place of perspective.”³⁶⁶ I *Den trofaste hustru* møter leseren Nathalie og Sigurd i Oslo, og de har bodd i byen i flere år. Sigurd er fra landsbygden og han ønsker å flytte tilbake. På slutten av romanen flytter som nevnt Nathalie og Sigurd til bygden. Det foreligger derfor en utvikling. Landsbygden representerer det frie og naturen, her er det ikke regler som fastsetter hvordan Nathalie skal være som kvinne. Bygden åpner opp for et nytt perspektiv hos partene. På den annen side kan byen sies å fremstille det urolige og forstyrrende for både Nathalie og Sigurd. De ønsker derfor å starte helt nytt, både når det kommer til forholdet og hvor de bor

Ifølge Hamm går mye av handlingen i komediene ”[...] ut på å la personene finne ut hvem de er og hvem de hører sammen med.”³⁶⁷ Hos Undset finner Nathalie ut hvem hun er i den nevnte metamorfosen. Nathalie forstår også at det er Sigurd hun hører sammen med, og ikke Sverre. Hun har fått prøvd ut den ”andre” siden av erotikk med Sverre, noe som førte til vonde følelser. Realiteten er derfor å bli gjengiftet med Sigurd. Hamm forklarer også at den romantiske komedien tenderer til et ”lukket plott”. I *Den trofaste hustru* får leseren vite at Nathalie og Sigurd blir gjengiftet, og at de skal flytte til bygden. Konflikten i forholdet er

---

³⁶⁶ Cavell, *Contesting tears*, 6.

³⁶⁷ Hamm, Christine. ”Dramatikk”. Upublisert manus. Universitetet i Bergen, 2016. 9.

derfor løst, noe som nettopp forklarer et ”lukket plott”. Romanen avslutter med en lykkelig gjenforening.

6.6 Nathalies trofasthet

Begrepet trofast har blitt definert i analysen om *Fru Marta Oulie*. Der ble det fastslått at å være trofast må ses i direkte samspill med kampen om idealene som var gjeldende på Undsets tid. Kvinner skulle være trofast mot idealene i samfunnet. Det å være trofast i et ekteskap, betydde for flere å være trofast seksuelt. Slik det vises frem hos Undset, rettes trofastbegrepet også mot sosial kontakt i et ekteskap. Det går ut på å anerkjenne adskiltheten, og la den andre vise sin individualitet gjennom språket. Jeg har argumentert for at et individ må være trofast mot seg selv, før det kan være trofast mot andre. Dersom en ikke lytter til sine egne tanker og behov, blir man ukjent for medmennesker. På den måten blir ikke mennesker kjent med deg slik du egentlig er. De kjenner nemlig ikke til dine innerste tanker og følelser. Analysen av *Fru Marta Oulie* understreker at ordet trofast er avhengig av dets bruk, altså i hvilken sammenheng det blir uttalt og av hvem. Troløs forklarer det motsatte av å være trofast, og går ut på at et individ bryter regler og idealer som fastsettes i samfunnet.

Tittelen på verket *Den trofaste hustru* antyder at romanen viser frem en kvinne som er nettopp trofast. Nathalie mener å være trofast mot sin ektemann, hennes arbeid, hjemmet og forventningene fra foreldre. Sigurd beskriver henne slik: ”Og ogsaa at du er trofast av naturen.”³⁶⁸ Nathalie ønsker å oppfylle de ulike kvinneidealene i samfunnet. Hun ønsker å være kone og selvstendig kvinne, på en og samme tid. Hennes ledende stilling i firmaet ”Hytter og Hus” gjør at hun oppfyller idealet som den selvstendige kvinnen. Det hun savner er barn, og hennes barnløshet blir mistolket av faren. I en samtale mellom Nathalie og hennes mor, forteller hun følgende: ”Og saa stolt som han var av dig, Thali. Du kan tro at han snakket om dig ofte – du var jo den av barna hans som hadde realisert noe av det som vi kjempet for altid, med en stor og landsgavnlig virksomhet som du staar i spissen for.”³⁶⁹ Faren til Nathalie er redaktør og moren er en ivrig kvinnesaksforkjemper. Det kan derfor tenkes at de ønsket at døtrene deres skulle velge å være den moderne og frigjorte kvinnen. Av den grunn mener jeg at faren til Nathalie anser barnløsheten som et frivillig valg. Han mener Nathalie heller ønsker å fokusere på utdanning, enn det å bli mor. Når faren dør kan det ses på som en lettelse for Nathalie. Hun trenger ikke lenger å opprettholde ”glansbildet” som han hadde av henne.

---

³⁶⁸ Undset, *Den trofaste hustru*, 107.

³⁶⁹ *Ibid.*, 45.

Nathalie er derfor ufrivillig trofast mot sin egen far fordi hun ikke kan få barn.

Tidligere i analysen har det kommet frem at Nathalie undervurderer samtalen i et ekteskap. Det resulterer i at hennes forståelse av å være trofast i et ekteskap, utelukkende baserer seg på det å være seksuelt trofast mot ektemannen. Hun mener som nevnt at kjærligheten mellom henne og Sigurd blir det eneste bindeleddet. Nathalie har derfor en manglende forståelse av trofastbegrepet, og i realiteten er hun troløs både mot seg selv og ektemannen. Nathalie kjenner ikke til Sigurds meninger rundt religion og synet på kjønn, før langt ut i romanen. Det understreker at Nathalie faktisk ikke kjenner sin ektemann, som hun mener å være trofast mot. Jeg mener Nathalie prøver å opprettholde alles ønsker, derfor strever hun etter å være en god kone, kollega, datter og tante. Samfunnet idealiserer Nathalie om hvordan hun skal være som kvinne. Noe som understreker dette er samtalen mellom Nathalie og Sigurd på slutten av romanen: ”Ja – du er da meget villigere til at være saan som du syns det er riktig, og gjøre det som du tror at du bør gjøre, enten du har lyst til det eller ikke?”³⁷⁰ Nathalie ser ikke seg selv, og er ikke trofast mot hva hun ønsker og vil.

Der Willy Dahl kritiserer Undset for å være en dårlig kunstner³⁷¹, kommer Nathalies trofasthet frem. Dahl mener at en hver leser forstår at Sigurd er utro mot sin kone. Jeg mener derimot at Nathalie ikke vil akseptere at hennes ektemann skjuler noe for henne. Hennes naivitet blir et virkemiddel som understreker Nathalies trofasthet. Når hun ikke anerkjenner problemene er hun ikke trofast mot seg selv. På den måten er hun heller ikke trofast mot Sigurd. Det foreligger altså et åpenbart problem i ekteskapet, men Nathalie velger å overse det. Det resulterer igjen i at partene blir fremmed for hverandre. Trofastheten for Nathalie viser seg i det å ikke fortelle om urolighetene hun kjenner på. Nathalie fremtrer derfor som passiv overfor Sigurd, både fordi hun ikke vil akseptere urolighetene, og fordi hun mener de er ett. Hamm følger opp dette og mener Nathalie ikke vil se sin kropp adskilt fra Sigurds, derfor benekter Nathalie for utroskapen.³⁷²

I en samtale mellom Sigurd og Nathalie forteller han følgende: ”Jeg var saa – overvældet – over at noen kvinne kunde være saan – stolt og fri og aldeles uten baktanker, i den maaten

---

³⁷⁰ Ibid., 330.

³⁷¹ Dahl, ”Sigrid Undsets trofaste hustru”, 59.

³⁷² Hamm, *Foreldre i det moderne*, 240.

som du viste det paa, at du var glad i mig og stolte paa mig. Helt ut.”³⁷³ Nathalie har derfor stor tiltro til sin ektemann, og mener at han er trofast: ”Aa ja, Sigurd er trofast, tænkte hun [...] Men han er trofast.”³⁷⁴ Når Sigurd forteller om utroskapen endrer dette seg. Hun forstår at han har vært troløs, og Sigurds utroskap resulterer i at han blir totalt fremmed for henne. Hun mener å ikke kjenne han lenger, med den konsekvens at de ikke kan leve sammen.

Når Nathalie utvikler seg i metamorfosen blir hennes kvinnelige identitet endret. Hun forstår at hun er adskilt fra Sigurd, og at de derfor må bruke språket for å kjenne hverandre. Ifølge Solbakken resulterer Nathalies tilbakevending til Sigurd negativt for romanen.³⁷⁵ Jeg mener derimot at Nathalie er trofast mot seg selv når hun oppsøker Sigurd etter skilsmissen. Nathalie vet at det er Sigurd hun elsker, og at hun kan ikke leve uten han. Det skjer derfor en utvikling i Nathalie. Hun går fra å være troløs både mot seg selv og Sigurd, til å bli trofast. Det at ekteparet ikke har brukt språket er hovedgrunnen til både utroskapen, hvilket igjen resulterer i at partene blir troløs. Hennes forståelse av å være trofast i ekteskapet innbefatter på slutten av romanen både seksuell og sosial kontakt. Dette går innenfor Cavells krav rundt et ekteskap: ”The joining of the sexual and the social is called marriage.”³⁷⁶ Ifølge Hamm har ikke romanen en lykkelig slutt. Hun mener som nevnt at Nathalie fremstår som en ensom skikkelse også etter gjenforeningen.³⁷⁷ Jeg mener derimot at romanen avsluttes med en lykkelig tilbakevending mellom Nathalie og Sigurd. Det er først nå at de lever sammen i et ekteskap, som mann og kvinne. Det at de bruker språket for å bli forstått, og igjen forstå den andre, bekrefter at ektefellene kjenner hverandre fullstendig. Nathalie og Sigurd kjenner til den andres følelser, og hverandres kropp.

6.7 Oppsummering

I *Den trofaste hustru* løfter Undset frem behovet for både seksuell og sosial kontakt i et ekteskap. Problemet med forholdet er at partene ikke bruker verbalspråket. Nathalie og Sigurd kjenner derfor ikke til hverandres innerste tanker og følelser.

Undset skriver frem en utvikling i Nathalie: Den første er at Nathalie erkjenner en konflikt i ekteskapet. I starten mener Nathalie at hun og Sigurd er ett, samtidig fornemmer hun at

---

³⁷³ Undset, *Den trofaste hustru*, 104.

³⁷⁴ Ibid., 68.

³⁷⁵ Solbakken, *Redefining Integrity*, 200.

³⁷⁶ Cavell, *Pursuits of Happiness*, 29.

³⁷⁷ Hamm, *Foreldre i det moderne*, 238.

ekteskapet mangler noe. Det at Nathalie ikke anerkjenner problemene som arter seg, resulterer i at hun blir en skeptiker. På grunn av Nathalies taushet går hun innenfor Cavells forståelse av å være en passiv skeptiker. Hun ønsker nemlig å bli forstått uten å bruke språket samtidig som hun søker anerkjennelse hos ektemannen. Det interessante er Nathalies forståelse av hvorfor ekteskapet begynner å rakne: Hun mener det kommer av barnløsheten. Nathalie erkjenner også en trøtthet rundt ekteskapet, og tenker det er et resultat av at de har vært gift lenge. Hun etablerer det Cavell definerer som ”best case”, for å overbevise seg selv om at de fortsatt er ett.

Den andre utviklingen forklarer at Nathalie anerkjenner de ekteskapelige problemene. Hun går derfor fra å erkjenne til å anerkjenne at de ikke er ett. Det starter med at Sigurd forteller om utroskapen, og at Anne er med barn. Det Nathalie trodde var helt sikkert, er altså ikke tilfellet. Det resulterer i at ”best case” bryter, som en følge av det utvikler hun en større tvil. Nathalie gir opp sin ektemann uten en kamp, ettersom hun mener at barnet har krav på både en mor og en far. Det at Sigurd skal bli far, medfører en svekkelse av hennes kvinnelige identitet. Hun forsøker derfor å hevde sin eksistens gjennom gjentatte bad. Nathalie anerkjenner at et ekteskap med Sigurd er umulig når Anne oppsøker henne. Nathalie frykter ensomheten, og hun får nå bekreftet at Sigurd også må leve alene.

Den siste utviklingen forklarer at Nathalie anerkjenner at hun er adskilt fra andre mennesker. Derfor må hun bruke språket. I forholdet med Sverre forstår Nathalie at hun kan kjenne Sverres kropp, uten å være ett med han. Når Anne dør bryter hun forholdet med Sverre og oppsøker Sigurd. Det at Nathalie ønsker å møte Sigurd igjen bekrefter at hun fortsatt elsker han. Hun forstår at hun er en annen nå, enn da de var gift. Det understreker at Nathalie har utviklet seg i metamorfosen. Hennes kvinnelige identitet er en annen, og hun klarer å se sin eksistens adskilt fra Sigurd. Nathalie forstår at hun har levd som et spøkelse, og ikke som et selvstendig menneske. Dette bekrefter Emersons argument om at mennesker må vise individualitet gjennom språket. Nathalie innser også at hun og Sigurd har vært fremmed for hverandre. Utroskapen blir altså et resultat av at partene ikke har snakket om følelser. Sigurd kunne ikke fortelle om hans syn på kjønn og arbeidsfordeling. Når Nathalie nå anerkjenner adskiltheten blir paret ”ett kjød” igjen. Leseren får sanseintrykk gjennom Nathalie og Sigurd på slutten av romanen, noe som bekrefter anerkjennelsen.

Nathalies tanker om å være trofast endrer seg etter forståelsen av hva et ekteskap er. I begynnelsen av ekteskapet er Nathalie troløs mot seg selv ved at hun ikke anerkjenner bekymringene. Med tanke på at Nathalie ser på deres ekteskap som ett og undervurderer språket, er hun også troløs mot Sigurd. Hun ser bare på Sigurd som sin ektemann og mener å vite alt om han. Når Nathalie merker at noe plager Sigurd velger hun altså å ikke snakke om det. Det er ikke før Asmund påpeker problemet, at Sigurd og Nathalie snakker sammen. Samtalen med Asmund er så klar og tydelig at Nathalie ikke kan overse hans ord. Nathalie erkjenner at hun ikke har kjent den personen hun har ment å være trofast mot. På grunn av den seksuelle utroskapen blir nemlig Sigurd fremmed for henne, og hun føler å ikke kjenne han lenger. Gjennom metamorfosen blir Nathalie trofast mot både seg selv, og sin ektemann. Hun forstår at de er adskilt, og at hun har en eksistens uavhengig av Sigurd. Derfor må hun altså bruke språket for å gjøre seg forstått, og samt for å forså Sigurds innerste tanker.

7 Sammenligning og oppsummering

I det foregående har jeg presentert lesninger av Undsets debutroman *Fru Marta Oulie* og hennes siste samtidsroman *Den trofaste hustru*. Jeg har tolket Marta og Nathalies ekteskap, og konkludert med at begge kvinnene har problemer med å se sin egen kropp som adskilt fra ektemannens. Jeg har argumentert for at kvinnene i de to romanene mener de er ett med sin mann i ekteskapet. Av den grunn undervurderer de behovet for samtale. Nathalie og Martas holdning til ekteskapet fører dem inn i en skeptisismeproblematikk. Det er et resultat av kvinnenens ønske om å bli forstått uten å bruke språket, og de nekter å anerkjenne konfliktene som oppstår rundt ekteskapet. Marta og Nathalie tviler på språket og dens uttrykk. De kvinnelige hovedpersonene forstår til slutt at de må bruke språket. Det resulterer i at de går fra å være troløs til å bli trofast, og de utvikler en stemme.

Både seksuell og sosial kontakt viser seg å være viktige aspekter ved ekteskapet i Undsets *Fru Marta Oulie* og *Den trofaste hustru*. Dette bekrefter Cavells syn på ekteskap: "The joining of the sexual and the social is called marriage."³⁷⁸ Ekteskap, utroskap og spørsmål knyttet til barneoppdragelse er også eksplisitte temaer i begge romanene. Undsets første og siste samtidsroman handler derfor mye om det samme. I så måte er det interessant at *Den trofaste hustru* har fått betydelig mer kritikk enn *Fru Marta Oulie*. En synlig forskjell er at Undset starter sin første samtidsroman med at kvinnen er utro, mens mannen er utro i den siste samtidsromanen. Noe annet er at *Fru Marta Oulie* er en dagbokroman. Sjangeren gjør at leseren kommer tettere inn på Marta enn Nathalie. I begge romanene er det kvinnene som er hovedpersoner. Marta og Nathalie utvikler ulike forståelser av hva det vil si å være trofast: Der Marta velger å leve uten en mann for å bli trofast mot seg selv, blir Nathalie gjengiftet med Sigurd. Resultatet er at begge kvinnene blir handlekraftige subjekter. I det følgende vil jeg oppsummere og sammenligne Marta og Nathalies utvikling fra å være troløs til å bli trofast. Utviklingen forklarer at kvinnene går fra å erkjenne, til å anerkjenne de ekteskapelige problemene.

7.1 Marta og Nathalie: Fra å erkjenne til å anerkjenne de ekteskapelige problemene

Når leseren møter de kvinnelige hovedpersonene er det åpenbart at ekteskapet i hvert tilfelle begynner å slå sprekker. Marta forteller innledningsvis at hun har vært utro, mens Nathalie registrerer at hun fornemmer en uro hos sin mann. Marta erkjenner at hun ikke er like lykkelig

---

³⁷⁸ Cavell, *Pursuits Of Happiness*, 29.

lenger, og hun føler seg fremmed hos Otto. Nathalie føler seg snarere bekymret. I *Den trofaste hustru* oppdager Nathalie at Sigurd har en side som hun ikke kjenner til. Nathalie tenker at de bekymrede følelsene, og den ukjente siden ved ektemannen, er et resultat av barnløsheten. Dersom de hadde hatt barn ville hun blitt mer knyttet til Sigurd, mener hun. Nathalie føler også en tretthet i ekteskapet og mener det kommer av at de har vært gift lenge. Hun anerkjenner ikke det virkelige problemet, som er mangelen på sosial kontakt mellom henne og Sigurd. Av den grunn blir Nathalie en skeptiker.

Martas ekteskap er annerledes. Hun skylder på de ulike sosioøkonomiske bakgrunnene, som hun mener forårsaker problemer i forholdet. Tidligere forskere som Steen, Solbakken og Blikrud har samme forståelse som Marta. Til og med Martas fetter, Henrik, mener at ekteskapet mellom Nathalie og Sigurd ikke kan fungere. Det er tydelig at Marta er gift med en mann som har ulike verdier enn henne. Otto mener blant annet at Marta burde slutte i sitt arbeid, hun er først og fremst mor og kone. Derimot er ikke de sosioøkonomiske bakgrunnene hovedårsaken til at Otto ikke forstår henne. Jeg mener Undset viser at det er Ottos holdning som står i veien: Han nekter nemlig å anerkjenne Marta som et annet individ. For han er Marta bare hans kone, og mor til deres barn. Når Marta skylder på de sosioøkonomiske bakgrunnene anses det som et resultat av skeptisisme. Selv om man har ulike verdier kan man gjennom bruk av språket anerkjenne hverandres ord. Sigurds konservative syn på ekteskap blir til slutt erkjent og anerkjent av Nathalie. Det viktige er at Nathalie til slutt aksepterer hans mening rundt religion og arbeidsfordeling mellom kjønn, selv om hun har et annet syn.

Det er tydelig at utroskapene er et resultat av mangelen på sosial kontakt. Både Marta og Sigurd har problemer med å gjøre sitt indre kjent for ektefellen. Marta forteller ikke om utroskapen til Otto. Derimot får Nathalie vite at Sigurd har gått bak hennes rygg, og at Anne er med barn. Når partene ikke bruker språket, er det andre aktører i romanene som påpeker de ekteskapelige problemene. Marta føler at hun ikke blir hørt av Otto, men Henrik lar henne forstå at hun må samtale med ektemannen. Det blir tydelig når Henrik forteller henne at Otto ikke ser at hun er annerledes. Marta anerkjenner derfor at hennes ekteskap mangler noe, hun blir ikke sett og akseptert som et selvstendig menneske. Hos Henrik får Marta det hun søker etter, nemlig anerkjennelse. Han hører på Martas ord, og ser henne som et annet individ. I *Den trofaste hustru* er det Anne, Sverre og Asmund som påpeker konfliktene. I samværet med Anne forstår Sigurd at hans ekteskapet ikke er slik det burde være. Det blir tydelig når Anne tror at Sigurds ekteskap er ulykkelig. Det er også gjennom samtale med Anne, at Nathalie

forstår at et ekteskap med Sigurd er umulig. Nathalie har nemlig problemer med å se sin eksistens som adskilt fra Sigurd. Hennes vansker med å forstå Sigurds indre blir tydelig når hun innleder et forhold med Sverre. Sverre forteller henne at Sigurds arbeidsledighet påvirket ekteskapet. På den måten forstår Nathalie at firmaets konkurs var en krise i Sigurds liv. Der Nathalie erkjenner at noe plager Sigurd, og hun forstår at han har vært utro, må Asmund påpeke problemet. Han forteller at Nathalie burde snakke med sin ektemann. Nathalie kan ikke overse Asmunds ord, og velger å snakke med Sigurd.

7.2 Fra troløs til trofast: Marta og Nathalie

Trofastbegrepet har blitt forklart i begge analysekapitlene. Det å være trofast har blitt fokusert på samspillet med idealene som var sentrale på Undsets tid. Ordet ”trofast” peker mot at kvinner skulle være trofast i henhold til idealene i samfunnet. I analysekapitlene har jeg forklart at et ord ikke kan defineres en gang for alltid. Hva som ligger i ordet ”trofast” vil være avhengig av hvordan det blir brukt. Troløs forklarer det motsatte av trofast, som betyr at et individ strider i mot krav og idealer. Jeg merker meg at trofastbegrepet kan knyttes til Cavell forståelse av ekteskapet: Partene skal være trofast i henhold til kravet om seksuell og sosial kontakt.

En likhet mellom Undsets første og siste samtidsroman er at Nathalie og Marta mener å være trofast mot seg selv, og sin ektemann. Når Nathalie og Marta erkjenner at noe er galt med ekteskapet velger de å ikke snakke om det. På den måten opprettholder kvinnene idealet av å være ett med ektemannen. Samtalen kan nemlig bekrefte at partene er adskilt – ektefellene ville risikere å oppdage at de føler og tenker forskjellig. I begynnelsen av *Fru Marta Oulie* tar ikke Marta sine følelser på alvor, og snakker om lidelsen. Det resulterer i at hun er troløs mot seg selv, noe hun først oppdager senere. På den måten er hun imidlertid også troløs mot Otto. Mangelen på kommunikasjon resulterer i at Marta og Otto blir fremmed, og ukjent for hverandre. De vet ikke hva den andre tenker og føler. Jeg mener Martas forståelse av å være trofast innbefatter i starten kun det seksuelle. Derfor mener Marta at hun har vært troløs mot Otto, fordi hun har hatt samleie med Henrik: ”At vi havde forraadt ham, der selv har vært saa tro – pinlig tro i hver smaating.”³⁷⁹ Hun skjuler utroskapen for å holde fast på rollen som kone. Det interessante er at Otto også er troløs mot Marta. Han nekter nemlig å anerkjenne henne som et annet individ. På den måten har ikke Marta en stemme i ekteskapet.

---

³⁷⁹ Undset, *Fru Marta Oulie*, 6.

Nathalie har lik forståelse av trofastbegrepet som Marta. Hun vektlegger også det seksuelle. Nathalie er trofast mot kvinneidealene i samfunnet – hun vil være kone, stelle i huset og rydde etter ektemannen. Nathalie er også selvforsørgende, slik at hun oppfyller farens ideal om å være en moderne og frigjort kvinne. Der hun mener å være trofast mot sin ektemann er hun egentlig troløs, både mot seg selv og Sigurd. Nathalies holdning rundt ekteskapet resulterer i at hun ikke bruker språket. Hun mener som nevnt at hun og Sigurd er ett. På den måten anerkjenner hun ikke at ekteskapet begynner å rakne. En forskjell finnes i de to hovedpersonenes forståelse av moderskapet: Der Nathalie ville ha sluttet i sitt arbeid dersom hun ble mor, ønsker Marta å jobbe og studere selv om hun er mor til fire. Kvinnene har derfor et ulikt syn på ordet ”mor”. Marta er trofast mot rollen som den moderne kvinnen. Det blir tydelig når hun interesserer seg for kvinnesak og folkeopplysning. Nathalie er også trofast mot denne kvinnerollen, men det er ufrivillig. Barnløsheten svekker hennes kvinnelige identitet som hun knytter til det å være mor.

Metamorfosen som både Nathalie og Marta utvikler seg gjennom viser seg i en endret forståelse av å være trofast. Nathalie erkjenner at hun er en annen nå, enn da hun var gift. Det bekrefter at Nathalie har gått gjennom en utvikling. Samtalen hun har med Sigurd på slutten av romanen fører frem til en anerkjennelse. Det er nettopp denne anerkjennelsen som resulterer i at Nathalie ikke forblir ”den ukjente kvinnen”. Hun isolerer ikke seg selv, men blir derimot gjengiftet med Sigurd. Nathalie forstår at de bare har eksistert i hverandres liv, og ikke levd som mennesker. Partene har altså vært ”spøkelse”, slik Emerson forklarer tilstanden av å ikke vise individualitet gjennom språket. *Den trofaste hustru* har derfor blitt lest i lys av Cavells filmsjanger ”gjengiftekomedie”. Jeg har også argumentert for at romanen har elementer fra melodrama, fordi Nathalie utvikler seg nettopp i fraværet av Sigurd. Nathalie forstår at hun må bruke verbalspråket for å kjenne Sigurds indre. Hun går fra å være troløs til å bli trofast, både mot seg selv og sin ektemann.

I *Fru Marta Oulie* blir ikke Marta gjenforent med ektemannen, eller en mann. Romanen har derfor blitt lest i lys av Cavells filmsjanger ”den ukjente kvinnens melodrama”. Marta utvikler seg i metamorfosen, og på den måten etablerer hun en stemme. Hun hevder seg selv gjennom kroppslige uttrykk. Sansinntrykkene blir sterke som et resultat av dagboksjangeren. Selv om hun har isolert seg fra verden, og løsrevet seg fra dagligkommunikasjonen, lever hun nå som

et menneske, og ikke som et spøkelse.³⁸⁰ Gjennom metamorfosen har Marta forstått nødvendigheten av å vise frem sin individualitet gjennom språket. Hun utvikler et privatspråk, som nedfelles i dagboken. Nathalies privatspråk er derimot fantasispråket hun etablerer, der hun mener å vite alt om Sigurd uten å faktisk snakke med han. Når ekteskapet bryter går Nathalie vekk i fra forståelsen om et slikt språk. Nathalie ser at hun og Sigurd er fremmed og adskilt fra hverandre.

Det som skiller romanene fra hverandre er altså at Marta forblir den ukjente kvinnen på slutten av romanen. Hun gir opp forsøket på å utvikle seg i samspillet med en mann. Marta kan av den grunn ikke gifte seg med Henrik. I *Den trofaste hustru* anerkjenner Nathalie at hun ikke kan vite alt om sin ektemann, og derfor blir de gjengiftet. Gjennom samtalen med Sigurd returnerer hun til dagligspråket. Nathalie og Marta har derfor en ulik måte å være trofast på: Marta forstår at hun ikke kan gifte seg med Henrik, hun elsker han ikke. Ved å fortelle om sine følelser er hun trofast mot han. Marta er også trofast mot seg selv, hun forstår at hun ikke lenger kan leve på en løgn. I *Den trofaste hustru* er Nathalie trofast mot Sigurd når hun anerkjenner adskiltheten, og hans ord. Nathalie er trofast mot seg selv når hun oppsøker Sigurd på nytt. Hun elsker fortsatt Sigurd og forstår at det er han Nathalie hører sammen med, ikke Sverre.

Der Undset starter med den utroe Marta og avslutter med den trofaste Nathalie, beskriver hun dobbeltmoralen som kvinner stod overfor i samfunnet. Dobbeltmoralen viser at samfunnet ikke har en aktuell definisjonsmakt. Undset la derimot vekt på at kvinner skulle få være kvinner på egne premisser. Hun er mot et krav om prinsipielt måtte velge mellom ulike kvinneroller. Johansen har forklart at på den ene siden: ”[...] fantes de radikale idealene om selvstendighet, frihet og fornuft. På den andre siden var de romantiske ungpikidealene som skulle føre de unge kvinnene uvitende og ubesudlet inn i ekteskap og vakre hjem.”³⁸¹ De svært ulike idealene i samfunnet førte til at kvinner ble splittet mellom de ulike kvinnetypene. Dette ledet ofte til en taushet hos kvinnene: Hvordan skulle kvinner få snakke om sine følelser, dersom de stred i mot tradisjonelle idealer som blant annet gift kvinne? Kvinner må være trofast mot seg selv, og følge sine egne behov og ønsker. Der Marta står i klem mellom de to kvinneidealene, blir Nathalie oppslukt av å måtte opprettholde begge idealene i samfunnet. Undset skriver så frem en brytning der Nathalie og Marta strider mot idealene i

---

³⁸⁰ Se teorikapittel ”Ralph Waldo Emerson: Fortsatt en skeptiker, men ikke et konformt menneske” 21-22.

³⁸¹ Johansen, *Hvis kvinner ville være kvinner*, 42.

samfunnet. På den måten blir de trofast mot seg selv og bruker språket. Undset peker altså på nødvendigheten av samtale i et ekteskap. Kvinnenes beslutning på slutten av romanen blir banebrytende på hver sin måte: Der Marta lever uten en mann, går nemlig Nathalie tilbake til sin utroe ektemann.

Det kan se ut som at forskere har reagert mer på hvilket kjønn som er utro, enn selve utroskapen. Som nevnt tidligere har forskere anset Nathalies tilbakevending til Sigurd som negativt for romanen. Forskere kan ha stilt seg kritisk til hvorfor Undset skriver frem en sterk og høyt utdannet kvinne, som lar seg åpenbart svikte av en mann. Det er min oppfatning at dette er grunnen til hvorfor *Den trofaste hustru* har fått betydelig mer kritikk, sammenlignet med *Fru Marta Oulie*. Solbakken mener blant annet at Nathalies tilbakevending til Sigurd resulterer i at romanen blir poetisk svekket.³⁸² Bliksrud på sin side mener at gjenforeningen mellom Sigurd og Nathalie blir underholdene, men anses som ikke gripende.³⁸³ Jeg mener Undset skriver frem behovet for både seksuell og sosial kontakt i begge ekteskapene. Hvilket kjønn som er utro er derfor irrelevant. Undset ønsker også å få frem at kvinner er forskjellig fra hverandre. Dette fordi Marta og Nathalie tar ulike valg på slutten av romanen. Noe som understreker dette er Undsets innlegg i Aftenposten: ”Kvindens Udvikling skal i det hele taget ikke tvinges hverken i den Retning eller i den anden – lad Kvinderne faa Lov til at udvikle sig frit.”³⁸⁴ Undsets første og siste samtidsroman kretser derfor rundt samme problematikk, men fokuserer på ulike løsninger av konflikten.

---

³⁸² Solbakken, *Redefining Integrity*, 200.

³⁸³ Bliksrud, *Sigrid Undset*, 139.

³⁸⁴ Krane, *Sigrid Undset*, 139. Krane har hentet inn Undsets første avisartikkel fra Aftenposten 12.5.1904. Innlegget til Undset er en kommentar til boken *Kvinden skabt af Manden*.

Litteraturliste

- Dahl, Willy. "Sigrid Undsets trofaste hustru. En romanteknisk studie over agitasjonen i et kunstverk". I: *Edda 1. Nordisk Tidsskrift for Litteraturforskning*. 1965.
- Bliksrud, Liv. "Innledning" .I: Berg, Gry og Liv Bliksrud (red.): *Fru Marta Oulie*. Oslo: Aschehoug, 2007.
- Bliksrud, Liv. "Feminisme og antifeminisme i Sigrid Undsets forfatterskap". I: *Norsk litterær årbok*. Oslo: Samlaget, 1981.
- *Natur og normer hos Sigrid Undset*. Oslo: Aschehoug, 1995.
- *Sigrid Undset*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag ASA, 1997.
- Emerson, Ralph Waldo. "Self-Reliance" .I: *Selected Essays*. New York: Penguin Classics, 1985.
- Cavell, Stanley. *Erfaring og det hverdagslige*. Oversatt av Agnete Øye. Oslo: Pax Forlag A/S, 1998.
- Cavell, Stanley. *Contesting Tears. The Hollywood Melodrama of the Unknown Woman*. Chicago og London: The University of Chicago Press, 1996.
- *Must we mean what we say? A Book of Essays*. Updated edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- "Introduction Words for a conversation" .I: *Pursuits Of Happiness. The Hollywood Comedy of Remarriage* (s 1-42). Cambridge og London: Harvard University Press, 1981.
- *The Claim of Reason. Wittgenstein, Skepticism, Morality and Tragedy*. Oxford og New York: Oxford University Press, 1999.

————— “Being Odd, Getting Even” .I: *In Quest of the Ordinary. Lines of Skepticism and Romanticism*. Chicago: University of Chicago Press, 1988.

Gabrielsen, Trude. *Mannsskikkelser i Sigrid Undsets Den trofaste hustru og Ida Elisabeth*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Oslo. 1993.

Granaas, Rakel Christina, Susanne Knudsen, Elisabeth Aasen og Solveig Aareskjold. *Kvinnesyn – tvisyn. En antologi om Sigrid Undset*. Oslo: Novus, 1985.

Hamm, Christine. ”Dramatikk”. Upublisert manus. Universitetet i Bergen. 2016.

————— *Foreldre i det moderne. Sigrid Undsets forfatterskap og moderskapets grammatikk*. Trondheim: Akademika, 2013.

————— *Medlidenhet og melodrama. Amalie Skrams romaner om ekteskap*. Oslo: Unipub, 2006.

Helland, Frode og Lisbeth Pettersen Wærp. *Å lese drama. Innføring i teori og analyse*. Oslo: Universitetsforlaget, 2011.

Heltoft, Bente. *Livssyn og Digtning: Strukturgrunlaget i Sigrid Undsets romaner*. Oslo: Aschehoug, 1985.

Johansen, Kirstin. *Hvis kvinner ville være kvinner. Sigrid Undset, hennes samtid og kvinnespørsmålet*. Oslo: Aschehoug, 1998.

Johnson, Pål Espolin, Ebba Haslund, Ellisiv Steen, Finn Thorn, Mette Nygård, Vigdis Ystad og Carl Henrik Grøndahl. *Sigrid Undset i dag*. Oslo: Aschehoug, 1982.

Krane, Borghild. *Sigrid Undset. Liv og meninger*. Oslo: Gyldendal, 1970.

Mathisen, Ingrid Nestås. ”Den aldri stansende livets strøm”. *Ei utforskning av vitalismen i Sigrid Undset og Cora Sandel sine debutromaner*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen. 2011.

- Moi, Toril. "Å miste troen på språket: Fantasier om fullkommen kommunikasjon i Rosmersholm". I: *Ibsens modernisme*. Oversatt av Agnete Øye. Oslo: Pax, 2006.
- Myrset, Halldis. *Den religiøse dimensjon i Sigrid Undsets Fru Marta Oulie (1907) og Den trofaste hustru (1936). En sammenligning*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Oslo, 1997.
- Omholt, Dagrún Kolberg. *Sigrid Undset: Den trofaste hustru. En litterær analyse*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Oslo, 1967.
- Rønning, Anne Birgitte og Astrid Sætre: «I lidelsens lys. Om Sigrid Undset» I: Elisabeth Møller Jensen (red.): *Nordisk kvindelitteraturhistorie*, bind 3. København: Rosinante, 1900-1996.
- Solbakke, Elisabeth. *Redefining Integrity: The Portrayal of Women in the Contemporary Novels of Sigrid Undset*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1992.
- Tranøy, Knut og Ore, Øysten. "René Descartes", Store norske leksikon. 21.12.2016.
https://snl.no/Ren%C3%A9_Descartes
- Undset, Sigrid. *Den trofaste hustru*. Oslo: Aschehoug, 1936.
- *Fru Marta Oulie*. Kristiania: Aschehoug, 1907.
- *Kjære Dea*. Forord og kommentar ved Christianne Undset Svarstad. Oslo: Cappelen, 1979.
- Wittgenstein, Ludwig. *Filosofiske undersøkelser*. Oversatt av Mikkil B. Tin. Oslo: Pax Forlag A/S, 1997.
- Winsnes, Andreas Hofgaard. *Sigrid Undset. En studie i kristen realisme*. 2. oppl. Oslo: Aschehoug, 1982.

Sammendrag

Masteroppgave i nordisk litteratur
Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Universitetet i Bergen
Mai 2017

Student: Sunniva Kleive

Veileder: Christine Hamm

Tittel: Fra troløs til trofast

Undertittel: En analyse av ekteskapeleg samliv i Sigrid Undsets *Fru Marta Oulie* (1907) og *Den trofaste hustru* (1936)

Denne masteroppgaven tar for seg Sigrid Undsets debutroman *Fru Marta Oulie* (1907) og hennes siste samtidsroman *Den trofaste hustru* (1936). Begge romanene handler eksplisitt om ekteskap og spørsmål knyttet til samliv med og oppdragelse av barn. I *Fru Marta Oulie* er kvinnen utro mot ektemannen, mens mannen er utro i *Den trofaste hustru*. Utviklingen i forfatterskapet er interessant, og kan tyde på at Undset i flere omganger ville undersøke hva det vil si å være troløs og trofast i et ekteskap. Hvordan skrives det å være trofast frem i romanene? Er Marta og Nathalie trofast på forskjellige måter? I avhandlingen min blir trofastbegrepet bærende, og blir knyttet til kvinnesynet i Undsets samtid. På den ene siden fikk kvinner i begynnelsen av 1900-tallet nye friheter, og gamle kvinneidealer ble utfordret av nye. Samtidig ble det forventet at kvinner skulle innfri de gamle idealene. Hvordan kunne kvinnene forene det å være trofast mot rollen som mor, kone, eller som den selvstendige og moderne kvinnen?

Jeg har argumentert for at kvinnerollene brakte med seg en taushet. I *Fru Marta Oulie* kan ikke kvinnen snakke om utroskapen, ettersom hennes rolle som elskerinne strider mot rollen som kone. Derimot streber kvinnen i *Den trofaste hustru* med å oppfylle alle kvinnerollene samtidig. Det resulterer i at hun ikke lytter til sine egne ønsker og behov. Det er min oppfatning at kvinnene i starten knytter trofastbegrepet til å være seksuelt trofast. Av den grunn bruker ikke kvinnene språket, og ektefellene blir fremmed for hverandre.

Trofastbegrepet henger altså sammen med kvinnenes forståelse av ekteskapet. Min konklusjon er at Undset skriver frem behovet for både sosial og seksuell kontakt i et ekteskap i *Fru Marta Oulie* og *Den trofaste hustru*. Dette har jeg argumentert for ved å blant annet bruke Stanley Cavell sin dagligspråksfilosofi for å undersøke samtalene i romanene. Han presenterer to filmsjangrer som han kaller for ”gjengiftekomedie” og den ukjente kvinnens melodrama”. I filmsjangerne viser han at samtale mellom mann og kvinne er vesentlig i et ekteskap, noe som bekreftes av Undsets romaner.

Abstract

Master's thesis, Nordic literature
Department of Linguistic, Literary and Aesthetic Studies
University of Bergen
May 2017

Student: Sunniva Kleive

Supervisor: Christine Hamm

Title: From faithless to faithful

Subtitle: An Analysis of Marital Cohabitation in Sigrid Undset's *Fru Marta Oulie* (1907) and *Den trofaste hustru* (1936)

This master's thesis examines Sigrid Undset's first novel *Fru Marta Oulie* (1907), and her latest contemporary novel *Den trofaste hustru* (1936). Both novels are explicitly dealing with marriage and question related to marital cohabitation and the raising of children. In *Fru Marta Oulie*, the woman is unfaithful to her husband while the husband is unfaithful in *Den trofaste hustru*. This development in the authorship is interesting as it shows that Undset on several occasions wanted to examine what it means to be faithless and faithful in marriage. How is the term faithful expressed in the novels? Are Marta and Nathalie faithful in different ways? The term faithful is hence of material importance throughout this thesis. It is also linked to the view of women that applied on Undset's time. On one hand, women gained new freedoms during the early 1900s and the old women's ideals were challenged by new ones. At the other hand, women were expected to meet the old ideals. How could women unite faithfulness to the role of mother, wife, or as the independent and modern woman?

I have asserted that women's roles brought silence. In *Fru Marta Oulie*, the woman cannot talk about unfaithfulness, as her role as a lover is contrary to the role as a wife. On the other hand, the woman in *Den trofaste hustru* is doing her outmost to fulfill all women's roles. As a result, she does not listen to and depress her own wishes and needs. I hold the opinion that women initially relate the term faithful to being sexually faithful in marriage. As a result, the women do not use the language, and the spouses become strangers to each other. The term faithful thus relates to the women's understanding of marriage. My conclusion is that Undset in *Fru Marta Oulie* and the *Den trofaste hustru* address the need for both social and sexual contact in marriage. This assertion is made by applying Stanley Cavell's ordinary language philosophy to investigate the conversations of the novels. Cavell presents two movie genres, which he defines as "remarriage comedy" and "the melodrama of the unknown woman". As confirmed by Undset's novels, Cavell's movie genres illustrates that the conversation between man and woman is essential in marriage.

Profesjonsrelevans

I min masteroppgave har jeg lest Sigrid Undsets debutroman *Fru Marta Oulie* (1907) og *Den trofaste hustru* (1936). Jeg har vektlagt ekteskapene i romanene og viser nødvendigheten av samtale i et ekteskap. Undset har en sentral posisjon i den norske kanonen, derfor er dette et forfatterskap de fleste elever vil få kjennskap til. Litteratur og litteraturhistorie er nemlig en stor del av norskfaget. Gjennom Undsets *Fru Marta Oulie* og *Den trofaste hustru* har jeg fått innblikk i problemene hun skriver frem. I dette tilfellet er det dobbeltmoralen i samfunnet som kvinner stod overfor på 1900-tallet. Med litteraturen svarer altså forfattere på samtidens utfordringer. En slik erfaring kan jeg bringe med meg til undervisningen. Ved å undersøke litteraturen kan man også se en utvikling. I det pedagogiske arbeidet kan jeg stille spørsmål om synet på kjønn har endret seg, og eventuelt hvorfor. Slik blir litteraturen levende og aktuell for elevene. Dette blir viktig i norskfaget da faget befinner seg blant annet i et spenningsfelt mellom det historiske og det samtidige.

I mitt arbeid rundt prosjektet har jeg lest og vært kritisk til en rekke tekster. Dette for å oppnå refleksjon og forståelse som har vært viktig i min avhandling. En slik erfaring kan jeg ta med meg i undervisningen. Elever skal nemlig lære å orientere seg i mangfoldet av tekster, og utvikle evnen til å være kritisk. For å oppnå egen forståelse av en tekst må man nærlese. Min forståelse av hovedpersonen i *Fru Marta Oulie* har nemlig endret seg etter å ha lest romanen gjentatte ganger. I starten trodde jeg at årsaken til hvorfor ekteskapet raknet, var fordi ektefellene var så forskjellige. En rekke forskere har også argumentert for en slik forståelse. Jeg har så stilt meg kritisk til den eksisterende Undset-forskningen som tar for seg debutromanen. Slik har jeg forstått at årsaken til de ekteskapelige problemene kommer av ektemannens holdning. Han har nemlig ikke anerkjent sin kone. På denne måten har jeg utviklet evnen til å være kritisk og opparbeide mine egne refleksjoner og tolkninger.

Dagligspråksfilosofi har gitt meg kunnskap om språket som mennesker deler. Dette vil jeg ta med meg i mitt kommende arbeid som lektor. Cavell forklarer at dersom en kvinne ikke blir sett og akseptert av sin ektemann, kan det resultere i følelsen av å ikke bli sett og akseptert som individ. Dette kan rettes mot elever og forklarer nødvendigheten av å anerkjenne hverandre. Dersom man ikke lytter til hverandres ord, kan det gi deg følelsen av at dine tanker og meninger ikke er av betydning. Jeg mener derfor at jeg som kommende lektor må lytte til mine elever. På den måten kan elevene få fagligselvtillit noe som kan være forutsetningen for elevens læring. Nødvendigheten av å lytte til hverandre, og ikke minst akseptere hverandres

ord er viktig innenfor norskfaget og generelt blant mennesker. Norskfaget skal blant annet åpne opp for en arena der elevene får anledning til å finne sine egne stemmer, ytre seg, bli hørt og få svar.